

МИЛОШ П. ЂИРКОВИЋ

ШУМАРСТВО И ШУМАРСКЕ ПРИЛИКЕ У СРБИЈИ

снивање Српског Шумарског Удружења и рад у њему о којем смо већ говорили стајали су у врло тесној вези са развојем и напредовањем шумарства у негдашњој Краљевини Србији. У колико се шумарство као посебна струка опште гране народне привреде лагано и споро развијало, у толико касније морало се јавити и шумарско удружење. Али ко хоће да проучи историјат Српског Шумарског Удружења и његову ранију делатност, безусловно мора прегледати и осматрати и историјат развијања и напредовања шумарства у опште у предратној Краљевини Србији.¹⁾

Ми ћемо покушати да у оквиру овога чланка прикажемо историјски преглед развоја и рада овога фактора, у колико нам је успело да саберемо и прикупимо најпотребније податке. Морамо се пак у напред извинити за евентуалне недостатке и празнице, којих ће свакако бити, јер је за сакупљача овог градива веома тешко да дође до потребног материјала. Разлоге томе треба тражити у двама главним узроцима:

1. У почетку оснивања Милошеве Србије, па и доцније, по готову у току целог 19. века, *на шуме, па према ђоме и на шумарство, гледало се нарочитим очима*. Сматрало се да шуми није требало скоро никакве помоћи, неге и заштите; њој је био довољан само утицај природе без икакве људске помоћи. Људи пак који су и мимо ово скроз неправилно и опречно гледиште хтели да се и њихов утицај осети, макар само и у томе да се шуме сачувају и заштите, сматрани су као непријатељи народнога добра и самога народа. Шумарству, dakле, није придаван онај велики и еминентни значај, који оно као врло важна грана народне привреде има и мора да има. Према томе и број писаних споменика о развоју самога шумарства врло је мали и јако оскудан за опширејије приказивања његова историјата.

2. Али у *колико је и било писаних споменика, признати се мора да је данас веома шешико доћи до њих*. За време трогодишње окупације Србије непријатељ је

¹⁾ Ми смо из посве техничких разлога морали излучити као засебне целине оне чести овога интересантнога приказа у којима је разрађена историја Српског Шумарског Удружења и блографије Шумара. По којника и донети их на своме месту. Види стр. 58, 115. и даље ове Споменице. Уредништво.

систематском доследношћу уништио не само штампано градиво: књиге, часописе прегледе и остало, већ и саме приватне забелешке и архивске податке.

И мимо ову велику тешкоћу ми смо се трудили да приберемо што више података у намери, да дамо што тачнију и вернију слику негдашњег стања, који би, поред данашње актуелности овог питања, могли послужити и као евентуална грађа доцнијим нараштајима. Дужност нам налаже да на овом месту одамо најтоплију захвалност оним нашим одличним пријатељима који су нас у прибирању градива свесрдно потпомогли и задужили, а то су гг. Јован Јекић, шумарски директор у пензији, Др. Александар Угреновић, професор универзитета у Загребу и Сава Бучетић, инспектор Генералне Дирекције Шума.

2. СПОР У ПОЧЕТКУ ДРЖАВНОГ ЖИВОТА. За време турске владавине над српским областима насеља нашег народа била су повучена дубоко у густе и непроходне шуме. Два су узрока овој појави: Турци и Арнаути ради удобнијег и лакшег живљења гонили су рају из питомих и плодних долина, отимљујући им без икаквих пресуда само на основи права јачега, често сав иметак и гонећи их са својих огњишта. Стална насиља и зулуми, што их је окрутни варварин кроз дуге низове година вршио непрекидно и свакодневно над ондашњом рајом, приморавали су ове голоруке и незаштићене људе да беже што даље. Они су стога морали остављати чак и најпрimitивnije центре у долинама и *пovлачити се* све дубље у густе и непроходне шуме, *кamo сe Турчин није смео наканити*. То за право и нису била насеља у данашњем смислу речи, већ најоскуднији збегови поједињих већих заједница — обично једнога или више племена, која се тамо склањала да избегну свакојаке муке и да спасу само голи живот. Остатке оваквих насеља, као анклаве, у нашим данашњим шумама, имадemo и данас у Западној Србији у ређој мери, дочим су у Јужној Србији оваква насеља, на висинама од 1000 мет. и у сред шума, пајобичнија појава.

Са ослобођењем после првог и другог устанка настаје нови живот. Дахнувши душом и свестан да више нема бојазни од окрутног тиранина народ почиње да излази из непроходних шума, идући у долине и ближе познатијим путевима. Он овде гради нова насеља, стварајући полако и постепено омања села и засеоне, те да се доцније у току времена ови групишу у веће општине. Како је пак и на овим местима још увек довољно било шума, отпочео их крчiti, да би себи створио прво потребну окућницу. У даљем току времена крчење се настављало, да би се на тим местима створиле њиве и ливаде, за којима се указивала све већа потреба, већ и због сталног прираштаја у популацији.

По природи саме ствари на овоме се није застало. Што је народ у овим насељима и у њиховој непосредној близини крчио шуме, да би дошао до потребног зиратног земљишта и ливада за сенокос, даде се потпуно разумети. Другојаче и није могло бити. Али остављајући збегове у шумама и силазећи у долине, *исти* и *шай* народ задржкао је себи право поштиног располагања у оним шумским масивима, у којима је раније живео и које је сматрао да су са остатком ових шума у атарима њихових нових села и општина, и саме шуме остале њихове. То право рас-

полагања није се односило само на испашу њихове стоке него и на снабдевање дрветом и грађом из ових шума, не само за своју домаћу потребу, него и гонећи ове производе у оближње вароши на тржиште, те да продајом њиховом дође до новца који му је за подмирење потреба недостајао у његову пољопривредном и сточарском газдинству.

Када пак Милошева Кнежевина доби и своју независност (1830. г.) и када се прилике у њој отпочете у знатној мери срећивати, *појавише се и странци купци* за куповину нарочито растове горе. Сиромашни народ који дотле није могао богозна што привредити услед сталних ратова и борби за ослобођење, једва их дочекао, продавајући ову гору буд зашто и секући је немилице. Сечено је много, без икаква реда и плана, са најтврђим убеђењем да ће шума опет порasti, а трговац је из тих сечишта односио само оно што је њему било потребно, док су огромни остаци, не имајући прође, просто спаљивани. У сечишта пак пуштана су на испашу читава стада стоке, која су потпуно ништила преостали подмладак, и не дозвољавајући новом подмлатку да се подигне. На тај начин стадоше се јављати бедни пашњаци, од којих се доцније створише и ствараху читаве голети.

Како је могло доћи до оваквог начина газдавања? — Одговор је прост и једноставан: *Шуме су шада сматране као оштре добро и њима се могао користити свако коме је за то била потреба.* Да су шуме тада сматране као опште добро свију и свакога, доказ је у самој речи „општенародно”, како су оне још тада означене званичним језиком. Овај израз држао се и до наших дана и много нам јада начинио, а у себи садржавао је појам о томе: да шуме имају служити општини, дакле, свима и свакоме, чим се за то укаже потреба.

И ма како изгледало парадоксално, у ствари било је ово. *Појам израза „општенародне шуме” у шумачењу народа односио се на сваког другог, само не на државу.* Према томе и ове шуме могле су служити за употребу свакоме другоме, само не држави. И ако је држава била народна, и ако је она била једини израз новог живота и највиши представник тога народа. Од самог почетка државног живота, па и доцније, само још у већој мери, ишло се систематски затим, да се држава потпуно искључи из располагања тим шумама. Јер се свуда сматрало да се појам „општенародне шуме” може односити на сваког другог, само не на државу. Међутим по нашем најдубљем уверењу овај појам једино и искључиво односио се на државу. Просто стога, што су шуме као опште народно добро имале служити општим и народним интересима, а пошто је држава била највиши представник тих интереса, следствено имале су служити првенствено њеним сопственим интересима.

Као наследник турске царевине над ослобођеним делом држава је у првим данима свога живота морала оставити извесне ствари да иду онако како су ишли. То је нарочито вредило у погледу сече и искоришћавања шума, јер народ који је баш живео у непосредној близини ових шума, био је далеко од утицаја сваке власти. Тај начин рада продужио се дотле, докле држава у извесном тренутку није почела стављати бране оваком раду. Таквим својим поступком држава је

очигледно показала, колико јој било стало до ових шума, а у исто време она је манифестовала своју одлуку: да се појам „општенародне“ шуме односио само на њу, заправо да је реч „општенародни“ био синоним речи „државни“.

КРАТАК ПРЕГЛЕД ОРГАНИЗАЦИЈЕ СЛУЖБЕ. Почеци стварања сваке нове државе веома су мучни и тешки. Ове тешкоће свакако су још веће, када не достају способни, стручни и школовани људи у свима гранама државне управе. Треба се пренети у доба Карађорђеве и Милошеве Србије, па ће се онда лако моћи појмити сва тежина ситуације и разумети све оне страховите препреке за уређење новог државног живота. Земља, која је дотле давала само пробране војсковође и одличне ратнике, имала је писмених људи таман толико, да се они могли на прсте избројати. А државној управи баш су најпотребнији били ови људи, да би државном животу дали правилну основицу и њен брод повели сигурним правцем и поузданим путем. Стога није никакво чудо, што је у појединим гранама државне управе било осетног лутања у многим деценијама, као што је било управо случај код организације шумарске службе.

Ми смо већ напоменули да у почетку стварања нове српске државе, па и доцније, за читаве периоде времена није било никаквих уређења у експлоатацији шума. Секао је свако, ко је шта хтео. Али када су ове сече биле узеле огромног маха и када се последице таквог неразборитог рада стадоше очигледно показивати, јавила се мисао о чувању шума, те да се бар колико толико сачувају од расипничког и немилосрдног харчења.

То чување шума било је прво поверено *Министарству Унутрашњих Дела све до краја 1847. године*. За овим чување шума било је пренето на *Министарство Финансија до под крај 1882. год*. Од овог времена чување се поверава новооснованом *Министарству Народне Привреде*, где је остало све до формирања данашње државе, када је припало ресору *Министарства Шума и Рудника*.

Све наредбе и уредбе о чувању шума — како прве, тако и потоње — са малим изузетком, — одређивале су да је чување шума дужност дотичних општина. Општине су, дакле, биле позвале, да најпре њени кметови, а доцније и нарочити чувари, редовно обилазе шуме у своме атару и чувају их од недопуштене горосече као и сваке друге општете. *Прво особље за чување шума* било је установљено „*Височайшим претписом*“ од 26. фебруара 1836. год. Овим претписом било је одређено: да сваки срез, у којем има шума, постави по једног шумара који ће чувати „да се шуме немилосрдно не секу.“ Претпис је нарочито регулисао њихове дужности као и последице за лабаво вршење службе. „*Височайшим решењем*“ од 8. јуна 1837. год. *шумари се укидају* и на њихова места *постављају* се економи са задатком, поред осталих упутстава која се односе на пољску привреду, да и шуме чувају. У чл. XI. овог решења стоји: „*Економи отправљаје и дужности шумара и чување шуму од безмерног и неуредног сечења и старати се, да се забрани деци и људима да не љуште мезгру. Шума да се само онде разређује где је честа.*“²⁾

²⁾ Шумарски Гласник, бр. 11. и 12. за 1911. год.

Ну још исте године економи се укидају а српским властима наређено је да њихове дужности отправљају.

,Уредбом о сјечењу шума“ од 22. јула 1839. год. сеоским кметовима стављено је у дужност мотрити „на своје сељаке да ко границу предстојеће уредбе не пређе. У противном сваког нарушитеља заповести ове надлежном свом српском начелнику представља.“ Исто тако и „Уредба за чување жирородне горе“ од 23. јануара 1845. год. ставља у дужност кметовима да бар један пут недељно обилазе шуме у свом атару и контролишу да их нико не сече или макојим начином не оштети. *Уредба* од 26. јуна 1857. г. која је у скоро замењена *уредбом* од 4. априла 1861. г. прописује правила о чувању шума, по којима би се „безштедно и без разложно сечење горе по целом отечеству нашем предупредило и свакоме границе предположиле...“

Као што се из овог прегледа види у почетку стабилизовања нове српске државе поклањана је прилично велика пажња томе да се шуме заштите и сачувaju од пропадања великим и недозвољеним сечама. Ово старање пак о шумама довољан је доказ и о томе да је држава ове шуме сматрала и својом својином. Несумњиво је пак да све те мере нису биле у довољној мери ефикасне баш са разлога, што је чување било поверавано оним властима и оним људима који су шуму највише штетили. То све даде се разумети, када се има на уму да у том времену није било никаквих стручних људи и када се мислило да се великим и непромишљеним сечама шуми не може нанети велика штета, јер су Бог и природа ту који ће учинити да шума опет порасте. А какве су мале вредности били они којима је била поверена озбиљна дужност чувара шума, најбоље се види из уредбе од 1861. год.

По тој уредби било је стављено у дужност општинама, које у својим атарима имају шума са уживањем бесплатне попаше и жиропаће, — да саме постављају и из својих средстава плаћају чуваре шума. Ови пак били су дужни да кметовима олакшавају и помажу у вршењу надзора, пошто су они дотле сами водили надзор над шумама. За ове општинске чуваре није била прописана никаква квалификација, па су могли бити чак и неписмени. Стога се ове службе примали обично људи танкога стања и који су мање били одани пољском раду, дакле, мање више нерадници и ладолежи, који и код својих домова нису важили као добри раденици. Са оваким кадром није се могло ни мислити на озбиљно чување, а још мање на какву управу. Отуда се јавља мисао да сама држава поставља своје шумске органе који ће уједно водити контролу и над општинским органима у погледу чувања шума.

Прве чуваре шума као државне органе видимо код Управе страгарских барутана у округу крагујевачком на Рудничкој Планини, коју је ова барутана била добила за своју употребу. Ту организацију спровео је 1866. год. први стручни шумар у Србији, Алекса Стојковић, док је био на челу шумарства у Министарству Финансија. Он је онда код манастира Благовештења у ваљевском округу спремио читав кадар службеника, састављен из одслужених подофицира, увео их у службу и упутио у послу на Рудничкој Планини. Последица тога смишљеног рада дала

се одмах запазити. Рудничка Планина однегована је и сачувана много боље од осталих шума у њеном суседству, а рад ових првих шумара имао је јачег утицаја и на њихове доцније службенике, када је ова шума поново прешла у по-дручје Министарства Финансија. Она је тада и ограничена; осим тога у њој је засејано и око 19.000 ока растовог жира и резултат овог сејања даде се и данас видети.

Одмах затим и Министарство Финансија, у чији је делокруг спадала управа и надзор над шумама, посеби се мишљу за озбиљнијом заштитом шума, и само поставља на државни трошак своје органе за управу и чување шума. Тако је оно 1873. год. поставило 17 држ. шумских органа од послужених подофицира, разместивши их у некојим окрузима. Плата ових држ. чувара шума кретала се тада између 1800—3600 гроша пореских годишње.²⁾ Осим тога имали су и нарочите додатке: на стан 336, на огрев 100 и на канцеларијски материјал 50 гроша пореских на годину. У натури пак имали су по два плуга годишње, а где тога није било 224—360 гроша пореских.

Како је тада већ била продрла мисао да управу и чување шума треба поверити нарочитом школованом и стручном кадру, помиšљало се и на оснивање нарочите стручне школе, а осим тога и на слање питомаца на страну за изучавање шумарства. Поред Алексе Стојковића у 1855. год. видимо у Таранту 1870. год. као државног питомца и Јеврема Новаковића, а затим Косту Ђорђевића.

Први покушај за стварање школованог кадра пада још за владе Кнеза Александра Кара-Ђорђевића. Школа коју је он основао 1849. год. ради спреме чуварског особља остала је без резултата, јер је убрзо укинута. Како су законом од 1864. год. укинути државни економи и за чуваре шума постављени људи од послужених подофицира, хтео се створити нарочити кадар стручно школованих шумара. Законом од 24. октобра 1870. год. одлучено је да се — по угледу на крижевачку шумарску школу у Хрватској — отвори средња пољопривредно-шумарска школа. Ова школа отворена је 1872. год. у Пожаревцу и под Бр. 2924 од 1. новембра 1872. год. прописано је и „Настављење за шумаре“.

Крајем 1875. год. шумарска струка појачава се групом првих апсолвентата земљоделско-шумарске школе. Међу овима од истакнутијих били су: Александар Секулић, Јаков Марковић, Вучко Богдановић, Алекса Живановић, Илија Миливојевић, Миладин Петровић и Драгутин Ђорђевић. Последња тројица раније су помрла; остали завршили су своју каријеру на вишим положајима чиновника. Од њих само Јаков Марковић у шумарској, а остали у пољопривредној струци. Целокупни издаци на плате шумара и њихове остале припадлежности износили су 45.000 у 1874. год. и 50.000 гроша пореских у 1875. год.

Земљоделско-шумарска школа у Пожаревцу за време свога десетогодишњег живота, рачунајући овде и двогодишњи прекид за време ратова 1876.—1877. год. дала је нешто више од 50 потпуно евршених ђака. И ако бројно познатан,

²⁾ Један грош порески вредности 0·42 дил.

овај подмладак ипак је успео да донекле попуни ону празнину стручних људи у дотадашњој управи и да отпочне одлучнију борбу за очување шума. Својим идеалним погледима на живот, као и преданим радом за општу корист државе и народа, у потпуном схваташу значаја шумарства у народној привреди, — тај подмладак знатно је допринео да се пољопривреда и шумарство у народу више популаризује и крене у напред из дотадашње зачмалости.

С једне стране, што се знатан део Ђака земљоделско-шумарске школе бејаше одао струци пољопривредној, с друге стране што је ова школа након свога десетогодишњег рада била затворена, престало је и прибављање у новим, млађим снагама, те отуда опет наступи оскудица у стручном особљу. Да би ову празнину попунио, ондашњи шеф шумарства *Јеврем Новаковић* почeo је доводи^{ти} с^транце у службу. Али великог успеха у томе није било. Изузимајући неколико светлијих примера, остали, већим делом Немци и Маџари, били су у главном авантуристи који овамо не беху дошли да се са свом љубави предаду струци и новој домовини, него да у ланац својих интересантних доживљаја дometну један беочуг више. Зато их је после краћег или дужег бављења нечујно и нестајало.

После овог неуспелог покушаја Новаковић је хтео да шумарски кадар обнови одабирањем државних питомаца и одавашњањем ис^тих ради школовања на с^транци. У томе циљу вршени су конкурсом избори младих људи са положеним испитом зрелости и онда упућивани у Немачку, Француску и Аустрију, тежећи да се ови млади људи стручно спреме за вођство у управи. Од тога времена па све до пред почетак балканског рата повремено су слати на више стручно образовање државни питомци, који већ од 1895. год. почињу попуњавати ону празнину која беше настала услед затварања земљоделско-шумарске школе.

За спрему нижег особља — чувара шума (лугара) стварани су нарочити *п^товремени прак^{ти}чни курсеви*. Први такав курс видимо 1883. год. када је образовано Шумарско Оделење при Министарству Народне Привреде. Ови курсеви задржани су све до наших дана, а одржавани су у појединим згоднијим местима за обуку: *Краљеву, Београду, Алексинцу, Скочљу* и т. д.

Према досадашњем излагању време у погледу организације службе могли бисмо поделити у три периода.

А) Време од оснивања Милошеве Србије до 1866. год.

О каквој управи над шумама у овом периоду не може бити ни говора. У колико је пак било разних решења, претписа и уредаба, све се то односило на надзор над шумама, дакле, на чување и забрану од прекомерног харчења. У томе погледу, поред ранијих наређења, нарочито је важна уредба од 26. јуна 1857. год. која о шумама говори као о „општенародном и општеполезном добру”, те одређује да се безразложно сечење у целој држави забрани, да се шуме неби утаманиле, него на против, да би се подизале и „свагда у добром стању одржавале.” Намера достојна сваке пажње и похвале али која није могла имати никаква успеха из простог разлога, што је чување шума било поверено општинским и полицијским властима, а не нарочитим шумарским органима. Услед тога то народно

добро било је изложено, и мимо оштру забраиу, великом грабежу са свију страна и свакојаким заузећима. Овој тешкој невољи дошла је у помоћ и уредба од 4. априла 1861. год. која је била прави *lapsus* за ондашњу централну управу.

Докле уредба од 1857. год. говори о шумама као и „општенародном и општеполезном добру”, сматрајући тим самим ове шуме више мање државним власништвом, дотле уредба од 1861. г. у свом § 1. чини извесну поделу шума. Тако ова уредба дели шуме на „правителствене” (државне), „опште народне”, „општинске и приватне”. Међутим не даје се никаква ближа ни тачнија дефиниција о томе, шта се има сматрати „правителственим”, а шта „општенародним” шумама. Како ова подела није била нимало јасна, а међутим је класификација разликовала државне и општинске шуме, то сеције тачно ни знало у коју групу спадају оне шуме означене изразом „Општенародне” — а то су били онда готово сви велики шумски комплекси. Ову неодређеност умеле су искористити у своје циљеве многе и многе општине на тај начин, што су огромне делове ових „општенародних шума” просто присвојиле, уносећи их од почетка 1884. г. у пописне књиге на своје име. Та неодређеност начинила је још тада велику забуну и пометњу и створила доцније готово неразрешљиво *шишанje ограничавања шума*, које ни данас није свршено.

Б) *Период од 1866. до 1882. год.*

Овај период одликује се једном знатном променом. За чуваре шуме постављају се нарочити државни шумарски органи. Најпре од испуњених подофицира, а затим од људи, спремљених на нарочитим курсевима. У Министарству Финансија, камо су шуме спадале, постоји нарочити референт за шумске послове. Чине се покушаји са ограничавањем шума, али са политичких разлога ствар се не изводи. Оснива се нарочита школа за припрему кадра, који ће поред надзора примити и управу. Свршени ћаци земљоделско-шумарске школе залажу се свим снагама да шумарство пође у напред и да се дође до једног новог и модернијег закона о шумама него је то био случај са дотадашњим уредбама.

У томе погледу од особите је важности *резолуција* донета на ванредном збору *Српског Популарног Друштва* под јесен 1881. год. у колико се тиче рада на *унајређењу шумарске стручке*. Тако се у овој резолуцији од владе тражило:

- „1. Да што пре изради шумарски закон који би према нашим друштвеним приликама, а у духу савремене шумарске науке, поставио јак темељ економије са шумама и спречио затирање истих;
2. Да прибави законске заштите нашој шумарској индустрији од стране спољне конкуренције и да отклони оне законе сметње које спречавају извоз и промет дрварских израђевина.
3. Да се постара за спрему стручног особља, коме би се поверила брига о уређењу шумарства и
4. Да се умоли влада за наређење да се критички прибирају подаци о правом стању наших шума, вредности које оне имају за земљу у народно-економском погледу и опасности која земљи грози од нередовног стања у коме се оне налазе.”

Утицајем ове резолуције Министарство Финансија већ је тада саставило комисију за израду пројекта новог закона о шумама. И мимо добру вољу и све настојавање ондашњих стручних шумара морало се дуго и дуго чекати на донашање овог закона.

У погледу Управе највиша је власт била само Министарство Финансија, у чије су подручје шуме спадале. На терену пак било је среских и окружних шумара, поред државних чувара шума. По шумској уредби функција окружних и среских шумара била је нека врста референата среских, односно окружних начелстава. Та функција није била ни мало завидна, јер ни сама шумарска струка није била изравната са осталим струкама. Осим тога били су у потпуној зависности од полицијских власти и самостално нису могли општити. Окружних шумара, чији се делокруг поклапао са административном поделом земље, било је врло мало, дотим је среских, а затим реонских шумара било много више.

В) Period od 1882. год. do формирања данашње државе.

По резултатима свога рада овај је период најважнији. У току 1882. год. извршена је нова формација тадашње централне управе у Србији, па је том приликом образовано и ново Министарство Народне Привреде. У састав овог Министарства ушло је и ново формирano Шумарско Одјељење за све послове по струци шумарства. Рад у овом одељењу отпочео је почетком 1883. год. Тако се најзад добила нарочита инстанца, која је могла интензивније радити на унапређењу same струке.

За првих 16—17 година по установи овог одељења на челу шумарске струке били су Јеврем Новаковић и Коста Ђорђевић, обојица ћаци тарантске шумарске академије. Пре тога обадвојица су били професори на земљоделско-шумарској школи у Пожаревцу. На положају шефа Шумарског Одјељења они су један другог смењивали према режимима, који су у земљи владали. После њих, а почетком овог века, на чело шумарске струке за начелнике овог одељења долазили су пољопривредници, рудари и најзад правници, који су један другог опет врло браздо смењивали према самим режимима, пошто је у то време ово место сматрано чисто политичким, па је тај положај додељиван више као синекура, него ли што ће дотични што стварно урадити. Тако је трајало све до 1911. год. када је на чело шумарства дошао опет стручњак, бивши Генерални Директор Шума *Др. Милivoје Васић*.

Најважнији део рада овог одељења у његовом првом деценијуму састојао се у припремама за израду законског пројекта о шумама, те да би се једном представило уредовати по уредби од 1861. год. која се има сматрати као први закон о шумама. Али су за извршење овог рада препреке биле огромне. Разни и много бројни демагози утицали су са свију страна да се донашање овог тако потребног закона пошто по то омете, наводећи као разлог да би тај закон био само једна реакционарна мера, уперена чисто противу народа и њихових интереса. (!) И захваљујући само једној јакој и популарној влади и тадашњем Министру Кости

Таушановићу, човеку темељне теоретске и практичне спреме и потпуно европских погледа, успело се да се донесе закон о шумама од 30. марта 1891. год.

По ступању у живот овог закона требало је приступити извођењу његових одредаба. Први и најважнији посао био је рад на подели и ограничавању државних шума. Томе послу приступило се одмах и по уредбама овог закона вршено је ограничавање у току 1891., 1892. и 1893. год. Резултати тога рада нису били повољни и зато је ограничавање по одредбама овог закона и обустављено. Оно је затим, пошто је поступак при ограничавању и састав комисија мењан неколико пута, настављено, али ни до наших дана није дефинитивно решено.

Најзад за време овог периода извршено је у току 1899. год. и формирање Шумских Управа, предвиђених по новом закону. Оне су почеле дејствовати 1. јануара 1900. год. Било их је у почетку 20, па су доцније приновљене још 4, тако да их је у току 1910. год. било свега 24.

На овом месту треба напоменути да је шумарско одељење у почетку своје формације имало од службеника: 1 секретара (у исто време и Шеф Одјељења), 2 писара и 1 практиканта, а на терену само око 50 чувара шума. На крају 1910. год. дакле, после 20 година, у Шумарском Одјељењу било је: 1 начелник, 3 инспектора, 6 секретара и 2 писара, а осим тога још и 12 неуказних службеника; у Управама пак било је 17 окр. шумара, 14 подијумара, 20 неуказних службеника и 245 чувара шума.

4. ЗАКОНОДАВСТВО. У погледу шумског законодавства време од оснивања предратне Србије до стварања данашње државе, може се у главном поделити на три периода.

А) ПРВИ ПЕРИОД. Овај период обухвата прве три деценије прошлога века, у којем је вођена борба за ослобођење, а затим политичко државно утврђивање. У том периоду стање је у главном било онако како је било под Турцима, ма да се зna за једну наредбу Кнеза Милоша још из 1821. год. која већ говори о заштити шума.

Б) ДРУГИ ПЕРИОД. Овај период обухвата време, од кад је свеза спахијска престала (1833. год.) па све до донашања закона о шумама од 30. марта 1891. год. То је време „височајших“ решења, претписа и уредаба. Оно почиње са Височајшим претписом од 26. фебруара 1836. год. па се онда низали разни претписи, решења и уредбе, које смо раније навели, да се најзад заврши уредбом од 1861. г. која се може сматрати као први наш закон о шумама.

Из свију ових претписа, решења, уредаба и наредаба може се у главноме утврдити ово:

a) Да су у почетку све одрасле шуме сматране државним добрима, јер је сечу „забрањене горе“ у шумама одобравала и таксуса наплаћивала надлежна државна власт.

б) Да је државна власт донекле наплаћивала у овим шумама и попашу и жиропађу. Доцније пак ово наплаћивање уступљено је дотичним општинама под условима:

Прво, да и остале општине и села која имају потребе, имају права у тим шумама на попашу и жировницу по законој такси, а право на дрво и све остале потребе по дотадашњем обичају, и друго, да су дужне чувати ове шуме средством својих кметова и чувара шума.

в) Да су шуме „општенародно и општеполеано добро.” Оне се деле на велике и мале шуме, а у погледу власништва има их четири категорије (уредба од 1861. год.).

г) Вредност горе није цењена по употреби дрвета, већ по употреби рода (плода). Према томе разликовала се „родна” „неродна гора”. Од „неродне горе” штићене су биле само некоје врсте и отуда разлика забрањене и незабрањене неродне горе.

д) За оцену вредности дрвета узимала се његова дебљина. Према томе разликовало се „велико, средње и мало дрво”.

е) Показивала се стална тежња за обнављањем (пошумљавањем) и одржавањем шума у целини, али оскудним давани су извесни делови за крчење у циљу обрађивања.

ж) Употреба све лежеће и сеча суве горе за огрев као и сирове незабрањене „неродне” горе за домаћу потребу била је слободна.

з) И дубећа дрвета од забрањене горе могла се сећи бесплатно, али по одобрењу надлежне власти, за све домаће потребе (државне, општинске и приватне), а по уредби од 1861. год. и за занатске потребе.

и) Сеча дрва за гориво и грађу за извоз у иностранство у циљу трговине допуштана је само по одобрењу највиших власти.

ј) За недопуштену сечу и оштету „родне” и „забрањене неродне горе” као и за самовласно захваљање туђе шуме биле су прописане нарочите казне.

В) **ТРЕЋИ ПЕРИОД.** Овај период обухвата време од донашања закона о шумама 1891. године па до формирања данашње државе.

Најважнији догађај у томе периоду јесте *донашање првог закона од 1891. год.*

Поред осталих законских одредаба, које су за опдашње прилике имале више мање модернију основу, треба се задржати на двема нарочитим одредбама:

1. Прва од њих предвиђала је, када се изврши ограничавање шума, образовање нарочитих шумских управа. Делатност тих управа имала би бити више самостална и ослобођена утицаја полицијских власти тиме, што би ове Управе биле независни органи Министарства — Шумарског Одјељења — и стајале непосредно у његовој надлежности.

2. Друга не мање важна одредба тицала се предузимања ограничавања шума. Ту је предвиђен састав нарочитих комисија и поступак, како се ограничавање имало вршити.

Док се на извршење одредбе око формирања посебних шумских управа требало доста чекати, јер је било условљено извршеним ограничавањем шума, дотле се самом ограничавању пришло одмах.

Међутим *питање власништва* шума, пошто није било решено раније, када су за то решавање биле много повољније прилике, постало је питање првенственог значаја. У томе питању није била заинтересована само држава чији су интереси били највише угрожени. Појавио се и сам народ, који је непосредно или преко својих многобројних демагога почeo јавно протестовати како га држава намерава опљачкati и одузети им оно што су они сматрали својим неприкосновеним власништвом.

Услед незадовољства и једне и друге стране у питању ограничавања, настаје *период измена законских одредаба*, нарочито у погледу начина ограничавања. После кратког времена у току 1898. год. настају измене у закону о шумама, које мењају дотадашњи састав комисија и сам поступак. 1900. године закон се поново мења у истом циљу. Услед многобројних жалби на рад комисија у току 1902. год. долази поново до измена законских одредаба у погледу начина ограничавања. Али на овоме се није стало. 1904. год. појављује се пред скупштином пројекат закона о шумама из средине самих народних посланика. Тај пројекат забраздио је и сувише далеко. Њиме се не само тражила измена у погледу ограничавања шума у корист народа, а на потпуну штету државе, него се предлагало и укидање дотадашњих шумских управа и предавање свих шума полицијским и општинским властима на руковање. Даље ни мање ни више, него повратак у Милошево доба!

Видећи куда се циља једним оваквим демагошким подухватом тадашњи Линистар Народне Привреде поднесе Народној скупштини свој пројекат, ублаживши у знатној мери оштрице посланичког пројекта, и од оба ова пројекта добије се компромисни закон од 1904. год.

По одредбама овог закона ограничавање је вршено све до почетка рата 1912. год. а за време ратова било је обустављено да се настави у новој држави, по одредбама нове уредбе од 27. јуна 1921. године.

PRILOG ISTORIJI ŠUMARSTVA ISTRE I KRKA

čeć starije isprave svjedoče, da su žitelji ostrva Krka cijenili i čuvali svoje šume. Tako nalazimo u „*Monumenta historica Slavorum Meridionatium*“ I. pag. 214. ispravu od 5. maja 1307., iz koje razabiremo, da je izmedju knezova krčkih i općine krčke bilo raznih sporova, te konačno sporazumom utanačeno, da u buduće knezovi ne će dirati i sjeći općinskih šuma, koje su odredjene za pašu stoke krčkih žitelja.

U statutu krčkom nalazi se reformacija iz god. 1443., u kojoj se spominje u „kapitulu za loža i sini“ t. j. članku o gajevima i šumama (*Monumenta historico-juridica Slav. merid. IV.* pag. 158.), da su znatni posjedi općine Vrbnik bili obrasli šumom. Odredbama ovog „kapitula“ bila je zabranjena sječa sirovog i suhog drva u šumskim predjelima, koji se i poimence nabrajaju. Ovi predjeli većim dijelom i danas nose iste nazive, nu nažalost su to danas kraške goleti.

God. 1480. ostrvo Krk zaposjednuto je po mletačkoj vlasti, pak je ona uklo-nivši Frankapane utjecala, što je i sasvim naravno, na stvaranje zakona. Ne može se poreći, da je republika vodila pasku i skrb o šumama. Ali ova briga o šumama, a po gotovo o hrastovima, nije bila namijenjena dobrobiti pučanstva, već je isključivo imala svrhu, da si republika osigura potrebnu gradju za svoju mornaricu.

Iz izvještaja krčkog providura Augusta Valeria, upravljenog 30. novembra 1527. duždu mletačkom (*Monumenta historica VIII.* pag. 39.) razabiremo, da spomenuti providur ističe Vrbnik radi bogatstva šuma, te medju ostalim kaže: „Jedan drugi kaštel nalazi se na prije spomenutom ostrvu imenom Vrbnik... i na ovom području imade veliki broj hrastovih i cerovih gajeva, koji bi pružili savršenu drvnu gradju za arsenal (brodogradilište), ali su mjesta divlja i nepristupačna, te bi se sa najvećim poteškoćama i troškom dopremila k moru.“

U itineraru (*Monumenta historica VIII.* pag. 261.) Ivana Krst. Giustiniana god. 1553. opisan je i Krk, te se spominje slijedeće: „Imade šuma sa vrlo velikim i vrlo korisnim stablima, od kojih se velika količina izvozi u Veneciju, nu i tih ponestaje, i za kratko će vrijeme stanovnici ostrva oskudijevati na drvu, ne poduzmu li se shodne mjere.“

Drugim jednim izvještajem preporuča spomenuti Giustiniani glede ostrva Krka slijedeće: „Da se šume ostrva Krka smiju sjeći, tek u njihovo doba“ t. j. u njihovoj dozrelosti.

Dne 27. avgusta god. 1554. (*Monumenta historica XI.* pag. 61.) krčki providur Mafio Girardo izvještava dužda o prilikama na ostrvu Krku i medju ostalim kaže: „... nu ovo, što mi se čini više važnim jest, da će se još kroz pet ili šest godina sa ostrva moći izvoziti neka količina drva za opskrbu ovoga grada (Venecije), ali će onda biti potrebno, da se za neko vrijeme zabrani daljnja sječa, da se šume mogu oporaviti, obnoviti i iznova rasti. Ne smijem prešutjeti još ni to, da sam po nalogu proveditora i sopraveditora naddrvima prošao čitavo ostrvo u svrhu, da se informiram i da informiram vaše gospodstvo o onom, što se tražilo: pronašao sam i viđao u različitim šumama ogromnu množinu hrastova otkazanih za kuću arsenala, koji su dijelom šuplji, dijelom oborenji tako, da već nisu dobri za kuću arsenala, koji bi bili dali veliku množinu drva, a sada trunu, jer seljaci niti smiju, niti se usudjuju dirnuti, budući su otkazani za kuću arsenala.“

Sindici Mihovio Bon i Gaspar Erizzo u izvještaju od god. 1559. (*Monumenta historica XI.* pag. 131.) spominju, da ostrvo Krk imade velikih šuma bogatih drvom.

U izvještaju krčkog providura Andrije Bondumiera od 3. juna god. 1571. (*Monumenta historica XI.* pag. 272.) nalazimo ovo mjesto: „Izmedju ostalih stvari, koje se po mom sudu u ovoj upravi odnose na javno dobro vašeg gospodstva, potrebno je izdati: dobru naredbu, da gospodari barkâ i drugih brodova, što dolaze na ovo ostrvo utovarivati drva iz pohlepe za osobnim dobitkom, ne bi u buduće krčili panjeve...“

Nadalje spominje isti providur, da se svakako zabrani na ostrvu Krku krčenje panjeva, jer se ovim postupkom uništavaju šume i prama tome ne postoji nikakova nada, da bi se šume mogle obnoviti. Strogom odredbom i zabranom, bilo bi moguće za kratko vrijeme pomladiti i uzgojiti šumu.

U nekoliko je navrata republika izdala naredjenja u pogledu čuvanja šuma i to u prvom redu, kako je već prije spomenuto i naglašeno, da si osigura potrebnu hrastovu gradju za izgradnju brodova, na državnim brodogradilištima.

Od najvažnijih naredjenja izdanih u tu svrhu, pomenuti nam je: „*Naredjenje Priusviscenoga Kollegia varh dubravah, dneva 16. prossjincza 1777. Za straxu, nauka i texanje dubrava darxave od Istrije. Potvardjeno s naredbami Priusviscenoga Senata 22. studenoga 1777. i 23. travnja 1778.*“

Ovo je naredjenje izdano u talijanskom i hrvatskom ili, kako se u samom naredjenju spominje, ilirskom jeziku, a štampano je u Veneciji „Po sinovim pokojnoga Ivana Antuna Pinelli, Utjesctenikom Duxdovim god. 1778.“

U predgovoru ovog naredjenja tuži se naredbodavac, da su mu poznati veliki neredi i zloupotrebe, koje su dosada bile običajne u pogledu čuvanja i uzgoja šuma, a uslijed kojih se u znatnoj mjeri umanjuje plodnost šumskog tla ili, kako je u izvoru naznačeno, „plodnost zemglià pricignienih Dubravastih.“

Uvaživ ovo, kaže se dalje, bilo je potrebno izdati zakone u pogledu uzgoja i čuvanja šuma i to navlastito, da se za uvijek spriječi oštećivanje šuma i da se pruži poduka, kako da se produktivnost šumskog tla uzdrži za uzgoj hrastovih stabala potrebnih mornarici.

Glede čuvanja i iskorščivanja šuma gradova, privatnika, sela, općina i samostana spomenuto je, da su svi ti šumski posjedi evidentirani i to s razloga, da se uzmogne tačno identificirati broj i površina njihova.

Šume svih kategorija vlasništva bile su razdijeljene u dva razreda. U prvi razred spadale su šume „Dubrave basctine plodne“ t. j. šume odlične stojbine, koje su isključivo bile odredjene za potrebe arsenala. Te su šume prema naredjenju imale biti ogradjene kamenim zidom, a na zidu imala je biti označena površina i to u mjeri „pertiche.“ (Mjera za površine razdijeljena u 4 table = 9 ara.) Na medjašnim znakovima državnih šuma, bilo je odredjeno, da se ukleše znak sv. Marka. Šume najboljih kvaliteta zavedene su još u katastar pod imenom „Coronali.“ U drugi razred spadale su po naredjenju šume „Dubrave nekorisne, basctine neplodne“ t. j. šume slabih stojbina. Ove su šume takodjer unešene u katastar, a imale su služiti za namirenje potreba čitave provincije Istre, države i prijestonice.

Općinama, kaštelima, selima, gradovima i samostanima bilo je zabranjeno svako oštećivanje šuma, uništavanje i svako pretvaranje šumskog tla u bilo koju drugu vrst kulture. Pored toga bilo je zabranjeno oštećivanje i krčenje panjeva i korijenja, paša, sakupljanje žira i to sve pod kaznom tamnice odnosno robije i novčane globe od sto dukata V. P. (Mlečani imali su dukate „in ora“ i „correnti.“ Zlatni dukat bio je u zlatu, a correnti u srebru. V. P. znači po svoj prilici Venetiano peso ili Venetici ponderis.)

U ovim je šumama bila odredjena sječa svake osme godine, a vlasnik šume bio je dužan na vlastiti trošak osigurati radnu silu i spremiti sav alat potreban za sječu. Radnici su imali vršiti naloge onih, koji su od vlasti bili odredjeni, da rukovode sječu. Svidrvni sortimenti, koji su po voditelju sječe bili označeni kao sposobni i uporabivi za javne radnje, obilježeni su čekićem nadintendanture, a nakon toga obavljen je mjerenje i otprema drvног materijala upravi arsenala.

Sva stabla odnosnodrvni sortimenti, koji nijesu služili za javne potrebe, predani su vlasniku šume uz naredjenje, da se u prvom redu, u koliko su još zato podesni, upotrijebe u privatnim brodogradilištima. Prema tome naredjenju i ova su stabla idrvni sortimenti označeni čekićem i oznakom P. L. odnosno R. L. te znakom sv. Marka.

Prema naredjenju svi oni, koji su otpremali odnosno priveli prodajidrvne sortimente neobilježene, potpali su pod udar kazne kriomčarenja.

Otpaci stabala i sve ono, što je u državnim šumama ostalo neuporabivo za javne potrebe, ostavljeno je u korist općine. Općine su bile dužne čuvati šume, te svake osme godine bez ikakove naplate provoditi redovitu sječu, kao i prorede, te sve odredjene vanredne sječe.

Istim je naredjenjem odredjeno, da se u svim državnim kao i privatnim šumama imade provesti čišćenje odnosno sječa „od stabla slabih“ t. j. obaviti proreda, a prigodom te prorede bili su čuvari dužni paziti, da se zlonamjerno ne uništi hrastov pomladak. Proredom posjećena stabla ostala su u korist vlasnika šuma.

U jednom članku spomenutog naredjenja navedeno je, da se paša u privatnim šumama dopušta od 15. svibnja do 15. lipnja i to samo za goveda, dok je paša za svaku drugu vrst stoke bila najstrožije zabranjena. U državnim šumama bila je u opće svaka paša zabranjena, a pogotovo je bilo zabranjeno svako pretvaranje šumskog tla u drugu vrst kulture.

Državne i privatne šume imale su služiti samo za uzgoj hrastovih sastojina. Šume ubilježene i unešene u katastar kao nekorisne ostavljene su iza glavne sječe, koja se imala prama naredjenju provesti u prvom osmogodištu, na uporabu i korist vlasnika šuma, ali i to opet u prvom redu za namirenje potrebe gorivog drva provincije, glavnog grada i države.

U ovim je šumama bila dopuštena paša sve stoke osim paše koza i žirenje svinja. Vlasnicima šuma ove kategorije nije bilo dozvoljeno, pretvoriti šumsko tlo u drugu vrst kulture, i to pod prijetnjom kazne od sto dukata.

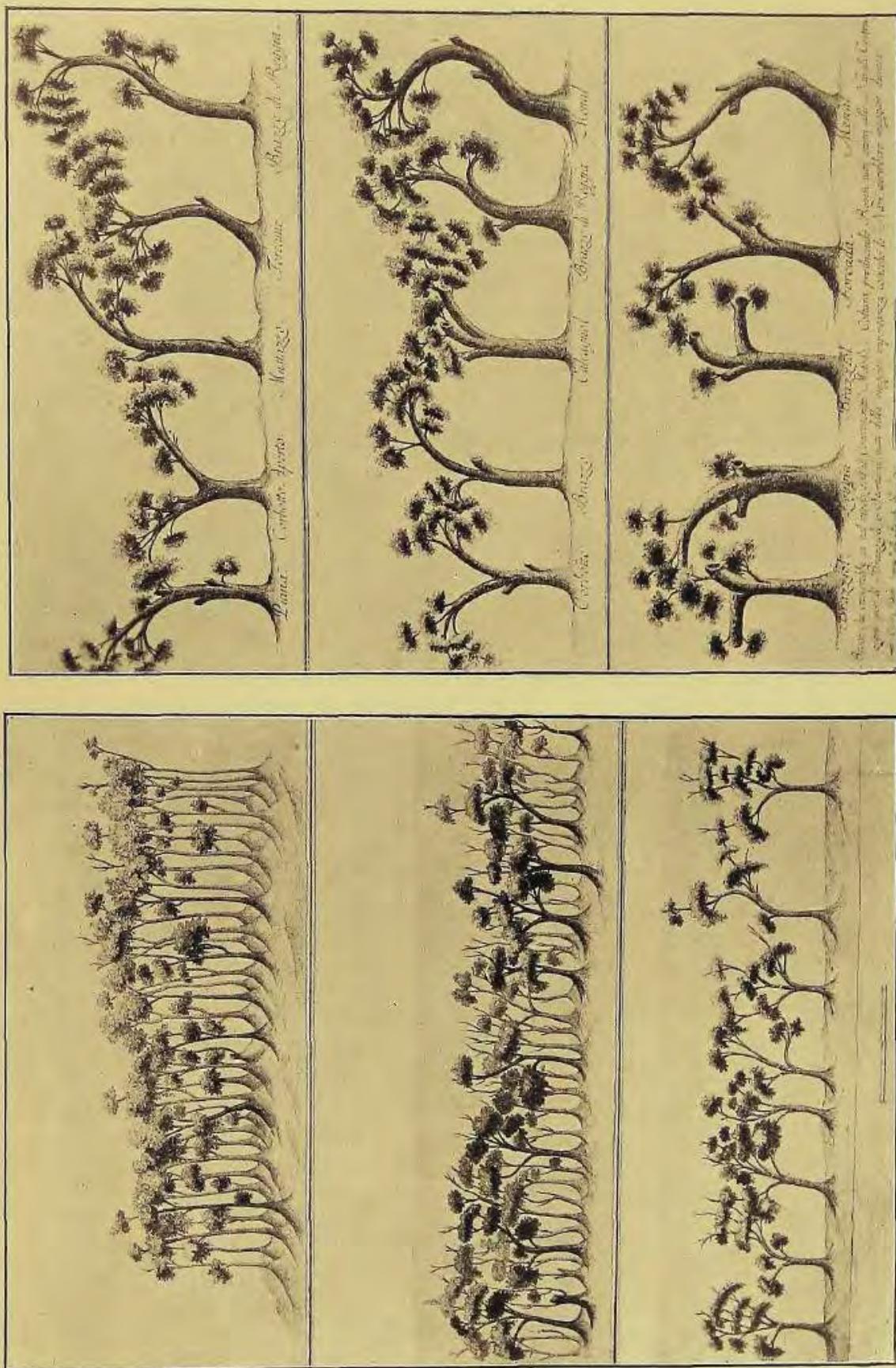
U jednom od dalnjih članaka zabranjuje se „vele sctetna buduchi prigrada Ughlievgliara i Klaka“ t. j. podignuće ugljenara i vapnenica, bilo to u samoj šumi ili u blizini iste, a u koliko su takove već podignute imale su se srušiti.

Palenje uglja i podignuće vapnenica bilo je dozvoljeno jedino u udaljenosti od dvije milje od šume, ali i zato je trebala dozvola „Priusviscenoga Senata.“

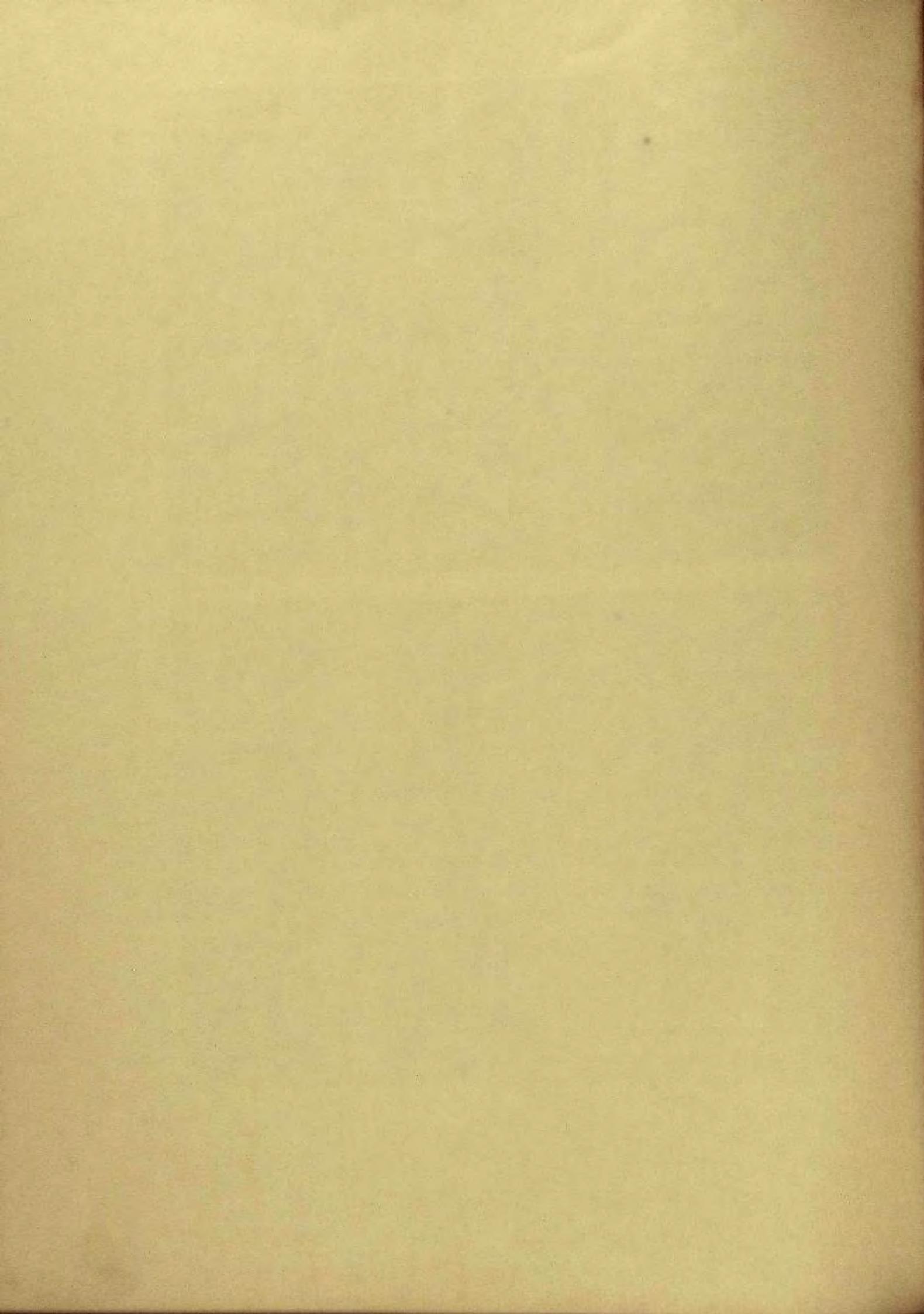
Ova zabrana bila je protegnuta i na šume nekorisne, tek je bilo dopušteno palenje vapna i uglja u šumama sa skroz mršavom vegetacijom, a i to tek uz dozvolu vlasti.

Sucima, županima, glavarima sela i općina predane su na čuvanje sve državne i privatne šume, koje su ležale u njihovoj oblasti, te su ovi bili dužni te šume osobno pregledavati. Bila je nadalje njihova dužnost pripaziti na šumske čuvare, da ovi spriječe svaku šumsku štetu, a u koliko takovu opaze, da smjesta predlože prijavu na „Ured od Raspa.“ (Raspo, hrvatski Raspored, svojedobno pogranična utvrda, sada je selo na istarskom Krasu. U srednjem vijeku bio je Raspor leno goričkih knezova. U drugoj polovini 14. vijeka, dao je to leno gorički knez kao vijeno kćeri Ani, koja se udala za kneza Ivana Anža Frankapana, od kojeg sa bratom Stjepanom potiče naš krčki statut. Ana, u novčanoj oskudici, založi Raspor mletačkoj republici, u čijem posjedu ostade do Anine smrti god. 1402. Tada ga otkupe gorički knezovi za dvadeset hiljada dukata. Kasnije dodje Raspor opet u mletačku vlast i ostade sve do propasti republike. Mlečani držali su u Rasporu posadu sa kapetanom na čelu. Ovaj je vršio i sudbenu jurisdikciju civilnu i kaznenu, te je u tu svrhu imao svoj ured. Ovu, kao i mnoge druge bilježke zahvaljujem odličnom g. dr. Dinku Trinajstiću iz Vrbnika.)

Sucima, županima i glavarima bilo je nadalje naloženo, da svake treće godine sazovu skupštinu najodličnijih žitelja, koja je skupština većinom glasova imala izabrati čuvare šuma. Glede sječe u državnim šumama, bilo je odredjeno, da se u određeni dan sastanu glavari, suci i župani na licu mjesta, sa potrebnim radništvom. U koliko se pako glavari sa radništvom ne bi odazvali pozivu, provedena je sječa odnosno proreda bez njih, a troškovi sječe pokriti su utrškom onih drvnih sortimenata, koji su bili odredjeni u korist dotične općine.

Uzgoj drvet za brodogradnju. Stari mletački propisi. Éducation du peuplement à fin de la production des bois de marine. Anciennes prescriptions vénitaines
Foto: Prof. Ing. A. Kandars

Iz članka, u kojem se govori o dužnostima čuvara šuma razabiremo, da je bila posvećena velika pažnja, da se šume očuvaju od zlobnog oštećivanja, usurpacije, krčenja, oštećivanja pomladka, a po gotovo kradje sjemenjaka hrasta. Nadalje bila je zabranjena kosidba trave, sabiranje žira, kao i izgradnja novih puteva u šumi.

Naročito je poglavljje posvećeno „Za kapitane odovuda i odonuda Rike Quiet“¹. Mletačka republika, prisvojiv si dio zapadne Istre, osnovala je u kaštelu sv. Lovreču između Pazina i Poreča vrhovnu vojničku upravnu i sudsku vlast za te krajeve pod vodstvom upravitelja, koji je nosio naslov „Capitanio.“ Ovaj je imao dužnost, da redovito putuje u svojoj oblasti, a tim pohodima dali su naziv „andere in pasenatico.“ Od tuda se sijelo kapitana nazvalo „San Lorenzo del Pasenatico“, kako se i danas nazivlje za razliku drugih mjesta u Istri sa nazivom S. Lorenzo, a hrvatski ga zovu Svetlovreč paženatički.

Ovo je mjesto u drugoj polovini 13. vijeka došlo u posjed Mletaka. Polovinom 14. vijeka, došli su Mlečani u posjed gradića Grožnjan na desnoj obali rijeke Mirne (Quiet), pa su tada u tom mjestu osnovali drugu kapetaniju paženatičku i podijelili svoj teritorij u Istri tako, da je pod kapetaniju Sv. Lovreča spadao teritorij „trans aquam“, a pod Grožnjanski „citra aquam.“

Značajno je, da su Mlečani već u 16. vijeku imali funkcionare pod nazivom „proveditore alle legna“ i „sopraveditore alle legna“, kojima je bila dužnost voditi brigu oko čuvanja šuma u Istri. Ovi su kapetani imali točno ispunjavati sve odredbe izdane po nadintendanci u pogledu nadzora šuma u Istri i na ostrvu Krku.

Najvažnija zadaća bila je tim kapetanim rukovoditi i provoditi redovite godišnje sječe, kao i one, koje su se imale provesti iza prvog osmogodišta. Sasvim je naravno, da je njima bila dužnost „Buduchi oni naucni u zgrade broda“ (ljudima, koji su vješti brodogradnji), da provedu procjenu stabala, a prigodom procjene odrede, u koju će se svrhu moći pojedini dijelovi stabala upotrijebiti u brodogradilištu. Ujedno su bili prigodom konsignacije dužni točno odrediti ona stabla kao i dijelove stabla, koja su se imala otpremiti u državno brodogradilište, odnosno odrediti, koja se stabla imadu prepustiti slobodnoj trgovini.

Drvni sortimenti izlučeni za slobodnu trgovinu obilježeni su znakom sv. Marka i slovima P. L. i R. L. (Kod dozname rabio je u glavnom jedan čekić sa oznakom P. — pianta-stablo, odnosno čekić sa oznakom R. — ricavato-grana, te veliki čekić sa likom sv. Marka. U koliko su pojedina stabla ili grane bile stavljene na raspoložbu vlasniku šume, obilježena su još sa oznakom L. — licenziato — slobodno.) Nadalje je bila dužnost ovih kapetana, da prigodom konsignacije redovitih sječa obilježe na panju ona stabla, koja su odredjena za sječu, dok su stabla, koja su imala ostati neposjećena u šumi označena u višim dijelovima ili kako se u originalu kaže „Xigati na reku stabla koia imause razoriti i na varhi ona koia imause dohraniti u Dubravah da raste.“

Stabla obilježena na „varhu“ u svim su šumama prebrojana te o istima sa stavljen iskaz, koji je predložen uredu od Raspa, odnosno upravi arsenala.

Stabla i drvni sortimenti rezervirani za potrebe države, označeni su posebnim zato čekićima „Mlatima osobitimi”, koji su se čekići brižno čuvali, da se osujeti zlouporaba ili, kako se u naredjenju doslovno kaže, „uzeti u straxu gdi imause cjuvati na svarnutje sloboda himbenih.”

U pogledu uzgoja šuma bilo je odredjeno, da će se pomnim čuvanjem i dobrim uzgojem dobiti veliki broj, dobrih hrastova za potrebe države. U naredbi se spominje, da uzgoj dobrih i sposobnih hrastovih stabala ne ide laganim načinom i metodama, koje su dosada uobičajene u praksi, pa je potrebno, da se uzgoj šuma povjeri jednoj moćnoj nadintendanci. Ova nadintendance imala bi po svojoj naučnoj spremi časno izvršiti povjerenu joj dužnost oko uzgoja šuma. Zadaća nadintendance bila je, izdati naredjenja i upute glede provedenja glavne redovite sječe, te odrediti prorede u svim državnim i privatnim šumama, koje su bile označene i unešene u katastar pod nazivom „Coronali.”

U prvom osmo-godištu privедена su sjeći sva za arsenal uporabiva stara hrastova stabla u svim državnim i privatnim šumama, a samu sjeću trebalo je prama naredjenju provesti od mjeseca novembra do mjeseca aprila. Prigodom proreda šuma posvećena je glavna pažnja okolnosti, da se ostave hrastova stabla srednje dobe i krivog uzrasta i to u razmijernoj udaljenosti.

U sastojinama uzraslim na vlažnom tlu i vjetru izloženim predjelima bila je odredjena slabija proreda. Za sastojine, koje su uzrasle na sterilnom tlu, bilo je odredjeno, da se provede jača proreda, obzirom na pomanjkanje hranivih čestica u tlu.

Uporedo sa proredom bilo je odredjeno kljaštrenje nepotrebnih i bolesnih grana, da se krivine zdravih grana mogu nesmetano razviti.

U sastojinama, u kojima su hrastova stabla uzrasla pravno, bila je odredjena slaba proreda i to zato, da se postigne znatnija visina i da se stabla odviše ne razgrane. Prema naredjenju imale su se ove sastojine svake osme godine prorediti i tom prilikom izvaditi stabla „od zle varste, kakochie iziskati obicjai dobrog texanja.”

Sječa i proreda provedena je u prisutnosti nadzornih organa nadintendance, koji su bili dužni kapitanima dati upute i savjet za vrijeme čitavog tog uredovanja.

Kljaštrenje grana bilo je dozvoljeno samo tako, da se u prvom redu stablo očisti samo od najdonjih grana, jer će se samo tim načinom, kako se u naredjenju spominje, stablo očuvati i spriječiti ulaz vode u rane.

Da oni, koji upravljaju sjećom, proredom i kljaštrenjem, ne bi bili u sumnji, kako se u pojedinom slučaju sve ovo imade provesti, priložene su naredjenju *slike o načinu sjeće, prorede i kljaštrenja grana*. Tako je na slici I. pod a) prikazana šuma nakon prve prorede, iza koje ima slijediti druga i posljednja proreda. Pod b) prikazana nam je šuma, odnosno način i kultura šume, iz koje su se dobivali drvni sortimenti za gradnju brodova. U prikazu pod c) daje se naputak, kako mora da izgleda šuma, ako hoćemo, da svi hrastovi mogu služiti za što bolju gradju, potrebnu za konstrukciju broda, sa potrebnim krivinama.

Slika pod II. prikazuje *način kljaštrenja grana*, a koji su hrastovi iza sječe imali služiti za izradu pojedinih dijelova broda n. pr. za rebra — Corbotto aperto, luk — Brazzo, peticu — Calcagnol i t. d.

Prigodom redovnih sječa bilo je određeno, da se stabla cera takodjer posijeku, jer je poznato, kako se u naredjenju kaže, da ova vrst hrasta nije uporabiva za gradnju broda.

U šumama, u kojima nije bio zastupan hrast, a tlo je ipak bilo takovo, da bi se hrast mogao uzgojiti, bilo je određeno sadjenje žira ili, kako se u naredjenju kaže, „siaticchie u gnih xelud najboglie varste.”

Na kraju moramo još spomenuti, da je poseban punomoćnik, koji je imao svoje sjedište u Buzetu, čuvao nacrte šuma, te sve dokumente, koji su se odnosili na šume i šumarstvo. Glavna zadaća tog punomoćnika bila je, da vodi tačan iskaz onih stabala, koja su konsignirana u korist arsenala, odnosno onih stabala, koja su predana slobodnoj raspoložbi vlasnika šume.

EUGEN SLADOVIĆ

PRAVNI I POSJEDOVNI ODNOSI U BOSNI I HERCEGOVINI S OSOBITIM OBZIROM NA ŠUME

obzirom na šume zauzima Bosna i Hercegovina osobito važno mjesto u našoj državi.

[1] Šume zapremaju u Bosni i Hercegovini preko polovinu površine produktivnog tla.¹⁾ Najveći dio šumske površine otpada na visoku šumu. Oskudica drva osjeća se jedino u južnoj Hercegovini. U nižim krajevima (poprilici ispod 1200 m nad morem) raste pretežno bjelogorica (hrast, bukva), a u većim visinama crnogorica (omorika, bor, jela²).

U Bosni i Hercegovini dolazi šumsko gospodarstvo prema svojem opsegu i važnosti odmah iza poljoprivrede.³⁾ Ta važnost leži u nacionalno-ekonomskim osobinama šumskog gospodarstva uopće kao i osobito s obzirom na bos.-hercegov. agrarne odnose (kmetstvo i kmetstvu slični agrarni odnosi).

Šumsko-posjedovni odnosi, koji opstoje u pojedinim dijelovima naše države, znatno se razlikuju s obzirom na njihov različiti historijski razvoj. U Hrvatskoj postoje pored privatnih i državne te općinske šume i veliki šumski posjedi, u Sloveniji prevladava mali privatni šumski posjed, u Srbiji su šume pretežnim dijelom državne i općinske, a u Bosni i Hercegovini općinske, državne, vakufske i privatne šume, koje su opterećene servitutskim ovlaštenjima.⁴⁾

Pravni odnosi uopće, a posjedovni napose razvijali su se u Bosni i Hercegovini u mnogom pogledu drugočiće nego u drugim krajevima naše države. Iza propasti samostalnosti bosanske države (1463) potpala je Bosna i Hercegovina pod vlast

¹⁾ Godine 1915. iznosila je ukupna površina šumskog zemljišta 2,554.979 ha (50,07% čitave površine). Od te ukupne šumske površine otpadalo je: a) 75,77% na vlasništvo b.-h. zem. erara, b) 23,47% na privatno vlasništvo i c) 0,76% na vakufske šume. (Dr. Mihovil Mandić i dr. Milan Prelog: Zemljopis, povijest i državno uredjenje Austro-ugarske monarhije s Bosnom i Hercegovinom. Sarajevo 1915., str. 285.)

²⁾ Godine 1913. otpadalo je od ukupne šumske površine: 60% na visoku šumu, 22% na nisku šumu i 18% na šikare.

(Bericht über die Verwaltung von Bosnien und der Hercegovina 1913. Herausgegeben vom k. u. k. gemeinsam. Finanzministerium Wien. 1914., str. 62.)

³⁾ Vjekoslav Klaić: Bosna. Podaci o zemljopisu i povijesti. Prvi dio Zemljopis. Zagreb, 1878., str. 121.

⁴⁾ Dr. Aleksandar Ugrenović: Šumarsko-politička osnovica zakona o šumama. Motivi. Ljubljana 1923., str. 14.

turske države i ostala u sklopu turske imperije sve do godine 1878. Taj period ostavio je vidne tragove u pravnom razvoju Bosne i Hercegovine.

Pod šumom i šumskim zemljишtem razumijeva se tlo, koje služi za trajnu proizvodnju šumskih produkata. Pravni i posjedovni odnosi s obzirom na šumsko zemljiste u Bosni i Hercegovini osnivaju se na bos.-herc. privatnom pravu, u kojem se napose ističu osobitosti *imobilarnog prava*. Zato je za razumijevanje tih odnosa potrebno istaknuti osnovna načela toga prava.

Bos.-herc. imobilarno pravo, koje se osniva djelimice na šerijatskom pravu, a djelimice na otomanskom kanunskom (*خاتم*) zakonodavstvu, razlikuje se bitno od okcidentalno-evropskoga imobilarnog prava.⁵⁾ Najvažnija razlika sastoji u tome, što bos.-herc. imobilarno pravo normira različite kategorije nekretnina, koje se prosudjuju prema njihovoj pravnoj naravi. U Bosni i Hercegovini postoji razlika između potpunoga (neograničenog) i nepotpunog (ograničenog) vlasništva.⁶⁾

Pravna narav nekretnina prosudjuje se prema odredbama erazi kanuname (zakona o zemljишnom posjedu) od 7 Ramazana 1274. (2. V. 1858.⁷⁾), naredbe od 23. Šubata 1291. (1874) i naredbe od 10. Sefera 1293. (1876)⁸⁾, kako to izričito određuje § 1. gruntovnog zakona od 13. IX. 1884.⁹⁾ i naredba b.-h. zemaljske vlade broj 77.895./III. od 25./IV. 1910.¹⁰⁾

Prema pomenutoj pravnoj naravi dijele se nekretnine u ove kategorije,¹¹⁾ i to u:

1. *erazi memluke (mulk, milč).*

Prema § 125. Medželle označuje „mulk“¹²⁾: svaku stvar, koja može činiti vlasništvo. Pravno uredjenje mulka osniva se na šerijatu, koje poznaje samo mulkovno vlasništvo.

Pitanje, kojim nekretninama pripada pravna narav mulkovnog zemljista, prosudjuje se prema ustanovi § 2. ramazanskog zakona, koja nabraja ove četiri vrste, i to:

a.) površine, koje se nalaze u gradovima i u selima, a na kojima su podignute kuće (kućišta, Hausgründe), i površine, koje se prislanjaju uz kućište, a iznose najviše pol dunuma¹³⁾;

⁵⁾ Eduard Eichler: *Das Justitzwesen Bosniens und der Hercegovina* Wien, 1889., str. 36. — Bericht über die Verwaltung von Bosnien und der Hercegovina 1906. Herausgegeben vom k. u. k. gemeinsam. Finanzministerium. Wien. 1906., str. 38.

⁶⁾ § 357. o. gr. z

⁷⁾ Sammlung der für Bosnien und die Hercegovina erlassenen Gesetze, Verordnungen und Normalweisungen. Jahrgang 1878.—1880. Band II. Wien, str. 275.

⁸⁾ Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu. 1881., str. 825.

⁹⁾ Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1886, str. 60.

¹⁰⁾ Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1910., str. 111.

¹¹⁾ Dr. Eugen Sladović: *Islamsko pravo u Bosni i Hercegovini*, Beograd. 1926., str. 27.

¹²⁾ Mulk (arap.) znači: svojina, vlasnost, osebina, allodium. Riječ „mulk“ dolazi od verbum „meleke“, koja znači: držati u vlasti, posjedovati, vladati; melukjun znači: gospodar, vladar, vlasnik. (A. Kadić: *Riječnik preštampan iz knjige: Izbor iz arapskog pjesništva*. Sarajevo. 1913., str. 114. — Ahmed Ku-lender: *Mali tursko-bosanski rječnik*. Monastir. 1912., str. 180.)

¹³⁾ U Bosni i Hercegovini mjeri se površina zemlje na dunume: 1 dunum = 1000 m² ili $\frac{1}{10}$ ha. pol dunuma = 500 m², 50 dunuma = 5 hektara. (Bericht über die Verwaltung von Bosnien und die Hercegovina. 1906. Herausgegeben vom k. u. k. gemeinsamen Finanzministerium. Wien. 1906., str. 485.)

b) zemljišta, koja su izlučena iz erazi mirie i predana određenom licu na osnovi valjanoga alienacionog naslova u potpuno privatno vlasništvo;

c) ušrija zemljišta, koja su prigodom osvojenja ostavljena pobjediteljima u potpuno vlasništvo uz dužnost plaćanja desetine i

d) haradžije zemljišta, koja su prigodom osvojenja ostavljena njihovim datanim posjednicima uz dužnost plaćanja šarača.

Sva ta zemljišta proglašena su ramazanskim zakonom potpunim i neograničenim mulkovnim vlasništvom, koje prema svojoj pravnoj naravi odgovara vlasništvu našega gradjanskog prava.¹⁴⁾

Prema današnjem pravnom stanju¹⁵⁾ smatraju se mulk nekretninama već po samom zakonu sva ona zemljišna područja (čestice), koja se nalaze u opsegu sela i građova, a služe kao kućišta, i površine, koje graniče s kućištem, a iznose najviše pol dunuma.¹⁶⁾ Samo te zemljišne površine mogu sačinjavati potpuno i neograničeno vlasništvo, kako ga shvaća i normira § 354. o. gr. z.¹⁷⁾

Erazi mirija može na dva načina postati mulkom,¹⁸⁾ i to: *a*) naročitom dozvolom vladara i *b*) promjenom uporabe, kao na pr. ako se na miriji uz kuću uredi bašta, voćnjak ili vinograd tako, da trajno služe u tu svrhu. U takvom dogadjaju može se mirija mulkizirati. Sama promjena kulture na mirijskoj nekretnini ne mijenja njezinu pravnu narav, nego se promjena mirije u mulk može u gruntovnici provesti samo na molbu interesirane stranke, koja mora dokazati trajnost nove uporabe.

Medju mulkoyne objekte spadaju zgrade (gradjevine) i nasadi. Ti objekti ne čine prema tome akcesiju¹⁹⁾ zemljišta, na kojem se nalaze, nego tvore zasebne objekte posebnog mulkovnog vlasništva.²⁰⁾ Posebna narav mulkovnih objekata, koji se nalaze na mirijskom zemljištu, očituje se naročito u naslijednom pravu, jer u tom dogadjaju ne pripada mirijsko zemljište mirijskim naslijednicima, nego mirijsko zemljište zajedno s mulkovnim objektima pripada prema § 81. ramazanskog zakona mulkovnim naslijednicima²¹⁾, zatim u pravu prvakupa i u tapiskom pravu;

2. erazi mirie (mirija).

Izuvezvi površinu, koja čini mulkovno vlasništvo — a koja je razmijerno malena — sačinjava sva ostala zemljišna površina (dakle i šumsko zemljište) miriju²²⁾,

¹⁴⁾ § 354. o. gr. z.

¹⁵⁾ Dr. Stjepan Posilović: Das Immobilar-Recht in Bosnien und der Herzegovina, Zagreb. 1894., str. 121.

¹⁶⁾ Ljudevit Farkaš pl.: Zakon od 7. Ramazana 1274. (1858) o zemljišnom posjedu. (Mjesečnik pravnikačkog društva u Zagrebu. 1891., str. 229.)

¹⁷⁾ A. Rušnov i dr. Stjepan Posilović. Tumač obćemu austrijskomu gradjanskom zakoniku. Prva knjiga. Zagreb. str. 437.

¹⁸⁾ Naredba bosan.-herceg. zemaljske vlade broj 77.895./III. od 25./IV. 1910. (proglašena u Glasniku zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu. 1910., str. 111.).

¹⁹⁾ §§ 416.—422. o. gr. z.

²⁰⁾ § 44. zakona od 7. Ramazana 1274.

²¹⁾ § 59., točka 7., ibidem.

²²⁾ Izraz: erazi mirija dolazi od arapskih riječi: „erdun”, plural „erazi, erdunc”, a znači: zemlja tlo, i od glagola „emere” što znači: zapovijedati, određivati; emirun = vodja, vladar. Erazi mirija (emirija), znači prema tome: vladareva, državna zemlja, carevina. (A. Kadić: Riječnik preštampan iz knjige: Izbor iz arapskog pjesništva. Sarajevo. 1913., str. 8. i 15.)

kod koje pripada državi rekaba (vrhovno vlasništvo), a posjedniku ili mirijskom vlasniku, kojemu je predana u tesaruf, samo koristovno vlasništvo.

U vulgarnom govoru identificira se mirija obično s državnim zemljištem i ako to nije ispravno. Mirijsko zemljište ne čini doduše bezuvjetno i potpuno privatno vlasništvo, ali nije ni privatno vlasništvo države (Domänengut) u tehničkom smislu, nego privatno vlasništvo sui generis pod vrhovnim nadzorom države. Državi pripada naime nad mirijom zasebno vrhovno vlasništvo, kojim ograničuje vlasnika (mutesarifa), koji je u gruntovnici upisan kao vlasnik, u određenom pravcu te mu s jedne strane zabranjuje izvršavati na miriji određene čine, dotično traži, da se za njihovo izvršenje ishodi prethodna dozvola države oblasti, a s druge strane nalaže mu izvršavanje određenih čina.

Medjutim su kasnijim zakonima od (29.) XII. 1912. ukinute odredbe §§ 15., 16., 17., 18., 36.—40. i 114. ramazanskog zakona, koje predstavljaju pomenuta ograničenja²³⁾ u raspolaganju s mirijom tako, da od tog vremena (t. j. od 24./I. 1913.) može vlasnik mirijskog zemljišta vršiti dispozicije s njime *inter vivos* i bez prethodnog odobrenja državne vlasti;²⁴⁾

3. *erazi mevat*²⁵⁾ i *erazi otlak*.²⁶⁾

Prema §§ 6. i 103. ramazanskog zakona te § 1270. Medželle smatraju se erazi-mevatom one nekultivirane zemljišne površine, koje nijesu nikome prepustene na iskorišćavanje, a nalaze se od granice napućenih mesta tako daleko, da iz njih ne dopire do tih mesta vika jakog glasa.

Mevat-zemljišta upisana su u gruntovnici na državni erar.

Veći dio mevat-zemljišta dobiva putem mnogobrojnih usurpacija, podjeljivanja i pripuštanja po državi za javne svrhe značaj mirijskih i metruka zemljišta;

4. *erazi metruke*.

Erazi metruke²⁷⁾ su prema §§ 1., 5., 91.—102. ramazanskog zakona i § 1271. Medželle ona mirijska zemljišta, koja država opredijeli za javne svrhe i prepusti na uporabu bilo svima državljanima, bilo samo pučanstvu određenih mesta. Ovamo spadaju: a) javni putevi i ceste, koje su prepustene javnoj uporabi, b) stajališta za kola i skupna mjesta za stoku kao i mesta posvećena za bogoslužje (musale, javna

²³⁾ Dr. Mihajlo Zobkow: Alienacija mirijskih zemljišta u Bosni i Hercegovini (Mjesečnik pravnika država u Zagrebu, 1909., str. 203.).

²⁴⁾ Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu, 1912., str. 252.

²⁵⁾ Mevat (arap.) = pust, mrtav dolazi od arapskog glagola: „mate” = umrijeti, mevtun = smrt. Erazi mevat = pusto, mrtvo zemljište.

Mevat smatra se prema § 27. b.-h. gruntovnog zakona od 13./IX. 1884. „pustošnom” (der öde Grund und Boden).

U §§ 1270.—1280. Medželle sadržani su propisi o oživljavanju mrtvih (mevat) stvari.

²⁶⁾ Ot (turski) = trava, Kuriot (turski) = sijeno.

²⁷⁾ Metruk (arap.) ostavljen. Substantiv „metruke” dolazi od (verbum) tereke (arap.), a znači derelinquerere (pustiti, ostaviti); metruk = ostavljeno. Prema tome znači erazi metruke = ostavljene zemlje.

mjesta za klanjanje), c) tržišta i mjesta odredjena za sajmišta, d) *mera ili općinski pašnjaci²⁹* i e) *baltaluk ili općinske šume*, i

5. *erazi mevkufe.*

Erazi mevkufe³⁰ su prema § 4. ramazanskog zakona ona zemljišta, koja su kao zaklada za sva buduća vremena odredjena za pobožne ili opće korisne svrhe. Kad se od odredjene stvari osnuje vakuf, izlazi ona iz privatnoga gradjanskog prometa i pripada perpetuiranoj općoj svrsi. Vakufi bili su od uvijek važan faktor socijalnog života u islamskoj zajednici, jer su služili za humanitarne, opće socijalne, prosvjetne i vjerske svrhe.³¹)

Prema pravnoj naravi nekretnina dijele se *vakufi* na: a) sahihe (evkafi sahihe) ili prave vakufe, koji su postali iz mulk nekretnina, a ima ih više vrsta (evladiet vakufi, tevliet vakufi, vahideli vakufi, mukataali vakufi, idžaretein vakufi, mukata) i b) tahsisat ili nepravi vakufi, koji su postali od mirijskih nekretnina. Šerijatsko pravo dijeli vakufe u: a) musakafat, b) mustagelat i c) murabehat. — Prema odredbi 1. zakona od 15./IV. 1909. o statutu za islamsku autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova čine vakufsko-mearifска dobra vlasništvo dočnih vakufa, a pripada im značaj jurističkih lica.³²⁾

Prema pravnoj naravi dijele se dakle nekretnine u:

1. *mulk nekretnine*, koje čine potpuno vlasništvo, a mogu se nalaziti u vlasništvu: a) privatnog lica ili društva (isključivši vakuf) ili b) vakufa (pravi vakuf, sahihe);

2. *mirijske nekretnine* u najširem smislu, koje čine nepotpuno vlasništvo, a dijele se dalje na: 1) podijeljene mirijske nekretnine, koje potпадaju pod desetinu, a predane su: a) privatnom licu ili društvu (isključivši vakuf) ili b) vakufu (nepravi vakuf, tahsisat), i 2) nepodijeljene mirijske nekretnine, koje su: a) državno vlasništvo u užem smislu kao državne šume i pašnjaci, koji su uzeti u vlastitu državnu upravu, b) metruke, koje su: a) prepuštene općoj potrebi u uporabu kao javno dobro (putevi, ceste, trgovi itd.), ili b) odredjene za upotrebu pojedinih općina kao općinske šume (baltalici) i pašnjaci (mere)³³⁾ i 3) mevat (nekultivirano državno zemljište).

²⁹) Mer'an (arap.) znači mjesto, gdje pase stoka (pašnjak).

Prema mišljenju nekih istraživača potječe riječ „mera“ od staroslavenske riječi „mir“, koja označuje mjesto, na kojemu ima općina ili veća skupina ljudi zajedničko i nerazdijeljeno pravo uzivanja. (Dr. Čiro Truhelka: Historička podloga agrarnog pitanja u Bosni i Hercegovini. Sarajevo. 1915., str. 55.)

³⁰) Vakuf, vakt dolazi od arapskog glagola: vekafe = stati, zastati, stajati, od kojega je načinjena glagolska imenica: vakufun, plural evkaf. — Vakuf znači doslovno: zatvor, mir, nepomičnost, a u prenesenom smislu: imobilizacija, zaklada, nekretnost kao neka vrst mrtve ruke.

Mevkufe je stvar, koja je vakuficirana, uvakufljena, poklonjena za vakuf. (Aristarchi Bey: Legislation ottomane. Publiée par Demetrius Nikolaides. Constantinopel. 1878., str. 53.).

³¹) Gustav Thoemmel: Geschichtliche, politische und topographische Beschreibung des Vilajet Bosniens, das ist das eigentliche Bosnien nebst türkisch Croatien, der Hercegovina und Rascien. Wien. 1867., str. 85.

³²) Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu. 1909., str. 419. — Dr. Eugen Sladović: Priručnik zakona i naredaba za upravnu službu u Bosni i Hercegovini. Sarajevo. 1915., str. 369.

³³) Za prosudjivanje mete mjerodavni su propisi: § 99. zakona od 7. Ramazana 1274., § 13. tapuzakona od 8. Džemaziul evela 1275. i naredbe bosn.-hercegov. zemaljske vlade broj 55.184/I. od 5. IX. 1889.

Radi boljeg razumijevanja valja spomenuti, da ramazanski zakon klasificira zemljište ekscentrički polazeći s točno fiksirane točke. Kod toga uzima kao stalne centre zatvorena mjesta (gradove, kasabe), dok se na raštrkane naseobine i pojedine kuće seoskih stanovnika kod toga uopće ne obazire. Oko tih centara šire se tri kruga, i to: a) najuži krug oko samog mjesta, koji je pristupačan mulk vlasništvu (kućiste, kuće, bašte i vinograd); b) širi krug, koji ide oko pomenutoga najužeg kruga, i to tako daleko, dokle dopire povik snažnoga ljudskog grla, a obuhvata područje erazi mirije i iskorišćavanje erazi metruke, koja je za to odredjena, i c) najširi krug, koji se prostire iza šireg kruga mirije, a obuhvata mevat zemljišta.³³⁾

Mulkovo vlasništvo razlikuje se od mirijskoga naročito u ovome, i to:

- a) vlast dispozicije vlasnika je inter vivos neograničena glede mulk-nekretnina, a ograničena glede mirijskih nekretnina;
- b) nasljedstvo srodnika ostavitelja mnogo je šire glede mulk-nekretnina, nego glede mirije³⁴⁾;
- c) glede mulkovnih dobara dozvoljena je testamentarna dispozicija (koja je samo djelimice ograničena pravima zakonskih nasljednika), dok je testamentarna odredba glede mirije posve isključena;
- d) kod prodaje mulk-nekretnina pripada određenim ovlaštenicima šufa-pravo (prekupno pravo)³⁵⁾, koje se bitno razlikuje od prava prekupa (hakki rudžhan)³⁶⁾, koje pripada određenim ovlaštenicima u slučaju prodaje mirijskih nekretnina;
- e) vlasnik mulk-nekretnina može svoje dobro posve slobodno uvakufiti (predati u vakuf), dok se mirijske nekretnine mogu uvakufiti samo s privolom vladara³⁷⁾;
- f) kod mulkovnih stvari može se ugovoriti muhaja (dioba koristi)³⁸⁾, dok je to kod mirijskih nekretnina zabranjeno³⁹⁾.

[2] *Ramazanski zakon dijeli šumsko zemljište* u ove pravne kategorije, i to u:

- a) mirije zemljište (privatno vlasništvo), b) općinske šume (baltaluci)⁴⁰⁾ i c) mevat

³³⁾ Dr. Ćiro Truhelka: Historička podloga agrarnog pitanja u Bosni i Hercegovini. Sarajevo 1915., str. 45.

³⁴⁾ Pravni odnosi nasljedstva u mulku prosudjuju se za muslimane prema šerijatskom pravu (čl. 487—577. Ehrerecht, Familiengericht und Erbrecht der Mohamedaner nach dem hanefitischen Ritus. Wien. 1883., str. 141. — Zubdetulferaiz. Seifulah muderis bi mektebi hukkjamuššer fi Saraj. 1327. — Nikolaus von Tornauw: „Das moslimische Recht“. Leipzig. 1855., str. 204.) a za pripadnike neislamskih vjeroispovijesti prema mletčkom običajnom pravu te supsidijarno prema propisima općega austrijskog gradjanskog zakonika od 1.VI. 1811.

Pravni odnosi nasljedstva u miriji prosudjuju se za pripadnike sviju vjeroispovijesti prema kanunskim odredbama zakona od 17. Muharema 1284. (1867), koje su recipirane u § 1. gruotvorničkog zakona od 13./IX. 1884. (Sammlung der für Bosnien und die Hercegovina erlassenen Gesetze, Verordnungen und Normalweisungen. Jahrgang 1878—1880. Band II. Wien. 1881., str. 333.)

³⁵⁾ §§ 1008.—1044. Medželle.

³⁶⁾ §§ 41.—45. zakona od 7. Ramazana 1274. — Naredba bos. herc. zemaljske vlade broj 21.003 od 30./IX. 1879. (Sammlung der für Bosnien und die Hercegovina erlassenen Gesetze, Verordnungen und Normalweisungen. Jahrgang 1878.—1880. Band I. Wien 1881., str. 515.)

³⁷⁾ § 121. zakona od 7. Ramazana 1274.

³⁸⁾ §§ 1174.—1191. Medželle.

³⁹⁾ § 15. zakona od 7. Ramazana 1274.

⁴⁰⁾ Balta (turski) = sjekira. (Ahmed Kulender: Mali tursko-bosanski riječnik. Monastir, 1912., str. 36.).

(dобра без власника), који је каснији османски закон о шумама од 11. Јуна 1286. проглашио државним добром. Аналогно раздјелjeni су и пајnaci, од којих је према горњим скupinama опćinskim шумама одговарала опćinska ispaša ili mera.

У § 104. ramazanskog zakona određuje se glede mubah (velikih) šuma, da si u njima može svatko slobodno сjeći drva za gorivo i za gradju, a da pojedine dijelove takvih šuma nije dozvoljeno podjeljivati u tesaruf pod tapiroem, t. j. da ih država ne smije na osnovi tajije podjeljivati u mirijsko vlasništvo u svrhu osnivanja šumskih čestica. Mubah šume spadale su svojevremeno kao dobro bez vlasnika medju mevat zemljišta te je svakome bilo slobodno u njima сjeći potrebno drvo za gradnju i gorivo, a da se za to nije plaćalo nikakvo podavanje. Slična odredba sadržana je i u § 1243. Medželle, prema kojemu čini drveće, slobodno (naravno) uzraslo po brdimu, koja ne spadaju u ničije vlasništvo, mubah stvari, kojima se može svatko služiti, a predstavlja res extra commercium.

Ramazanski zakon određuje, da se šume (izuzevši mubah i baltalik) drže pod tapiroem kao tesaruf. Svaki mutesarif takve šume morao je državi plaćati zemljišni danak idžare-i-zemin mjesto desetine, te se s takvom šumom postupalo kao i sa svakim drugim mirijskim zemljištem.

U § 91. ramazanskog zakona određeno je, da općine (varoši) smiju i dalje upotrebljavati baltaluke, koji su im ostavljeni od starine, a s kojima su se smjeli služiti samo stanovnici dotičnih općina (varoši). Od baltalika ne smije nitko prisvajati nikakav dio zemljišta, a ako se to ipak dogodi, oduzima se prisvajaču, a da mu pri tome ne koristi mururi zeman (dosjelost).

Ramazanski zakon znatno je preinačen *zakonom o šumama od 11. Јуна 1286. (1869)*⁴¹) Taj zakon uređuje u prvom dijelu odnose u državnim, vakufskim i općinskim šumama, a u drugom dijelu normira šumske prestupke i kazne. Tim zakonom ukinut je pravni odnos iz mubah šuma, koje su proglašene državnim dobrom i vlasništvom.

Prema tome zakonu o šumama od 11. Јуна 1286. dijelile su se sve šume na:

a) *državne šume*, koje čine državno vlasništvo, a moraju se prema § 2. toga zakona kao takve ograničiti i označiti. U § 5. toga zakona uredjeno je pravo držarenja i ispaše u tim šumama. Seljaci ovlašteni su na besplatno dobivanje drva za gorivo i gradju koliko to trebaju za popravak i gradnju svojih vlastitih kuća, hambara, bina, žitnice, staja i sličnih gospodarskih zgrada, za izradu ratarskog alata kao i za kućnu potrebu uopće. Ta ovlaštenja vrijedila su jednako i za ono gorivo, drvo i čumur (drveni ugljen), koji su seljaci na vlastitim kolima ili na tovarnim konjima dovažali na prodaju na najbliže tržište. Za svako drugo prodavanje drva za gorivo i za gradju, kao i za čumur morala se plaćati propisana pristojba. Prema §§ 13.—15. toga zakona pripada seljacima u državnim šumama pravo ispaše za marvu, a po § 17. toga zakona mogu seljaci uz dozvolu upravne oblasti besplatno pobirati

⁴¹) Sammlung der für Bosnien und die Hercegovina erlassenen Gesetze, Verordnungen und Normalweisungen 1878.—1880. Band III./I. Wien. 1881. Str. 741.

ležiku (ležeće drvo) iz državnih šuma, koje se nalaze u granicama njihove općine. Prema § 18. toga zakona zabranjeno je bez dozvole uzimati kamen, zemlju, suho i svježe lišće i ostale šumske produkte;

b) *općinske šume* (baltaluci), koje su prepustene na upotrebu određenim općinama (selima). Odredbe §§ 21.—26. toga zakona o baltalucima podudaraju se uglavnom s dotičnim propisima ramazanskog zakona;

c) *vakufske šume*, o kojima sadržaje §§ 19.—20. toga zakona odredbu, prema kojoj država preuzima u svoju upravu šume onih vakufa, koje su stajale pod upravom munhus sirenef kafi mazbute (vakufskog ministarstva), i

d) *privatne šume*, na koje treba primjenjivati odredbe ramazanskog zakona.

Prema § 21. zakona od 11. ševala 1286. smatraju se baltalucima šume, koje su od starine (birvaktile) dopitane pučanstvu određenih sela ili varoši na koristovanje. Međutim raspravlja i ramazanski zakon o šumama, koje su prepustene općoj upotrebi (metruke zemljište).

Prema § 91. ramazanskog zakona pripada u šumama, koje su od vajkada prepustene odjedjenom mjestu (selu), kao baltalik za drvarenje (sječu drva) ili za makar kakvo drugo koristovanje, pravo sječe drva i koristovanje samo stanovnicima dotičnih mjesta (sela); pojedini dijelovi šuma, koje su odredjene za stanovnike određenih mjesta, ne smiju se putem tapinga izdavati na gospodarenje ni pojedincima ni većim skupinama. Dosljedno tome određuje § 23. zakona od 11. ševala 1286., da je posjed baltalika po privatnim licima posve nedopušten, i to kako s obzirom na površinu, tako i s obzirom na pojedino drveće.

Prema *današnjem pravnom stanju*, koje se osniva na ramazanskom i gruntovnom zakonu, dijeli se čitavi zemljišni kompleks, koji je zarašten šumom, u dvije velike skupine, i to u: a) državne šume, koje su u gruntovnici upisane na b.-h. zemaljski erar, dotično na državni erar SHS, a iznose oko 1.997.945 ha ili 78,4% čitave šumske površine, i b) privatne šume, koje se nalaze u vlasništvu fizičkih ili jurističkih (vakufa) lica, a u gruntovnici su na njih upisane.

[3] Za vrijeme *vladavine bosanskih spahija* smatrali su potonji čitavu šumu svojim vlasništvom. Osman paša proglašio je godine 1850. nakon svedanog ustanka čitavo šumsko zemljište državnim dobrom sve dok spahije ne dokažu svoje pravne naslove. Ta odredba imala je značaj konfiskacije, jer spahije nijesu u ono vrijeme mogli producirati dokaze o svojim pravnim naslovima na zemljište, pošto nijesu opstojale ni katastralne ni gruntovne knjige. Od tog vremena smatralo se faktično čitavo šumsko zemljište državnim dobrom, koliko se nijesu pojedinci mogli iskazati pravovaljanim tapingama glede određenih šumskih površina.

U vrijeme *okupacije Bosne i Hercegovine*, koja je izvršena godine 1878. na osnovi mandata berlinskog kongresa, nijesu još bili raščišćeni šumsko-posjedovni odnosi, niti je dotadanja otomanska uprava bila dovršila uredjenje pitanja, koje su šume državne, a koje privatne.

U skladu s odredbom § 2. zakona od 11. ševala 1286. o izlučenju i omedjenju državnih šuma izdala je *otomanska uprava* naredbenim putem različite propise o pro-

vadjanju te zakonske odredbe. Tako je primjerice izdana vezirska naredba od 13. Ševala 1286. o uređenju šumskih posjedničkih odnosa i naredba od 24. Kianun evela 1286., prema kojoj je svako lice, koje je ustvrdilo tesaruf na šumu, moralo to svoje pravo dokazati tapisom ili drugim zakonitim načinom; naredbom ministarstva finansija od 3. Sefera 1290.¹²⁾ naročito je istaknuto, da su mnogi pojedinci neovlašteno zaposjeli odredjene šumske komplekse te ih drže u svojem posjedu bilo bez svake tapisje, bilo na osnovi nevjerodostojnih tapisja, pri čemu iskazuju šume kao oranice i na toj bazi traže na njih tapisje.

Za vrijeme otomanske uprave vršilo je pučanstvo bez nadzora *pravo drvarenja* u državnim šumama, koje su se nalazile unutar granica dotičnih općina, a koje im je pripadalo po zakonu. Na osnovi faktičnoga dugotrajnog vršenja toga koristovanja tražilo je pučanstvo i priznanje prava vlasništva na ta zemljišta i ako nije posjedovalo nikakvih tapisja, te je ta prava nastojalo održati i prema trećim licima. Zato je izdan naputak od 23. Muharema 1293./1876. o povjerenstvenom ispitivanju seneta (isprava) na šumski posjed.¹³⁾

Pravni posjednik zemljišta, obrasloga manje vrijednim drvećem ili šikarom, može ga *pretvoriti u oranici* (livadu), a da za to ne zatraži oblasnu dozvolu, samo mora to prijaviti nadležnoj upravnoj oblasti. Ako dotično zemljište sačinjava nepodijeljeno vlasništvo većeg broja lica, ne smije se krčenje izvršiti prije nego na to pristanu svi ovlaštenici. Troškove krčenja, koje je izvršeno u sporazumu, nose srazmjerne svi suvlasnici prema njihovim dijelovima, a mogu se prema § 1309. Medželle i prisiliti na platež odgovarajućeg dijela troška. Ako su ovlaštenik nije pitan za takvu dozvolu ili ju uskrati, nije dužan ništa platiti u ime naknade troškova krčenja, koje je učinjeno bez njegovog odobrenja, a osim toga postaje suvlasnik iskrčenog zemljišta.

Odmah iza okupacije preuzeila je tadašnja državna uprava sve šume u svoje ruke. Pošto su međutim pojedinci svojatali čitave komplekse, izdani su naredbom od 19./XII. 1881. propisi o postupku pri *utvrđivanju prava vlasništva, posjeda i služnosti na šumska zemljišta*.¹⁴⁾ Svrha toga postupka bila je dvojaka, i to s jedne strane da državna uprava može nesmetano vršiti svoja vlasnička prava bez pogibelji da će morati davati naknadu štete, a s druge strane, da se zadovolji osnovanim i opravdanim zahtjevima privatnih lica. U svakom okružju postavljeno je zasebno povjerenstvo, koje je od zgode do zgode ediktalnim postupkom ispitivalo stavljenе zahtjeve. Protiv rješenja mogla je nezadovoljna stranka potražiti zaštitu kod redovitih gradjanskih sudova tužbom protiv državnog erara. Toj naredbi bila je glavna svrha, da se definitivno uredi pitanje šumskog posjeda. Pošto se ta naredba pokazala nedostatnom, nadopunjena je naredbom broj 5.907 od 20./II. 1884. o davanju tapisja na šumska zemljišta.¹⁵⁾ Toj naredbi dodan je provedbeni naputak.

¹²⁾ Sammlung der für Bosnien und die Hercegovina erlassenen Gesetze. Verordnungen und Normalweisungen 1878.—1880. Band III./I. Wien 1881., str. 741.

¹³⁾ Destur III., 330. — Sammlung der für Bosnien und die Hercegovina erlassenen Gesetze, Verordnungen und Normalweisungen, 1878.—1880. Band III./I. Wien. 1881., str. 759.

¹⁴⁾ Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1881., str. 734.

¹⁵⁾ Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1884., str. 82.

Otpisom tadanjega zajedničkog ministarstva financija kao vrhovne upravne oblasti broj 8472./B.-H. od 28./XII. 1884. izdan je provedbeni naputak. Prema toj naredbi moglo se vlasnička prava na šumska zemljišta vršiti samo na osnovi tapija, koje je izdala bosn.-herc. zemaljska vlada. Medju šumska zemljišta broje se samo one površine, koje se upotrebljuju na taj način, da se na njima većinom ili pretežno nalaze visoka stabla ili podmladak (mladice) iz panjeva, nadalje proplanci sa sitnogoricom, koji su odredjeni (podesni) zadrvarenje i napokon oveći prostori, koji su izvan vrtova (bašta) zasadjeni kestenima. Pod postupak o davanju tapija na šumsko zemljište spadaju samo ona zemljišta pomenute vrste, koja prema katastralnoj izmjeri obuhvataju površinu veću od 50 dunuma (5 hektara).⁴⁶⁾

Pravni zahtjev na šumsko zemljište morao se dokazati šumskom tapijom prema propisima naredbe od 3. Sefera 1290., vezirske naredbe od 18. Ševala 1287. i od 24. Kianun evela 1286.⁴⁷⁾ Dokle god nije bila podijeljena šumska tapija, nije se moglo utužiti vlasničko pravo na dotično šumsko zemljište, ali se pružala zaštita faktičnog posjedovnog stanja.⁴⁸⁾

Prema tome vrijedilo je već za otomanske uprave načelo, da se samo ono lice smatra mirijskim vlasnikom šumskog zemljišta, koje se moglo iskazati tapijom, koja je izričito glasila na šumu, a ne samo na dotičnu zemljišnu površinu. To načelo pridržano je sve do okupacije.⁴⁹⁾

Tapija, koju je posjedovao pojedinac, smatrala se dokazalom prava vlasništva, koliko se podudarala s faktičnim stanjem zemljišnog posjeda.

U Bosni i Hercegovini ne postoji separatno kodificirano *tabularno pravo*.⁵⁰⁾ Za to su odredbom § 11. bos. herc. gruntovnog zakona od 13./9. 1884. (koji je sastavljen prema ugledu austrijskoga gruntovnog zakona od 25./7. 1871.) recipirane dotične ustanove⁵¹⁾ općega austrijskoga gradjanskog zakona od 1./6. 1811., koje se tiču sticanja, prenosa, ograničenja i ukinuća stvarnih prava, koja su prema gruntovnom zakonu predmet gruntovnog upisa. Osnivanje gruntovnice započelo je godine 1884., a dovršeno (u 54 kotara) u godini 1911.

Posjedovni odnosi u zemlji uredjeni su iza godine 1878. postepeno. Najprije je s regulacijom šumskog posjeda na osnovi naredbe o podjeljenju tapija na zemljišta, koja pripadaju šumskom zemljištu (1884.) uredjeno pitanje privatnoga šumskog posjeda. Iza toga uredjenja slijedilo je postavljanje gruntovnice, kojim su na osnovi

⁴⁶⁾ Naredba bos.-herc. zemaljske vlade broj 22.234./I. od 18./X. 1884. (Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu. 1884., str. 422.)

⁴⁷⁾ Osuda vrhovnoga suda za Bosnu i Hercegovinu broj 4295. od 20./VII. 1885. (Präjudicienbuch in Civilsachen. Band I. Sammlung der Entscheidungen. Sarajevo. 1889., tekući broj 287.)

⁴⁸⁾ Osuda vrhovnoga suda za Bosnu i Hercegovinu broj 1704.. 1888./169. od 12./III. 1889. (Präjudicienbuch in Civilsachen. Band I. Sammlung der Entscheidungen. Sarajevo. 1889., tekući broj 1452.—1453.)

⁴⁹⁾ § 2. naputka od 23. Muhamrema 1293. (1876.)

⁵⁰⁾ Sammlung der Justiznormalien für Bosnien und die Hercegovina, Band IV. Jahrgang 1896. bis 1900. Sarajevo, Nr. 1553, str. 2221.

⁵¹⁾ §§ 314.—348., 350., 362., 364., 366., 372.—375., 380., 424.—425., 431.—432., 436.—438., 440. do 445., 451., 453., 455., 457., 459., 466., 467.—469., 481.—529., 846.. 1446.. 1460.—1464.. 1467.. 1469.. 1472.. 1475.. i 1500. o. gr. z.

gruntovnog zakona (1884) uredjene posjedovne prilike. Sva ona zemljišta, koja nijesu unesena u gruntovnicu kao privatno vlasništvo (mulk, mirije, vakuf-zemljišta), upisana su na bos.-herceg. zemaljski erar. Na taj je način zem. erarski posjed zemljišta obuhvatio pored mevat-zemljišta ramazanskog zakona (t. j. prava šumska zemljišta turskoga zakona o šumama) i kategoriju mere i baltalika. Gruntovni zakon od 13./9. 1884. određuje u § 27. posebni postupak za izlučenje mere i baltalika. Glavni razlog tome sastojao je u tome, što mere i baltalici nijesu u naravi bili ograničeni tako, da je pučanstvo faktično vršilo svoje pravo služnosti šuma i ispaše najvećim dijelom bez tačne prostorne ograničenosti na tada kao državni teritorij označenim krajevima, te što radi pomanjkanja općinske organizacije nije bilo pravnog subjekta za općinsko vlasništvo.

Tkogod svojata šumska zemljište, morao je na nj zatražiti šumsku tapiju bez obzira na to, da li je dotična šuma pod državnom upravom ili ne. Sela i općine ne mogu tražiti vlasništvo na šume. Zemaljska vlada odredila je za pojedine općine izrokom rok, do kojega je morao svatko kod nadležnoga kotarskog ureda prijaviti, na koju šumu traži priznanje prava vlasništva. Na to je zem. vlada izaslala u pojedine kotareve vladine povjerenike, koji su stavljene zahtjeve ispitivali na mjestu, saslušavši svjedoček i vještace. Tim izvidima bila je svrha, da se istraži, na kakvom temelju prijavitelj osniva svoj zahtjev, da li posjeduje tapiju na dotičnu šumu i na kakav je način dotad izvršivao pravo vlasništva na šumu. Kod mjesnih izvidjaja prisustvovali su članovi kotarskih povjerenstava i muktar (knez, glavar) općine, u području koje leži potraživana šuma. Kad je vladin povjerenik dovršio svoje izvide u cijelom kotaru, predavao je izvidne spise kotarskom povjerenstvu (kotarski predstojnik, sudske i šumarski činovnik i dvojica članova iz naroda različite vjeroispovijesti). Kotarsko povjerenstvo predlagalo je sve spise sa svojim prijedlogom zemaljskom povjerenstvu u Sarajevu (gradjanski doglavnik kao predsjednik, tri člana različite vjeroispovijesti, po jedan viši činovnik upravne, sudske i šumarske struke i jedan nadsavjetnik vrhovnog suda). To zemaljsko povjerenstvo odlučivalo je na osnovi predloženog materijala. To povjerenstvo nije često uzelo ustanovljenu okolnost, da je potraživalac imao pravo služnosti u dotičnoj šumi, kao opravdani razlog za podjeljenje vlasništva. No s druge strane podjeljivalo je to povjerenstvo šume iz gospodarskih razloga uvažujući faktične prilike, makar potraživaču nije uspjelo doprinijeti dokaze za traženo pravo.

Prema toj naredbi mogla su se prava na šumska zemljište vršiti samo na osnovi tapije, koju je izdala b.-h. zemaljska vlada.

Protiv rješenja i odluka zemaljskog povjerenstva bili su dozvoljeni pravni llijekovi na bivše zajedničko ministarstvo financija. Zem. povjerenstvo dostavljalo je svoja pravomoćna rješenja i presude zemaljskoj vlasti, koja je na osnovi toga izdavala šumske tapije. Od izdate šume plaćalo se idžare-i-zemin (10% od katastralnog čistog prihoda) mjesto desetine. Samim izdanjem tapije nisu se ni najmanje dirala ni mijenjala opstojeća prava služnosti, koja su postojala na dotičnu šumu, nego su se podijeljena šumska zemljišta morala i dalje upotrebljavati u prvom redu

za pokriće servitutne potrebe prema šumskom zakonu. Ako je više lica prisvajalo pravo na isto šumsko zemljište, a njihove su prijave i navodi bili u opreci, odlučivalo je o tome zemaljsko povjerenstvo, ali su nezadovoljne stranke, čiji su zahtjevi odbijeni, mogli kod redovitoga gradjanskog suda tužiti onoga, kome je dotično zemljište podijeljeno. Zahtjeve na šumska zemljišta, koja površinom nijesu obuhvatala 50 dunuma, te prema tome nije odlučivanje o njima spadalo u područje rada pomenuog povjerenstva, ispitivao je povjerenik za sastav gruntovnice. Na osnovi njegovih izvida odlučivala je zemaljska vlada o podijeljenju takvog zemljišta.

U tom smislu provedeno je postepeno u cijeloj zemlji *uredjenje šumsko-posjedovnih odnosa*. Za ona šumska zemljišta, koja su nakon provedenog uredjenja tih odnosa ostala kao državno dobro, odredjeno je vladinom naredbom broj 43.958./I. od 2./IX. 1886., da ih valja omedjiti i označiti tako, da se granice označe stupovima s urezanim slovima „C. Š.” (carska šuma; zato narod tu šumu i danas zove „carevina”).

Šumska tapija, koju je izdalo zemaljsko povjerenstvo, služila je kao dokaz o stečenju prava vlasništva kako protiv b.-h. zem. erara, tako i protiv trećih lica, u koliko potonja nijesu eventualno mogla pružiti dokaz o desetgodišnjem vršenju posjeda, a time i dokaz o stečenju vlasništva.

Prema § 1. naredbe bos.-herc. zem. vlade broj. 87.922./I. od 17./XII. 1890.⁵²⁾ o gospodarenju u privatnim šumama smatraju se privatnim šumama sva ona šumska zemljišta, koja su u gruntovnici upisana kao mirijsko vlasništvo privatnih lica. Ta naredba stala je na snagu s danom proglašenja u svim kotarevima, u kojima je već bio uredjen šumski posjed, a u drugim kotarevima prema napredovanju i ustanovljenju uredjenja toga posjeda. U kotarevima, u kojima još nije bila uredjena gruntovnica, smatralo se samo one šumske površine privatnim šumama, koje su prigodom uredjenja šumsko-posjedovnih odnosa predane u privatno mirijsko vlasništvo podijeljenjem šumske tapije.

Pošto je medjutim na osnovi zakona od 8./2. 1907.⁵³⁾ o upravi seoskih općina provedena uredba organiziranih seoskih općina, pristupila je zem. uprava i riješavanju pitanja *izlučenja općinskih mera i baltalika*. Kod toga je postavljeno načelo, da se pojedinim organiziranim općinama u granicama područja njihove dotadanje služnosti šume i ispaše prema njihovoј potrebi dodijele odredjeni ograničeni krajevi od onih krajeva šuma i ispaša, koji su dotad bili upisani u gruntovnicu na zem. erar, a ostatak da se ostavi kao besteretno vlasništvo zem. erara ili da se prema načelima unutarnje kolonizacije podijeli licima, koja trebaju zemlje. Te agrarne operacije započete su godine 1915., ali je taj rad prekinut za vrijeme rata.

Odluka o pitanju, da li određeno zemljište spada u meru ili u šumsko zemljište, spada u područje rada upravnih vlasti. Ako se radi o sporu u pitanju prava vlasništva na takva zemljišta, mora se parnica obustaviti prema § 100. b.-h. gradj. parben. postup. sve do konačnog rješenja pomenuog pretpitanja. Za donašanje odluka o pravu vla-

⁵²⁾ Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1891., str. 13.

⁵³⁾ Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1907., str. 85.

sništva na meru nijesu nadležni redoviti gradjanski sudovi prema § 1. b.-h. gradj. parb. postup. i § 15. naredbe zem. vlade broj 5907./I. od 18./3. 1889.⁵⁴⁾

Kod prosudjivanja pitanja, da li odredjenom licu (skupini lica) pripada u odredjenoj šumi pravo služnosti paše i drvarenja, smatra se odlučnim: a) za erarne šume, da li je stanovništvo dotičnog mjeseta i dosad uživalo ta prava u dotičnoj šumi i ako se ova ne nalazi u granicama dotične općine, a b) za privatne šume općina, vakufa ili korporacija i privatnih lica običajno pravo, postojeći ugovor, pravomoćno sudsko rješenje ili zakon, koji je na snazi.⁵⁵⁾

U naredbi zem. vlade broj 37.061./I. od 11./VIII. 1890. sadržano je tumačenje § 5. zakona od 11. Sevala 1286. o pravu služnosti seljaka iz državnih šuma s primjedbom, da im pravo na drvo iz državne šume, potrebno za gorivo i gradju (javiju) za pokriće vlastite potrebe, pripada samo u toliko, u koliko se njihova potreba ne može namiriti iz privatnih šuma, koje su izdane na osnovi § 10. naredbe o davanju tapija na šumska zemljišta. Drvarenje i paša u drugim općinama istog ili tujeg kotara dozvoljena je samo na osnovi odobrenja zem. vlade. Servitutni ovlaštenici treba da svoju potrebu prijave nadležnom kotaru, uredu do kraja ožujka svake godine; prijave ispituje tečajem ljeta nadležno šumarsko osoblje; po tome određuje kotar, ured svakoj općini rok i mjesto, na kojem se drvo izdaje i obilježuje. Najstrože je zabranjena prodaja drva, koje je sub titulo služnosti dobiveno za gradju ili za drvene sprave i izradu; s druge strane smjeli su seljaci dogoniti na zavičajni lokalni pazar kao tovar drvo, koje su dobili za ogrijev.

Pitanja servitutnih prava drvarenja u državnim šumama ne spadaju u rješavanje pri provadjanju agrara na osnovi beglučke uredbe od 12./5. 1921., dok rješavanje servitutskih prava drvarenja u beglučkim šumama spada u nadležnost agrarnih povjerenstava. Presude agrarnih povjerenstava o opstojnosti ili neopstojnosti servitutskog prava odlučne su za sudbinu dotične beglučke šume. Naročito spada u nadležnost agrarnih povjerenstava ustanovljenje servitutnih prava bivših kmetova u beglučkim šumama.⁵⁶⁾

Sve do ukinuća kmetstva (1918) i kmetovskog odnosa razlikovalo se privatne šume u: a) šume, koje su pripadale u svojinu odredjenog lica, a bile su proste od kmetovske veze; te šume dijelile su se dalje u: a) one, koje nijesu opterećene služnostima i b) one, koje su opterećene služnostima; ove potonje su servitutske šume, u kojima je servitutsko pravo pripadalo bilo kmetovima vlasnika dotične šume, bilo trećim licima, i b) šume, koje su stajale u kmetovskoj vezi i pripadale odredjenom kmetovskom selištu; to su čiflučke šume, koje su činile dopunjujući sastavni dio kmetovskog selišta (čifluka), kojemu su pripadale, a u kojima je gospodario kmet.

U tom je pravcu važna odredba čl. 42. našeg ustava od 28./VI. 1921.⁵⁷⁾, prema kojoj se smatraju *feudni odnosi ukinuti* s danom ujedinjenja i oslobođenja Srbija,

⁵⁴⁾ Osuda vrhovnog suda za Bosnu i Hercegovinu broj 4133. od 19./VI. 1889.

⁵⁵⁾ § 18. zakona od 28./VII. 1913.

⁵⁶⁾ Naredba agrarne direkcije za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu broj 27.017 od 11./X. 1921. (Agrarna reforma, zakoni, naredbe i raspisi. Drugi dio. Sabrao dr. Josip Tučkorić. Zagreb. 1925., str. 270.)

⁵⁷⁾ Službene Novine broj 142./a od 28./VI. 1921. — Narodne Novine broj 147. od 21./VII. 1921.

Hrvata i Slovenaca od tajinske vlasti. Ta ustavna odredba određuje, da se ustanovljuje, da se zakonom moraju ispraviti nepravde, koje su počinjene razriješenjem feudnih odnosa ili njihovim pretvaranjem u privatno-pravne odnose. Kmetovi (čivčije) i zemljoradnici, koji obraduju zemlju u odnosu, koji je sličan kmetstvu, utvrđuju se kao slobodni vlasnici držanih zemalja s time, da za to sami ne plaćaju nikakve odštete.

Medjutim je već propisom § 1. Prethodnih Odredaba za pripremu agrarne reforme od 25./2. 1919.⁵⁸⁾ odredjeno, da se kmetovski (čivčijski) odnos u Bosni i Hercegovini razrješuje, a novo stvaranje toga odnosa zabranjuje. Podjedno je u § 17. tih odredaba odredjeno, da svi veći šumski kompleksi prelaze u vlasništvo države, i utvrđeno, da će u njima pripadati zemljoradnicima pravo na ispašu i na drva za ogrijev i gradju. Dotadanji kmetovi (čivčije) proglašeni su slobodnim vlasnicima dotadanjih kmetovskih zemalja, a dotadanji vlasnici (age) dobivaju odštetu za oduzetu zemlju, koju im garantira država.

Prema čl. 130. ustava od 28./6. 1921. uzakonjeni su po zakonodavnom odboru parlamenta svi privremeni zakoni, naredbe i pravilnici, koji su izdani na području agrarne reforme prije donošenja ustava.⁵⁹⁾

Prema tome postaje svaki član nekadanje kmetovske obitelji (zadruge) vlasnikom bivšega kmetovskog selišta, ako je ostao na selištu i bavi se težačenjem. To se tiče i ženskih članova kmetovskih obitelji (zadruga). Ženski članovi, koji su iz bivših kmetovskih obitelji udati u drugu obitelj, kao i svi oni ženski i muški članovi, koji su ostavili kmetovsko selište ili se uopće ne bave težačenjem tla, gube prava člana kmetovske obitelji. Takvo selište, koje je napustio i posljednji ženski član, pripada vlasniku, ako je kmetovska obitelj izumrla prije 25./2. 1919., a ako je ispraznjeno poslije toga roka, raspolazu s njime agrarne vlasti za svrhe agrarne reforme. U prvom slučaju ne dobiva vlasnik nikakve odštete prema finansijskoj likvidaciji agrarnih odnosa, a u drugom dobiva odštetu, ali nema prava na zemlju.

Uredba od 12./5. 1921.⁶⁰⁾ o *postupanju s beglučkim zemljama* u Bosni i Hercegovini određuje, da naseljene beglučke zemlje i begluci, koji su pretvoreni u čiftluk prelaze u vlasništvo težaka, koji ih obradjuje. Ukmecene krčevine pripadaju bivšim kmetovskim selištima, i ako su u gruntovnici unesene kao begluk. — U tom predmetu izdane su naredbom broj 171.569. od 10./6. 1921. o provadjanju uredbe o postupanju s beglučkim zemljama potanke upute o postupanju s beglučkim ispašama i šumama. Prema članku 50. te provedbene naredbe treba ispaše kao i beglučke šume, koliko ne spadaju pod propis § 71. Prethodnih Odredaba za pripremu agrarne reforme, a čine gospodarski sastavne dijelove begluka, koji spadaju pod propise o postupanju s beglučkim zemljištima, i potrebni su za vodjenje gospodarstva, dodijeliti uz odštetu prema gospodarskoj vrijednosti i predati u vlasništvo pojedinim seoskim gospo-

⁵⁸⁾ Službene Novine broj 11. od 27./II. 1919.

⁵⁹⁾ Službene Novine broj 195., prilog III., od 3./IX. 1921.

⁶⁰⁾ Službene Novine broj 111. od 20./V. 1921.

darstvima, koja su na njima osnovana, i to prema načelu potrebe čuvajući opstojeća servitutska prava.⁴⁾

Uredba o postupanju s beglučkim zemljama predviđa dvojaka naselja takvih zemalja, i to prema tome da li na njima opстоји kmetski ili kmetstvu slični odnos ili ne. U prvom slučaju prelaze takva naselja otkupom u vlasništvo obradjivača, ako su ispunjeni uslovi čl. 2. Uredbe o postupanju s beglučkim zemljama, a njihov otkup plaća država prema dvostrukoj katastralnoj (poreznoj) vrijednosti izraženoj u dinarima. Ti slučajevi predviđeni su i u drugom rastavku čl. 42. Ustava, prema kojemu se kmetovi (čivčije) kao i uopće zemljoradnici, koji obradjuju zemlju u kmetstvu sličnom odnosu, utvrđuju kao slobodni vlasnici državnih zemalja te ih treba ubaštiniti, a da za to sami ne plaćaju nikakve odštete. U drugom slučaju, u kojemu ne opстоji kmetstvu sličan odnos, a ispunjeni su uvjeti čl. 7. pomenute Uredbe, prelazi zemlja prisilnim otkupom u vlasništvo zakupnika. Prema tome pripada zakupnicima zemljišta, na kojima ne opстоji odnos sličan kmetstvu, samo pravo otkupa (eventualno i prisilnim putem) uz olakšice isplate preko organizacije dugogoročnoga agrarnog kredita.

Pod beglukom pretvorenim u čiftluk razumijeva se prema čl. 4. Uredbe o beglucima begluk, glede kojega je medju težakom (obradjivačem) i vlasnikom zemlje sklopljen ugovor o predaji zemlje u kmetovski odnos, ali nije proveden u gruntovnici. Taj ugovor mora se uvažiti samo, ako predleže uvjeti čl. 4. provedbene naredbe k beglučkoj Uredbi. — Naseljenim beglucima, na kojima postoji odnos sličan odnosu po čl. 2. Uredbe o beglucima, smatra se zemljište, za koje se ustanovi desetgodišnji neprekidni posjed, računajući od 19./2. 1919. unatrag, vezanost egzistencije zemljoradnika za tu zemlju i da nije ugovorenno vrijeme trajanja toga odnosa bez obzira na to, da li je težak na toj zemlji naseljen s kućom ili ne. Pitanje minimuma zemljišta, potrebnog za osiguranje jedne težačke obitelji, ne može se općenito ustanoviti, jer o tome još ne predleže propisi. To ovisi o broju članova obitelji, veličini posjeda i njegovoj kvaliteti, položaju i produktivnosti zemljišta kao i o tome, koliko je u dočinom kraju prosječno potrebno zemlje za prehranjivanje pojedinca. U tu svrhu treba od zgode do zgode saslušati mišljenje agrarnog povjerenstva i drugih vjerodostojnih vještaka i poznavaoца mjesnih prilika dotičnog kraja.

Prema odredbi čl. 41. Ustava od 28./VI. 1921. potpadaju *veliki šumski posjedi pod eksproprijaciju* po zakonu i prelaze u vlasništvo države i samoupravnih tijela (lica). Zakon će odrediti, koliko mogu veliki šumski kompleksi postati vlasništvo drugih samoupravnih tijela, koja već opstoje ili će se obrazovati. Zakon o šumama odredit će uvjete, pod kojima će se zemljoradnici i lica, koja se uzgredno bave teženjem zemlje, koristiti sječom drva za gradju i ogrijev i ispašom stoke u državnim i samoupravnim šumama.

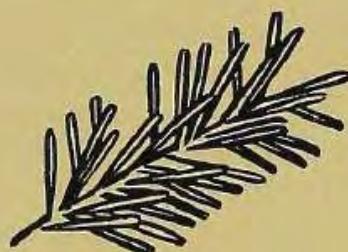
Na osnovi naredbe od 16./IX. 1880. i rješenja ministarskog savjeta od 8./XII. 1924. izdan je pravilnik ministarstva agrarne reforme broj 53.556 od 19./12. 1924. o

⁴⁾ Službene Novine broj 135. od 18./VI. 1921., i broj 148. od 6./VII. 1921.

provodjenju *unutarnje kolonizacije*.⁶²⁾ — Prema odredbi čl. 1. toga pravilnika odvajaju se u svrhe unutarnje kolonizacije svi kompleksi državnog zemljišta, koliko time ne štetuje redovito šumsko gospodarstvo u državnim šumama prema postojećim propisima, koji su na snazi, i koliko se time ne povredjuju opravdani interesи lica, koja uživaju makar kakva servitutska prava ili pravo ispaše na tim površinama. Od davanja zemlje za kolonizaciju izuzeto je: a) apsolutno šumsko zemljište, b) visoka šuma te starije i vrednije sastojine niske i srednje šume, c) oni dijelovi niske šume, koji će se izlučiti kao općinske šume i d) oni dijelovi ispaša, koji su potrebni okolišnim općinama i selima.

Pitanje ispaša, koje su vlasništvo države, a pretvorene su u ziratne zemlje, likvidira se prema općem agrarnom zakonu za cijelu državu.

[4] Propisi o zaštiti šumskog vlasništva, koji su i danas na snazi, jesu: 1) za državne šume: a) zakon od 28./7. 1913., koji je donesen privolom b.-h. zemaljskog sabora⁶³⁾, i b) naredba bivše b.-h. zemaljske vlade broj 4826./prez. od 14./8. 1913.⁶⁴⁾ o izvršenju pomenutog zakona o zaštiti šumskog vlasništva, i 2) za privatne šume: naredba bos.-herc. zemaljske vlade broj 87.922/I. od 17./12. 1890.⁶⁵⁾

⁶²⁾ Službene Novine broj 298/LX, od 29./XII. 1924.

⁶³⁾ Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1913. str. 335. — Dr. Eugen Sladović: Upravna nauka i upravno pravo Bosne i Hercegovine. Sarajevo. 1916., str. 194.

⁶⁴⁾ Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1913., str. 357.

⁶⁵⁾ Glasnik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu 1981., str. 13.

ŠUMAR I PRAVNIK KAO SARADNICI

Diobom rada, tom ponajglavnijom polugom društvenog napretka, razvila su se posebna zvanja, koja nagnju sve većem, daljem specijalizovanju. Sve veće specijalizovanje može biti samo onda od općenite koristi, ako izmedju pojedinih zvanja vlada puna harmonija u postizavanju zajedničkih ciljeva. Sama dioba rada nosi klice velike socijalne opasnosti, strogo izolirana i jednostrano primijenjena daleko je od toga, da bude velikim faktorom u ljudskom napretku. Ona to tek postaje koracajući zajedno s jednim drugim načelom, koje joj je prividno posve oprečno, s načelom ujedinjavanja rada. U istinu se ta dva načela najvećma podupiru i mogu samo da se u medjusobnoj vezi razvijaju i napreduju. Opća evolucijona formula engleskog filozofa Herberta Spencera: od neodredjene i nesuvisle jednoličnosti (homogenosti) ka odredjenoj i suvisloj raznoličnosti (heterogenosti) nalazi svoju primjenu i u socijalnom životu, koji po Spenceru znači integraciju pojedinaca k velikoj, raznoličnoj, odredjenoj i suvisloj cjelini. Istodobno diferenciranje i harmoniranje.

Sumari posvetili su se isključivo brizi i staranju oko šuma, koje spadaju među naša najveća blaga. Ustrajnim radom uspjelo im je dovinuti svoj stalež do zamjerne visine, o čemu rječito svjedoči i ovaj jubilej. U svom su radu šumari stalno upućivani na kolaboraciju s pravnicima, koji u modernoj pravnoj državi, sa stalnom tendencijom, da čitav pravni i državni poredak stavi pod vlast zakona, sveudilj rastu u važnosti. Što bude bila ta saradnja bolje uredjena i savršenije provadljana, to će biti i bolji uspjesi toga rada. Posmatrano s gledišta uzajamne saradnje šumara i pravnika može se djelatnost ovih dvaju zvanja teoretski podijeliti u *tri osnovne grupe*: strogo sudačka djelatnost, čista šumarsko-tehnička djelatnost i široko područje upravne djelatnosti. U praksi se naravno te djelatnosti često isprepliću i ne dadu se tačno lučiti. K tim osnovnim grupama pristupaju još *dvije modifikacije*. U kažnjavanju protivuzakonskih šumskih djela ne može se sudjelovanje šumarskog stručnjaka stegnuti na položaj jednostavnog vještaka, već mu valja osigurati izvjesnu veću ingerenciju. S druge strane se izvršenje izvjesnih većih agrarnih i šumskih operacija ne može povjeriti redovitim sudskim odnosno upravnim nadleštvincima, već se za tu svrhu stvaraju posebna povjerenstva (komisije), u kojima je omogućena nada sve prikladna saradnja pravnika i stručnjaka. Držeći se tih pet grupa razložit ćemo saradjivanje šumara s pravnikom.

U *sudbenom*, redovnom civilnom i kaznenom postupku, sudjeluje *šumar kao vještak*. Moderni su sudbeni postupci uzeli za jedno od svojih glavnih načela: slobodno sudačko uvjerenje ili slobodnu ocjenu dokaza. Sudac nije vezan nikojim propisima, po kojima bi morao neku činjenicu smatrati dokazanom, odnosno nedokazanom. Vještak nije nikakav sučev pomoćnik, na kojega bi sudac mogao prebaciti jedan dio svojih sudačkih funkcija; on pruža sucu samo potreban stručni materijal, na osnovu kojega ima sudac stvoriti svoje samostalno uvjerenje. Dužnost je vještakova, da onaj materijal, koji mu je sudac dao, razgleda i prema potrebi istraži. Konstatovanje kod toga opaženih činjenica je stručnjački nalaz (*visum repertum*), na koji se nadovezuje stručnjačka ocjena tih konstatovanih činjenica, stručno mnijenje (*parere*). Sudac nije tim mnijenjem vezan i ima da kontroliše rad i očitovanje vještaka. Naročito su za suca od veće važnosti stručnjački uglavljenje činjenice i razlozi, nego li sam zaključak, koji je iz svega toga vještak povukao. Samostalno se sudačko ocjenivanje proteže više na povlačenje vještakovog zaključka, nego li stručnu konstataciju činjenica; ono obuhvaća većma ono logično vezivanje uglavljenih činjenica nego li same činjenice.

Kao što u gornjem slučaju počiva na sucu-pravniku težište rada, dok je od sporednog značaja vještakovo sudjelovanje, tako može i u čisto šumarsko-tehničkoj službi imati *sudjelovanje pravnika samo sporedni značaj*. Po našem je zakonu o opštjoj upravi (čl. 1.) iz posala opšte uprave izuzeta uprava državnim šumama. Tu upravu vrše, u nadleštvinama nižim od ministarstva, posebni šumarski uredi, strogo odijeljeni od vlasti opšte uprave. S podržavljenjem pojedinih šumskih uprava ta se nadležnost još u velikoj mjeri proširuje. Zahtjev za podržavljenjem uprave šuma, koje stoje pod posebnim državnim nadzorom, ne skidaju u nas šumarski stručnjaci s dnevnoga reda još iz vremena, kad se donosio postojeći austrijski šumski zakon i kad su, godine 1849., na bečkom kongresu taj zahtjev zastupali svi šumarski članovi kongresa u opreci spram nešumarskih.¹⁾ Taj se zahtjev i sada u nas živo pokreće iz šumarskih stručnih redova²⁾, gotovo da u istim redovima i ne nailazi na opoziciju, pa je dobio i svoj jasan izražaj u Ugrenovićevoj osnovi zakona o šumama (čl. 128.—133., 262. i 263.). Što budu veći bili taki uredi, to će se moći teže odreći saradnje pojedinih pravnih referanata, dodijeljenih istim uredima.

Najplodnije je polje za tjesnu saradnju šumara i pravnika prostrano *upravno područje*. Saradnja je ova potrebna, provela se kako mu draga organizacija šumarske službe. Prema Uredbi od 27. VI. 1921. imala su se za čitavu šumarsku službu i kod vlasti, koje su niže od ministarstva, osnovati posebna nadleštva, koja bi bila samostalna i strogo odijeljena od drugih državnih nadleštva. I kraj take je organizacije potrebno saradjivanje s drugim vlastima, naročito s upravnim (političkim) vlastima u šumarsko-policajskim (redarstvenim) stvarima. Gdje postoji taj sistem, kao na pr. u Njemačkoj, rješavalo se to pitanje na razne načine, tako da su na pr. — kao u

¹⁾ Uporedi uvod zbirke Borošić-Goglia: *Zakoni i naredbe šumske uprave*. Zagreb 1900.

²⁾ Ing. M. Marinović: Načela šumarske organizacije u našoj državi. *Šumarski list* god. 1922. str. 158.; Jovan Matić: Autonomija ili podržavljenje imovnih opština. *Šum. list* god. 1926. str. 20.; Anketa o imovnim opštinama. *Šum. list* god. 1926.; str. 62. i 63.

Bavarskoj — vlasti ministarstva unutrašnjih poslova rješavale šumarsko-poličiske stvari uz sudjelovanje šumarskih vlasti kao savjetodavnih organa ili je za tu svrhu, osobito kod viših vlasti — kao u Virtembergu — sastavljen posebni mješoviti kolegij iz šumarskih i upravnih činovnika.³⁾ Posve je nemoguće zamisliti te posebne šumarske uredje bez čvrste veze, tijesne kolaboracije i donekle ovisnosti s drugim državnim nadleštvinama. Medjutim je naš pozitivni zakon o opštoj upravi od 26. IV. 1922. prebacio rečenu Uredbu i uvrstio (čl. 1.) sve poslove iz nadležnosti ministarstva šuma i rudnika, u koliko se ne odnose na upravu državnim domenama, među poslove opšte uprave. Kraj nesistematičnosti našeg legislativnog rada — koji sam nepotrebno stvara nove poteškoće, kako smo najbolje i vidjeli i kod izradjivanja osnove zakona o šumama⁴⁾ — moglo se dogoditi, da se tek sada radi na donošenju zakona o centralnoj upravi, koji je tjesno povezan sa zakonom o opštoj upravi. Tako moramo pretpostaviti, da će taj novi zakon zadržati ministarstvo šuma i rudnika. Prema zakonu o opštoj upravi ujedinjena je čitava državna šumarska služba samo u najvišoj vlasti, u ministarstvu šuma i rudnika. Naprotiv postoje za šumarsku službu kod nižestepenih vlasti dvije odijeljene organizacije: 1. posebna nadleštva za upravu državnih šuma i 2. oblasti i srezovi s dodijeljenim stručnim šumarskim referentima.

Važni ekonomski, upravno-tehnički i javni interesi neminovno traže u svakoj većoj državi, u kojoj je šumarstvo — kao u našoj državi — od velike važnosti, da budu u vrhovnoj instanciji ujedinjeni svi poslovi šumarske službe. Nije nikakav upravni idejal, ako to neke države — kao na pr. većina njemačkih državica — nisu provele. Tu je redovno gospodarenje s državnim šumama došlo pod nadležnost ministarstva finansija, a šumarsko-polički poslovi i nadzor nad gospodarenjem u općinskim i sličnim šumama u nadležnost ministarstva unutrašnjih poslova (tako na pr. u Bavarskoj i Virtembergu). Sljedstveno nastaje potreba, da oba ministarstva rade zajednički. Tako na pr. u Virtembergu, gdje u ministarstvu unutrašnjih poslova postoji za rješavanje šumarsko-poličkih stvari poseban kolegij, čiji su članovi i šumarski činovnici centralnog nadleštva za upravu državnih šuma.⁵⁾ Specijalno se za naše prilike može o tom diskutovati, da li se ne bi iz razloga štednje itd. svi poslovi iz resora današnjeg ministarstva šuma i rudnika mogli stopiti odnosno prenijeti u koje drugo ministarstvo (primj. min. poljoprivrede i voda). Ali *mora da bude uopće van svake diskusije, da bi se ti poslovi smjeli i mogli rascijepiti i podijeliti na dva ili više ministarstava*. U svakom se slučaju moraju svi šumarski poslovi, u vrhovnom nadleštву, naći pod istom kapom; da li će to vrhovno nadleštvo uz te poslove obuhvaćati i poslove druge koje vrsti, pitanje je drugotne važnosti.

Dok je kod nas tako provedena *uniškacija šumarske službe u najvišoj instanciji, nije se ona u smislu zakona o opštoj upravi mogla provesti u nižim instancijama*. No i nakon ovog zakona ne prestaju se javljati iz šumarskih redova glasovi, koji se pro-

³⁾ F. Graner: *Forstgesetzgebung und Forstverwaltung*, Tübingen 1892, str. 74.

⁴⁾ Uporedi moj članak: *Osnova unificiranog zakona o šumama* (Mjesečnik pravničkog društva Zagreb, god. 1924, str. 26.—58.), str. 27.

⁵⁾ Uporedi Graner nav. djelo str. 269.—273.

tive, da se jedan dio posala iz resora ministarstva šuma i rudnika uvrsti medju poslove opšte uprave, tražeći da i te poslove obavljaju nadleštva i organi, kojima je povjerenogospodarenje s državnim šumama.⁶⁾ Zakon o opštoj upravi ujedinjuje u oblastima i srezovima, pod vodstvom velikog župana odnosno sreskog poglavara (čl. 2.), poslove iz deset odnosno devet ministarstava, ako se odbiju poslovi ministarstva agrarne reforme. Veliki župani i sreski poglavari imali bi prema zakonu (čl. 13. i 21.) biti samo pravnici. Ostala ministarstva, nepobrojena u tom zakonu, kao i ministarstvo šuma i rudnika u poslovima uprave državnim domenama, organizuju već prema potrebi svoja niža nadleštva van okvira oblasne i sreske uprave. Za vršenje raznih upravnih funkcija dodijeljuju se velikim županima odnosno sreskim poglavarima stručni referenti, koji su u davanju svojih mišljenja i u čisto tehničkom poslovanju samostalni (čl. 3.). Šumarska je služba slično organizovana, kao što je već ranije bila organizovana — po uzoru austrijske uprave — u Hrvatskoj i Slavoniji, Sloveniji, Bosni i Hercegovini. Zagovarači protivnog uredjenja, po kojem bi se funkcije ovih stručnih referenata imale povjeriti posebnim šumarskim nadleštvinama, koja upravljaju državnim šumama i dosljedno ovi poslovi izlučiti iz opće uprave, rado se pozivaju na njemački primjer takog uredjenja šumarske službe i ističu, da je austrijski način uredjenja šumarske službe izazvan neznatnim državnim šumskim posjedom, pa da prema tome nije bilo dovoljno organa, koji bi mogli preuzeti i dalje funkcije šumarske službe⁷⁾. I njemački pisci, nemajući pravog razumijevanja za čitavu strukturu austrijske uprave nagnju prikazivanju kao da bi nedostatak na organima, koji upravljaju državnim šumama, bio glavnim razlogom, da je austrijska uprava organizovala šumarsku službu po šumarskim organima, dodijeljenim političkim vlastima.⁸⁾ Austrijska je uprava imala uopće tendencu, da kod upravnih (političkih) vlasti iskoncentriše što više poslova. Ona je naročito, i mimo svoje čisto upravne djelatnosti, razvila i u sudovanju veliku djelatnost, često na uštrb redovnih sudova. Primjerice, dok su u Austriji posebne delikte šumskih i poljskih šteta presudjivale upravne vlasti, to se i u Njemačkoj ukazala potreba, da se izvjesni slučaji šumske i poljske kradje izuzmu ispod ustanova obične kradje i donesu posebni propisi, ali i u tim slučajevima sude u Njemačkoj sudovi, a ne upravne vlasti. Što više u Njemačkoj i protupravna djela protiv šumarsko-poličkih naredjenja redovno kažnjavaju sudovi, a ne upravne odnosno policijske vlasti.⁹⁾ U Njemačkoj su u prvom redu posebni državno-ustavni i upravni odnošaji doveli do rečenog načina uredjenja šumarske službe. I posmatrano sa specijalnih šumarskih interesa nije taj njemački način organizovanja šumarske službe

⁶⁾ Marinović naved. članak str. 81.—87., 398.—399.; isti i u posebnoj brošuri: *Šumarstvo naše države*, Zagreb 1923., str. 5. i 27.; Dr. Djoka St. Jovanović: *Organizacija šumske uprave u nas*. *Šumarski list* god. 1925., str. 59.—62. Marinović s principijelnog gledišta, a Jovanović samo privremeno, dok se ne dobije dovoljno veliki stručni personal. Naprotiv je prof. Ugrenović u svojoj osnovi zak. o šumama dosljedno proveo načelo zak. o opštoj upravi; usporedi o tome i njegove motive k istoj osnovi str. 89.—93.

⁷⁾ Marinović nav. članak, str. 398.

⁸⁾ Uporedi naročito Dr. Max Endres: *Handbuch der Forstpolitik*, Berlin 1905., str. 255.—256. i 520. Kod Granera se već to manje primjećuje, str. 74., 266.—269.

⁹⁾ Uporedi Graner str. 74.—75., 94.—95.

tako povoljan, kako to prividno izgleda. Iz primjera, koji su sprijeda ukratko navedeni, možemo razabratи da u većini njemačkih državica nije šumarska služba ujedinjena ni u vrhovnoj instanciji, kod samog ministarstva i dalje da ta posebna šumarska nadleštva nikako ne vrše pojedine svoje funkcije, u prvom redu šumarsko-poličke, samostalno i neovisno od drugih vlasti. Interes valjane uprave traži, da se u nadleštvinama, koja su niža od ministarstava, upravnii poslovi iz raznih resora ujedine pod jedinstvenim vodstvom, tako izbjegne štetnom partikularizmu i trvenju izmedju pojedinih resora i tim posredovanjem poluci pravo rješenje s gledišta općeg interesa, ukratko *jedinstvo i harmonija uprave*. Istina, kod toga mogu često prevagnuti momenti, koji se uopće ne bi smjeli na vagu bacati, kao politički, ispravnije rečeno partizanski momenti. Ali zato treba stručnjačkom gledištu dati posebnu zaštitu; a napokon nas od tih štetnih upliva ne može zaštiti ni organizovanje šumarske službe po posebnim nadleštvinama. Ti se štetni uplivi uopće više eliminiraju općom sanacijom društvenih prilika nego li zakonima i propisima, koji baš ovdje vrlo rado ostaju samo na papiru. Zar su u poslovima agrarne reforme eliminirani politički momenti izlučenjem tih posala ispod opšte uprave? U izvršenju Ustava¹⁰⁾) valjalo je organizovati upravu po oblastima i srezovima. Isti razlozi, koji vojuju za ujedinjavanje ostalih resora u oblastima i srezovima, vrijede jednako i za šumarsku službu. Nema ovdje onih posebnih razloga, koji su poslove nekih ministarstava izdvojili iz poslova opšte uprave (osim uprave državnim domenama još i poslovi ministarstva spoljnih poslova, vojske i mornarice, pravde, izjednačenja zakona, finansiјa, saobraćaja, pošta i telegrafa, te naknadno i agrarne reforme). Samo kad bi se uopće raspršila čitava opšta uprava i sljedstveno sva ministarstva u nižim molbama organizovala svoja posebna nadleštva, moglo bi se, s upravno-tehničkog gledišta, govoriti, da i ministarstvo šuma i rudnika zasnuje takva posebna nadleštva. No takoj upravnoj reformi niko ne teži. Kod razmatranja o organizaciji šumarske službe u okviru opšte uprave često se odveć jednostrano ističe podredjivanje šumarskih interesa interesima drugih resora, zaboravljajući kod toga i na naličje čitave stvari, to jest da se istovremeno, uslijed zajednice posala, i interesu drugih resora opšte uprave prilagodjuju šumarskim interesima. Tom zajednicom posala šumarska služba unapređuje svoje interese. Treba imati u vidu, da su *dodirne točke šumarstva s drugim resorima u praksi nepregledne* i da ih je *nemoguće tačno fiksirati*. Ima čitav niz poslova s mješovitim značajem, koji jednako spadaju u nadležnost dva ili više resora, pače poslova, o kojima se može prepirati, kuda zapravo spadaju (tako je primjerice svojedobno pitanje uređivanja bujica prenešeno iz nadležnosti ministarstva šuma i rudnika u minist. poljoprivrede i voda), a nepregledan je niz stvari, koje primarno spadaju u nadležnost drugih resora, ali kod kojih je ipak potrebno, da se uvaže i posebni interesu šumarstva. Šumarska služba u okviru opšte uprave nije nipošto stegnuta na šumarsku policiju i nadzor nad ekonomisanjem šuma, već obuhvata široko područje šumarske politike. Kako je *teško obuhvatiti prave poslove šumarske službe i ne zadrti u nadležnost drugih resora*, naj-

¹⁰⁾ Uporedi naročito 1. stav. čl. 95, i 4. stav. čl. 98. Ustava.

bolje nam pokazuje rad i oko naše kodifikacije zakona o šumama. Kod kodificiranja jedinstvenog i cjelovitog zakona o šumama često će njegovi pojedini sastavni djelovi biti medjusobno slabo povezani, a naprotiv biti mnogo srodniji drugom, općem zakonodavstvu. To je i jedan od razloga, što mnoga strana šumarska zakonodavstva zaziru od donošenja jedinstvenog zakona o šumama, donašajući posebne zakonike za pojedine partije šumarstva (primjerice za šumarsku policiju, državni nadzor, šumsko-kazneno pravo, otkup šumskih servituta itd.).¹¹ I kod izradjivanja i dotjerivanja naše osnove zakona o šumama ima mnogo raspravljanja i poteškoća u određivanju materijala, koji ima da udje u osnovu.¹² Ugrenovićeva se osnova odlikuje — osobito kad ju usporedjujemo s prvobitnom ministarskom osnovom — što je spretno umjela obuhvatiti zakonski materijal i ovaj odlično sistematski razdijelila. Pa ipak je kraj sve ove autorove taktičnosti, po samoj prirodi stvari, osnova morala zadržati u strana zakonska područja.¹³

Za sva ta mnogobrojna pitanja, koja izravno ili neizravno tangiraju šumarstvo, potrebno je da opšta uprava raspolaže s vlastitim šumarskim stručnjacima. Isposudjivanje tih stručnjaka od zgode do zgode od jednog stranog nadleštva, može poslužiti samo kao pomoć u nestašici vlastitih organa. Ono znači samo nuždu, a ne upravni ideal. Sve to tim više, što primarna zadaća tih posebnih šumarskih nadleštava sastoji u upravljanju i gospodarenju s državnim šumama, pa lako dolaze posebni fiskalni interesi u opreku s općim šumarskim interesima i nadalje što po modernim zakonima o šumama i državne šume spadaju pod udar šumarsko-policajskih propisa¹⁴), pa je svakako inkompatibilno, da ove skroz različne, često oprečne i kolidirajuće funkcije, obavljaju isti organi. Radom se ovih organa može opšta uprava služiti samo od nevolje, dok nema vlastitih, kako je to i Ugrenovićeva osnova propisala (čl. 125.).

Težište je čitavog pitanja u tome, *kaki ima položaj šumarski stručnjak u opštoj upravi i koja se snaga pridaje njegovom stručnom mišljenju*. U kolaboraciji s pravnikom može šumarski stručnjak zajednička pitanja ili nevezano usmeno pretresti, ili jedan drugome akt poslati na mišljenje i tražiti pismeno šumarsko odnosno pravno mišljenje i konačno se mogu kod većih i težih slučajeva provesti formalne sjednice, na njima sve usmeno pretresti i zaključke pismeno fiksirati. To bi bile *glavne forme kolaboracije*, posmatrane s formalnog gledišta. S materijalne je strane važno kod te kolaboracije, u čijim rukama leži konačna odluka. Ako su organi, koji saraduju, ekviparirani i rješavaju zborno, predleži kolegijalno rješavanje. Ako pak ta odluka leži

¹¹) Uporedi Graner str. 8.—9.

¹²) Tako je primjerice prema referatu Prof. Ugrenovića (Šum. L. god. 1925. str. 326.—328.) posebna anketa, koja je u martu prošle godine vijećala o „konačnoj” (ako!) redakciji zakona o šumama, izlučila iz te osnove partije, koje se odnose na posjedovne odnošaje (pitanje ograničavanja šuma u Srbiji, izlučivanje općinskih šuma i ispaša u Bosni i Hercegovini, pitanje velikog posjeda), pitanje oštećivanja šuma po plinu i dimu, propise o plavljenju i splavljanju.

¹³) Uporedi o tome moj navedeni članak: B tač. 2., C tač. 8., D tač. 4., E tač. 4., G tač. 4., 5. 10., 13. i 15., te H.

¹⁴) Tako i po Ugrenovićevoj osnovi, uporedi o tome i njegove Motive str. 26.—27.

u rukama starješine, za koga imadu razna mišljenja više savjetodavni značaj, predleži starješinsko rješavanje. Nije tačno, kad se kolegijalnom sistemu oprečan sustav krsti birokratskim,¹⁵⁾ jer je to već dalje lučenje unutar samog kolegijalnog sustava, koji može biti birokratski, gdje je kolegij sastavljen iz samih državnih činovnika i mješovit, gdje uz državne činovnike nailazimo i na članove iz slobodnih zvanja. Za potonju može kao primjer služiti naš stari županijski upravni odbor, koji je važio u Hrvatskoj i Slavoniji prema zakonu od 5. II. 1886. „o upravnim odborima u županijama“ (Zbornik god. 1886. br. 9.), i u kome je kombiniran birokratski sustav sa samoupravnim načelom, jer su mu uz velikog župana i državne činovnike (medju ovima i županijski šumarski referent) bili članovima i šestorica, biranih po županijskoj skupštini na dvije godine (§ 2. i 4. zak.). Ovaj je župan, upravni odbor imao vrlo široku nadležnost u poslovima šumarstva.¹⁶⁾ Šumarski stručnjaci sudjeluju u opštoj upravi i kod starješinskog i kod kolegijalnog rješavanja. Prvo će, u pravilu, važiti, kad saradjuju sa sreskim poglavarom odnosno velikim županom kao glavarom opšte uprave u srežu odnosne oblasti; a drugo, kad pretresaju stvar s drugim odeljenjima (naročito s odeljenjem ministarstva unutrašnjih poslova) prije donešenja starješinske odluke. Tako kolegijalno rješavanje poslova, koji spadaju u nadležnost više odeljenja opšte uprave, izrično propisuje naš zakon o opštoj upravi (čl. 4.). Odeljenja su dužna, da na zajedničkom sastanku pretresu stvar i tako pruže starješini potreban materijal za donašanje konačne odluke.

Kako su šefovi opšte uprave: u srežu sreski poglavar i u oblasti veliki župan, te od njih ovisi i konačno rješenje, to nastaje pitanje *zaštite i osiguranja stručnog mišljenja*. Postizava se to sa dvije mјere: 1. formalno, da se za sve stvari, koje zasijecaju u šumarsku službu, propiše obligatnim traženje šumarskog stručnog mišljenja i 2. materijalno, da se osigura krepost i izvršenje stručnog mišljenja. Prema hrvatskim je propisima uredjena u Hrvatskoj i Slavoniji šumarsko-tehnička služba kod političke uprave zakonom od 22. I. 1894. (Zbornik god. 1894. br. 5.), provedbenom naredbom od 15. VII. 1895. br. 35.633. (Zbor. god. 1895., br. 46.) i zakonskom novelom od 2. I. 1901. (Zbor. god. 1901., br. 23.) Po tim propisima stavljaju šumarski stručnjaci svoje prijedloge po načelima šumarske znanosti i svom najboljem stručnom uvjerenju (§ 1. nar. prov. nar.). Od gore navedenih dviju garancija sadrže ti propisi samo prvu, prema kojoj je propisano županijskoj i kotarskoj oblasti, da prije nego što izda odredbe u šumarskim i lovskim predmetima, sasluša mišljenje svojih šumarskih stručnjaka (§ 2. nav. prov. nar.). Naravno, da je ta garancija sama po sebi slaba i da dobiva punu snagu tek u vezi s onom dragom, materijalnom garancijom. Taka materijalna garancija postojala je samo kod stvari, koje rješava županijski upravni

¹⁵⁾ Tako Graner str. 268. i 275. i Marinović str. 234. i 395.

¹⁶⁾ Uporedi tačke 2.—10. § 25. nav. zak. o žup. upravnim odborima; §§ 4., 5., 12. i 15. zakona od 26. III. 1894. „o stručnoj upravi i šumarskom gospodarenju u šumama, koje stoje pod osobitim javnim nadzorom“ (Zbor. god. 1894. br. 29.); u stvarima zemljišnih zajednica §§ 43., 50., 52. i 53.; glede rješavanja pravoužitničkih prepora u krajiškim imovnim općinama naredbu bivše zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 22. V. 1900. br. 11.729 (Dr. Goglia: Uredovna zbirka šumarskih propisa, Zagreb 1917., str. 625. i 626.).

odbor. Po navedenom zakonu o župan. upravnim odborima (§ 28.) mogli su izvještitelji pojedinih upravnih grana smjesta prijaviti i za 24 sata zemaljskoj vladi podnijeti predstavku proti onom zaključku upravnog odbora, koji drže nezakonitim ili štetnim po svoju struku. U tom se slučaju takav zaključak provodi tek nakon vladinog odobrenja ili ako se vlada o njemu ne izjavi za 14 dana. Naš je zakon o opštoj upravi (čl. 3.) donio samo principijelu zasadu, da su pojedini stručni referenti u davanju stručnih mišljenja i u čisto tehničkom poslovanju samostalni. Na detaljnim uredbama, da za poslove pojedinih ministarstava razrade ovu općenitu zasadu i regulišu djelokrug dotičnih stručnih referenata. Ipak se mora tražiti, da se te uredbe za pojedina ministarstva slažu u osnovnim idejama, odnosno da od toga odstupaju samo ondje, gdje to iziskuju faktične potrebe i različni odnošaji. Baš ta skladnost ideja manjka Uredbama, kad ih medjusobno usporedimo. Šumarska služba kod opšte uprave regulisana je Uredbom ministra šuma i rudnika od 26. VI. 1925., br. 22.484.¹⁷⁾ Usporedimo li ju primjerice s Uputom ministra poljoprivrede i voda od 21. IV. 1926. br. 17.054./I.¹⁸⁾ „o radu oblasnih poljoprivrednih referenata“ upada u oči, da dok je s jedne strane nezavisnost šumarskih referenata u davanju stručnog mišljenja mnogo jače regulisana nego li ona poljoprivrednih referenata, pa da naročito nije kod potonjih ni predviđen slučaj, ako sa svojim stručnim mišljenjem dodju u koliziju sa šefom uprave, s druge strane opet šumarski referenti (čl. 6.), izuzev slučaj posebnog ovlaštenja, potpisuju samo interimne akte, kojima se ne donosi konačna odluka, dok oblasni poljoprivredni referenti (čl. 5.) premapotpisuju uz velikog župana sve predmete po poljoprivrednoj struci. Rečenom Uredbom o šumarskoj službi (čl. 5.) provedena je i rečena materijalna garancija, koliko je to uopće dopuštala organizacija opće uprave. Velikom županu odnosno sreskom poglavaru s jedne i šumarskom referentu s druge strane stavljen je u dužnost, da rade u medjusobnoj harmoniji. Prvi moraju respektirati stručna mišljenja odnosno tražiti dopune. Ako se u svojim gledištima razilaze, predlaže se čitav akt s obostranim mišljenjem višoj vlasti (bilo velikom županu bilo ministru šuma i rudnika) s molbom za obaveznu uputu. Samo se u hitnim slučajevima mogu sporna pitanja odmah izvršiti, gdje to šef uprave pismeno naredi. Ako bi šef upravne vlasti odlagao odašiljanje akata višoj vlasti odnosno odlagao izvršenje dobivenih uputa, ima šumarski referent pravo, da o tom obavijesti dotičnu višu vlast. Čitava je ta procedura omogućena, što je položaj glavara opšte uprave složen. On doduše lično spada u resor ministra unutrašnjih poslova, no glede poslova, koji spadaju u nadležnost drugih ministara, počinjen je dotičnim ministrima (čl. 6. zak. o opštoj upravi) i vrši iste poslove po uputama i nadzorom istih ministara (čl. 2. istog zak.). Na ovom primjeru možemo opet vidjeti golemu, praktičnu važnost unifikacije čitave šumarske službe kod ministarstva. Kako bi se moglo kod više vlasti zaštititi stručno mišljenje, ako bi primjerice, kako smo to sprijeda na njemačkim primjerima vidjeli, poslovi šumarske policije spadali pod ministarstvo unutrašnjih poslova? Dvije napomene možemo nadovezati opisanoj proceduri. Najprije, da će

¹⁷⁾ Otštampana u Šum. 1. god. 1925. str. 491.—3.

¹⁸⁾ Otštampana u zagrebačkim „Narodnim Novinama“ dne 12. V. 1926.

u prvom redu ovisiti od prakse, kako će se čitava stvar razviti, jer su samom Uredbom propisane odveć općenite ustanove. Drugo, da ova procedura — posmatrana s upravno-teoretskog gledišta — donekle vrijedja načela molbenog tečaja, u onim slučajevima, gdje se radi o strankama s pravom žalbe na višu vlast. Po našem upravnom postupku imade stranka pravo tražiti, da joj dvije istorodne, a po stupnju niža i viša vlast, riješe stvar na temelju istog supstrata. Opisanom procedurom stvarno ista vlast, u dva maha (prvi put u formi upute, a drugi put povodom stranačke žalbe) rješava stvar. Naša Uredba doduše izrično ustanavljuje „da se uputstvom dobivenim od više vlasti ne prejudicira eventualnom rešenju dotične vlasti za slučaj žalbe na tu vlast“. no stvarno je ipak ista vlast izdala oba rješenja.

Konačno će za uredjenje ovog položaja šumarskog stručnjaka biti *od važnosti i novi naš zakon o šumama* (čl. 125. Ugrenovićeve osnove).

Kod *kažnjavanja protupravnih šumskeh djela i presudjivanja otštetnih zahtjeva*, koji su u vezi s tim djelima, javlja se naročita djelatnost pravnika — bilo suca ili upravnika — koji donosi presude o tim djelima. Sudjelovanje šumarskog stručnjaka u tom postupku posve je drugačije naravi od njegovog sudjelovanja, u prednjoj tačci opisanog administrativnog postupka, koji ne djeluje represivno, već mu je zadatkom, da prevenira zlu i da unapređuje interes šumarstva. Razmotrimo li s ove tačke gledišta rečena protupravna djela, to nam se unutar istih ukazuju *dvije gromade*. U *prvu grupu* idu djela, koja su dobila svoje protupravno obilježje po posebnim šumarskim propisima i koja, u pravilu, ne bi ni bila kažnjiva po ustanovama kaznenog zakonika, napose protupravna djela protiv šumarsko-polijskih i šumarsko-privrednih naredjenja. U *drugoj su grupi* djela, koja su već kažnjiva po ustanovama kaznenog zakonika, ali ih je legislatorska šumarska politika, uz odredjene uvjete, izdvojila ispod redovnih ustanova kaznenog zakonika, propisavši za njih posebne ustanove, napose protupravno prisvajanje i oštećivanje šumskog dobra, a kao klasičan primjer šumska kradja.¹⁹⁾ Razlikovanje je teško u praksi strogo provesti i ono se rado isprepliće. Tamo, gdje su obe grupe rečenih delikata, regulisane u dva razna zakonika, bit će za to lučenje mjerodavno, u koji je zakonik uvršten pojedini delikt. Jednako će cisto formalni momenat nadležnosti odlučivati ondje, gdje bude prva grupa spadala u nadležnost upravnih, a druga sudske vlasti. Posve otpada mogućnost ovog formalnog lučenja, gdje su obe grupe regulisane istim zakonom i gdje se ne pravi principijelna razlika izmedju nadležnosti upravne i sudske vlasti, tako naročito i u Ugrenovićevoj osnovi.

Kod *prve je grupe mnogo jače zastupljen šumarsko stručni element* i sljedstveno je ovdje potrebno mnogo intenzivnije sudjelovanje šumarskog stručnjaka u postupku nego li kod drugonavedene grupe. Tako je i Ugrenovićeva osnova propisala (čl. 208.

¹⁹⁾ Lučenje ovih dviju grupa donekle je u vezi s načelnim, teoretskim razlikovanjem kriminalnog i policijskog neprava, što se kod prvog vrijedja neko pravno dobro, a kod drugog samo neki propis. Upridi o tome moj navedeni članak tač. G. 2. O raznim stanovištima kriminalista uporedi A. Finger: Strafrecht, Berlin 1912., str. 163. S upravnog gledišta uporedi Dr. R. H. Herrnritt: Grundlehren des Verwaltungsrechts, Tübingen 1921., str. 361.—368.

i 209.) vanredno intenzivno sudjelovanje šumarskog stručnjaka u postupku kod glavne podvrsti prve grupe, to jest koje učini vlasnik ili posjednik u svojoj šumi (čl. 147. i 148.).

Uz ovaj je momenat važno za sudjelovanje šumarskih stručnjaka, da li se postupak provodi kod sudskih ili upravnih vlasti i prema tome da li po sudskom, kriminalnom ili upravnom, policijskom, kaznenom postupniku, jer i od toga mogu nastati izvjesne različnosti. Sve ako se i donesu posebni propisi za taj postupak kod sudskih i upravnih vlasti — kao što je to uradila Ugrenovićeva osnova (čl. 214.) — ipak moraju i oni biti saobrazni s osnovnim načelima sudskog odnosno policijskog kaznenog postupnika.

Za drugonavedenu grupu je najbolji primjer šumska kradja. Ona je samo podvrsta obične kradje, koja uz sva obiležja obične kradje nosi i neka svoja posebna obiležja. Gdje nema učina obične kradje, ne može biti ni šumske kradje. Posebne ustanove o šumskoj kradji nisu poradi toga donešene, što bi inače ta djela ostala nekažnjava, već baš naprotiv da se izuzmu ispod ustanova obične kradje. Najvećma da se blaže kazne i tako stvori poseban oblik privilegirane kradje. U određivanju *posebnih obiležja šumske kradje* mnogo se razlikuju pojedina zakonodavstva. U Njemačkoj nije regulisano šumsko kazneno pravo u kaznenom zakoniku, koji vrijedi za čitavu državu, već je to prepusteno zakonodavstvima pojedinih država.²⁰⁾ Ne učini li to zakonodavstvo pojedine državice, vrijede subsidiarno ustanove općeg njemačkog kaznenog zakonika (naročito o kradji i oštećivanju stvari). Zbog tog zakonskog partikularizma ispale su u Njemačkoj vrlo različne šumske kaznene ustanove. Sljedstveno nema ni jedinstvenog pojma šumske kradje. U glavnom on bazira na tom, da se još šumski produkti nisu počeli izradjivati (naročito drvo) odnosno sabirati (kao ležikovina i slično). Većina njemačkog zakonodavstva dodaje tome, da djelo mora biti učinjeno na šumskom tlu. Tome dodaju još neka zakonodavstva kao treću potrepštinu i izvjesnu vrijednosnu granicu, tako da preko te granice i opet nastaje obična kradja. Prema istim su obiležjima udešeni i šumski prestupi prisvajanjem u Ugrenovićevu osnovi.²¹⁾ Uopće imade regulisanje šumskih prestupa u Ugrenovićevoj osnovi (čl. 147.—149. i 180.—207.) po svojoj temeljnoj strukturi najviše sličnosti s bavarskim zakonom, kako to i sam autor naglašava. (Osnovica str. 100.) Kao šumsko-policijski istupi (Forstpolizeiübertretung) smatraju se i u Bavarskoj samo protivuzakonska djela u vlastitoj šumi (čl. 147. i 148. Ugren. osnove), a šumski prestupi (Forstfrevel) nastaju prisvojenjem, oštećenjem ili nedopuštenim rādnjama trećeg lica u tudjoj šumi. (Ugren. osnova čl. 149., 1. stav.)

Odvajanje šumske od obične kradje i njeno posebno regulisanje vuče svoj korijen iz raširenog shvatanja, koje ne pridaje kradji na šumskim produktima jednakо sramotan značaj kao običnoj kradji. Kao svi pravni instituti, tako se i privatno vlasništvo razvilo putem duge evolucije, kod česa nije istovremeno i jednakom intenzivnošću

²⁰⁾ Uporedi o ovom zakonodavstvu: Franz Liszt: Lehrbuch des deutschen Strafrechts, Berlin 1908., str. 98., 435. i 436.; Graner str. 79.—103.

²¹⁾ Za prvo obiležje uporedi čl. 180.—188., za drugo čl. 149. i motive str. 96. i za treće čl. 149.

zahvatilo sve vrsti zemljišta. Ovo se slabije zahvatanje odražuje naročito na šumskom zemljištu i pruža historijsku podlogu za navedeno shvatanje. Tako je nastao i naš pojam „šumske štete”, koji su, gotovo ne toliko same zakonske odredbe, koliko mlako primjenjivanje istih i učestale amnestije, izobličile u pravu karikaturu jednog delikta. Naročito bi amnestija mogla samo tako radikalno raščistiti kaotično stanje naših silnih i mnogobrojnih šumskih šteta, da se istodobno za sve one šumske štete primjeni oštra i brza procedura. Kraj današnjeg stanja u nas se, u nekim mjestima, već dotle dotjeralo, da su prosto smješnim postali ispravni gradjani, koji ne prave šumskih šteta. S tog je gledišta danas teško opravdavati rezon šumske kradje. Komparativna nas pravna nauka uči, da neki pravni običaj odnosno institut često tokom vremena posve izmjeni svoj sadržaj. Stare ideje iščezavaju, javljaju se posve nove, često i stari oprečne, ideje i, po svome obliku neizmjenjeni, stari pravni institut uživljava se u posve novi misaoni svijet. Ostala mu ista forma, dok mu se sadržaj posve izmjenio.²²⁾ Tako može i naš institut šumske kradje, da i odbaci onu izvornu ideju, iz koje je i ponikao i da se priljubi novim idejama i potrebama. Jer on ima sigurno osobine, koje iziskuju posebno regulisanje. Na tom nas mjestu od toga najvećma interesira, što pojam šumske kradje omogućuje intenzivnije sudjelovanje šumarskog stručnjaka u kaznenom postupku. U Njemačkoj vrše u šumsko-kaznenim stvarima, naročito kod šumske kradje, šumarski stručnjaci funkcije javnog tužioca. Kod toga postoje, naravno, izvjesne modifikacije i odvajanja po pojedinim državicama. Zadaća je tog šumarskog državnog odvjetnika, da preuzima prijave, određuje eventualno potrebna nadopunjjenja, sprema materijal za sudbeni postupak, sastavlja tužbeni zahtjev i zastupa optužnicu kod javnih rasprava. I Ugrenovićeva osnova donijela je posebne ustanove o sudjelovanju šumarskih stručnjaka u postupku šumskih prestupa, medju kojima je naročito sadržana i šumska kradja (čl. 213., 234. i 238.).

Konačno nastaje pitanje *sudjelovanja šumarskih stručnjaka kod samog stvaranja presude*. U pravnom se svijetu vodi velika, još stalno neriješena, rasprava o sudjelovanju laičkog elementa u kaznenom sudovanju. Radi se o dva instituta: poroti, koja sudi samo o pitanju krivnje i o prisežnicima, koji sude zajedno sa sucem ne samo o krivnji, nego i o kazni i svim drugim zahtjevima. Mnogi razlozi, koji se navode proti ovom djelovanju laika, otpadaju, kad se te funkcije povjere posebnim stručnjacima, u našem slučaju šumarskim. Pitanje, koje se ovdje samo nabacuje, rješava se samo savezno s pitanjem kaznenog postupnika.

Provedba većih agrarnih i šumarskih operacija često se stavlja u dužnost posebnim povjerenstvima (komisijama), sastavljenim iz organa raznih državnih nadleštava, pa i članova iz slobodnih zvanja, koja povjerenstva vrše neovisno od redovno nadležnih vlasti povjereni im posao. Iz više je razloga potrebno kreiranje takih posebnih povjerenstava. Daju im se poslovi veće važnosti, koji obuhvaćaju često agende, koje bi po

²²⁾ Njemački pravni enciklopedista Josef Kohler vrlo je često — naročito u mnogobrojnim člancima razasnutim u njegovom časopisu „Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft“ — navodio primjere takvog razvoja.

redovnoj organizaciji spadale u nadležnost dvaju ili više raznih nadleštava. Omogućava se jedinstveno i brže rješavanje, dok bi kraj redovnog rješavanja svako nadlešto rješavalo na svoju ruku, lako pokvarilo pravi efekat čitave stvari, pa i usporilo, gdjegdje i onemogućilo čitavu stvar.²³⁾ Gdje taka povjerenstva obuhvataju nadležnost raznih nadleštava, može biti potrebno, da se izvjesne stvari zaštite od majoriziranja u povjerenstvu. Vrijedi to naročito za stvari iz redovne sudske nadležnosti, a postizava se raznim načinima. Primjerice da se za te slučajeve uveća broj sudskega članova ili da se te stvari isključivo povjere sudskim članovima povjerenstva, ali izvan redovitog sudbenog postupka. Potonje naročito onda, kad se ne radi toliko o tome, da se izvjesna sudska stvar cijelovito i jedinstveno rješi s ostalim stvarima, već samo da se osigura brži postupak i zapreći, da kraj sporosti redovnog sudbenog postupka ne zapne čitava operacija.²⁴⁾ U tim povjerenstvima može i za rukom poći, da se na zgodan način kombiniraju povoljni elementi sudačkog i upravnog djelovanja i poštujući ona zlatna sredina, osobito prikladna za rješavanje zamršenih agrarno-pravnih pitanja. S jedne strane sudačka nezavisnost, legalnost i tačnost, a s druge veća brzina, stanovita elastičnost, uvažavanje izvjesnih momenata oportuniteta i ekonomski shodnosti, te sudjenje ex aequo et bono. U tim se povjerenstvima može — a to nas se na ovom mjestu prvenstveno tiče — najbolje osigurati tijesna saradnja pravnika s raznim stručnjacima, omogućiti pretres stvari s raznih gledišta i donijeti konačno rješenje kao ispravnu rezultantu tih raznih gledišta. Oslobođeno nastranosti pojedinih struka, rješenje donosi najbolju soluciju s općeg gledišta.

Taka su mješovita povjerenstva naročito hrvatska komasacijona povjerenstva, čiji su redovni članovi: redovni suci, upravni činovnici, gospodarski stručnjaci, inženjeri i šumarški stručnjaci, ako se radi o sumarmi.²⁵⁾ Kako su predmetom komasa-

²³⁾ Zato je klasičan primjer nadležnosti hrvatskih komasacijonih kao razgodbene povjerenstva u individualnim diobama zemljišnih zajednica. Kod provajanja je tih dioba neophodno potrebno, da same razgodbene vlasti za diobnog postupka rješavaju pitanja usurpacija (zauzeća zemljišta), koje su redovno vrlo mnogobrojne, usurpacije usko povezane s čitavim diobnim postupkom. Sam zak. od god. 1894. o uređenju zemljišnih zajednica" (1. i 2. stav, § 80, u vezi s § 66., 72. i 81.), kraj valjane i neprisiljene interpretacije, posve jasno daje tu nadležnost razgodb. vlastima, u čem u starijoj praksi nije bilo nikake sumnje. (Uporedi o tom pitanju točnije moj članak: Nadležnost razgodbene povjerenstava, Mjesečnik pravničkog društva u Zagrebu, god. 1923., str. 318.—327.). Tek u novije vrijeme stavili su se neki sudovi na oprečno stanovište i u nekoliko slučajeva povodom običnih posjedovnih parnica prosto uništili čitav teški i skupi diobni postupak. Rezultat je bio nečuvani kaos u tim postupcima, koji je prijetio da će nastati i kod drugih diobnih postupaka. To je prisililo zakonodavca, da ponovno, na posve nedvojubljiv način, reguliše ovu posebnu nadležnost razgodb. vlasti (stav. 3. čl. 23. zak. o budžetskim dvanajstinama za mjesecce august do novembra 1925.).

²⁴⁾ Tako sačinjavaju po austrijskom sustavu komasacijonih povjerenstava suci polovinu članova s pravom glasa. Ali kad se radi o sporu, za čije bi rješenje van komasacije bio nadležan redovni sud, dodaje se povjerenstvu još jedan sudački član (§ 10. općeg austr. zak. o komasaciji od 7. VI. 1883., drž. zbor god. 1883. br. 92., § 20. specijalnog zak. za Kranjsku od 7. XI. 1900., zemalj. zbor. god. 1900., br. 24., § 20. štajerskog zak. od 26. V. 1909., zemalj. zbor. god. 1909. br. 45., — usporedi još § 2. i 10. Naredbe ministara poljoprivrede, unut. poslova i pravde od 5. VII. 1886., drž. zbor. god. 1886. br. 108). Po hrvatskom komasacijonom zakonu od 22. VI. 1902. (§ 25.) rješava vlasničke i posjedovne parnice, koje sprečavaju komasaciju, u prvoj molbi sudački član prvostepenog komasacijonog povjerenstva, a u drugoj i konačnoj molbi oba sudska člana (septemvira) zemaljskog komasacijonog povjerenstva pod predsjedanjem predsjednika istog povjerenstva.

cije samo omanje šumske čestice (tač. 3. § 5.) sudjelovanje je samog šumarskog stručnjaka u tim povjerenstvima od manje važnosti. Po prijašnjem hrv. komasac. zak. od 26. V. 1891. (§ 3. i 6.) bile su i manje šumske čestice izuzete od komasacije. Kao što današnji naš komasac. zak. jače zahvaća šumsko zemljište od prijašnjeg, nema dvojbe da će i novo komasaciono zakonodavstvo morati proslijediti u tom pravcu. Problem zasjenjavanja poljoprivrednog zemljišta po šumama mnogo muči i smeta našim komasacijama, i u taj će — i ako vrlo komplikovan — problem morati zagristi naše novo komasaciono zakonodavstvo. Time će ujedno i poskočiti važnost funkcije šumarskog stručnjaka u tim povjerenstvima. Mnogo je važnije djelovanje šumarskog stručnjaka u onim poslovima, koje vrše komasaciona povjerenstva kao razgodbena, u smislu zak. od 25. IV. 1894. „o uredjenju zemljišnih zajednica“ (§§ 66.—90.), u stvarima razgodbene uredjenja²⁵⁾ zemljišnih zajednica (to je uredjenje, gdje upravnim vlastima zbog zapletenih odnošaja i raznovrsnih sporova nije pošlo za rukom prvo uredjenje) i individualne diobe istih zajednica, gdje se zajedničine nekretnine dijele medju njene ovlaštenike i prelaze u njihovo privatno vlasništvo.

Glede sudjelovanja stručnjaka u komasacijskim vlastima možemo provesti i malu komparaciju prema pojedinim zakonskim sistemima u našoj državi. Imamo tri zakonske grupe: 1. hrvatska, 2. austrijska, za koju vrijede uz propise, navedene u opasci br. 24., i zak. novela za Kranjsku od 15. XI. 1910., zemalj. zbor. 1910. br. 37., 3. vojvodjanska, gdje vrijede naročito zakonski članci VII. i XXXIX. od god. 1908. Po austrijskom sustavu nisu stručnjaci redovni članovi povjerenstava, već se uzimaju samo od slučaja do slučaja kao savjetnici. Po vojvodjanskom sustavu provode komasaciju sudovi, slično kao što je to bilo i u Hrvatskoj i Slavoniji, prije komasacionog zakona od god. 1891., kod urbarske komasacije prema patentu od 17. V. 1857. Prema navedenim propisima od god. 1908. predhodi ovom sudbenom postupku upravni, gdje ispituju stručnjaci, da li je komasacija s gospodarskog gledišta korisna i može li se shodno svrsi provesti. To izriče ministar poljoprivrede, pa sud kod njegove pozitivne odluke određuje komasaciju, ako posjed onih, koji žele komasaciju, iznosi četvrtinu komasacijskog područja odnosno kod negativne odluke polovinu istog područja. Nadalje se u prvom slučaju sve, na raspravno glasanje, propisno pozvane, no izostale stranke, smatraju pristašama, a u drugom slučaju protivnicima komasacije. Nepovoljno stručno mišljenje povlači dakle za sobom samo teže zametanje komasacijskog postupka.

²⁵⁾ § 21. i 22. zak. od 22. VI. 1902. u vezi s Uredbom ministra pravde od 2. I. 1926., donešenom po ovlaštenju čl. 23. budžetskih dvanajstina za mjesecce august do novembra 1925.

²⁶⁾ Kod samog se tog uredjaja ne rješava podjedno i pitanje gospodarskog uredjenja zemlj. zajed. naročito se ni ne sastavljuju šumske osnove za gospodarenje u tim šumama. Kao što se hrvatski komasacioni zakon vrlo mnogo ugledavao u austrijski, tako je i poput austrijskog sustava (opći austr. zak. 7. VI. 1883. o diobi i uredjenju zajednica (*Gemeinschaften*), drž. zbor. god. 1883. br. 94., te na osnovu istog donešeni specijalni zakonici: za Štajersku od 26. V. 1909., zemalj. zbor. god. 1909. br. 44.; za Kranjsku 26. X. 1887., zemalj. zbor. 1888. br. 2. sa zak. novelom od 15. XI. 1910., zemalj. zbor. 1910. br. 38.) dao i ovim povjerenstvima u nadležnost rečene poslove zemljišnih zajednica. Ali se nije poveo za austrij. sustavom, da propiše i detaljno uredjenje gospodarskih pitanja, kako su to uradili austrijski zakonici (usporedi § 103.—106. pomenutog štajerskog zakona, naročito § 104. o šumsko-gospodarstvenoj osnovi), te naročito § 92. i 93. nav. kranj. zak. god. 1887.).

Kako se iz ove kratke komparacije vidi, stručni je elemenat najbolje zastupljen kod hrvatskog sustava.

Taka su povjerenstva i *kraške komisije* prema Ugrenovićevu osnovu (čl. 68.), koje rukovode radom oko zašumljavanja kraša sa širokom kompetencijom, obuhvaćajući i šumarsku policiju (čl. 83.). U nju ulaze zastupnici državne šumske uprave, samo-upravnih tijela, posjednika šuma, šumarski i poljoprivredni stručnjak. Dakle mješovito povjerenstvo, gdje je birokratski sustav pomiješan sa samoupravnim. Budući da su ta povjerenstva preuzela i jedan dio nadležnosti, koji vrše pravnici u okviru opšte uprave, imala bi se nadopuniti i s pravnikom, upravnim činovnikom iz opšte uprave. Isto vrijedi i za komisiju za pošumljavanje goleti ili živog pijeska (čl. 84. osnove).

Odredjivanje nadležnosti kod *bujičarstva i eksproprijacija šuma*, zadaje isto potekoća; pa bi se, možda, i ovdje dao naći najbolji izlaz u odgovarajućem sastavu posebnih povjerenstava. U području šumarstva mogu se uopće vrlo često postaviti takva posebna povjerenstva, tako primjerice u postupku za određenje *zaštitne šume*, kod *otkupa šumskih servituta*.²⁷⁾

²⁷⁾ Uporedi za prvo Endres nav. djelo str. 294.—5., a za drugo Graner str. 185.

KAKO ZASIGURAMO IZVRSITEV POGOZDOVANJ, KI SO BILA ODREJENA PO PRISTOJNIH GOZDNIH OBLASTVIH?

ozdna oblastva obče uprave odrejajo na temelju **ss 3 in 6** sploš. gozd. zak. z dne 3. dec. 1852., drž. avstr. zak. št. 250 in na temelju **§ 13** naredbe o prijavi sečenj. uzakonjene dne 28. febr. 1922., Ur. 1. za Slovenijo št. 383/116 — po potrebi in na predlog sreskega šumarskega referenta *pogozdovalne naloge*, v katerih je za gozdne goljave in sečine ob točni navedbi ploskve določen gozdnemu posestniku rok, do katerega ima izvršiti predpisano mu pogozditev s prikladnimi gozdnimi sadikami.

Pogozdovalni nalog predpisuje dalje, da mora posestnik nasadbo toliko let dopolnjevati, to je mesto usahlih sadik saditi nove, dokler ista ni popolnoma uspela.

Te naloge dobi, ko so postali pravomočni, na vpogled in v zabeležbo sreski šumarski referent, da jih pošlje okrajnemu gozdarju, da jih tudi ta zabeleži v seznamu -seznam B) gozdnega katastra. (Slednji se vodi po predpisih min. nar. z dne 3. 7. 1873., dež. zak. za Štajersko štev. 36, za Koroško štev. 33, za Kranjsko štev. 39.)

Ta zabeležba pa sama na sebi ne daje jamstva, da se bo zadostilo odrejennemu ukazu. Neobhodno potrebno je, da se gozdarski organi *prepričajo*, ali in kako je gozdnji posestnik, ki mu je bila pogozditev naložena, nalogu zadostil: da ugotovijo, kako se nasadba razvija tekom let in končno ugotovijo, da je nasadba uspela in da se sme vzeti iz evidence v seznamu gozdnega katastra.

Da se te ugotovitve izvedejo, je bila na bivšem Kranjskem vpeljana leta 1901., torej pred 25 leti, *posebna kontrola*. Ta kontrola se naslanja na predpise § 42 službene instrukcije iz leta 1895 (24. 11. 1895, štev. 15.382/min), ki pravi, da so okrajni gozdarji v prvi vrsti poklicani paziti na to, da se izvršujejo uradoma odrejeni pogozdovalni nalogi. Na temelju te svoje funkcije je bilo leta 1901 okrajnim gozdarjem ukazano, da morajo vsako leto do 10. januarja predložiti okrajnemu gozdnemu nadzorništvu (sedaj sreskemu šumarskemu referentu) izvestja o izvidih in ugotovitvah, ki so jih dognali ob revizijah kulturnih objektov v dobi preteklega leta. Ta izvestja so morali predlagati na posebnih, v to svrhu predpisanih formularih (revizijskih izkazih), ki jih je bilo izpolnjevati po specialnih, natančnih navodilih.

Sreski šumarski referent je bil dolžan, ta revizijska izvestja točno pregledati ter jih primerjati z lastnimi zabeležbami v gozdnem katastru in jih eventualno popraviti. Dalje je moral v izvestja za vsak posamezen pogozdovalni slučaj vpisati, kaj je ukrenil na temelju poročil, ki so jih okrajni gozdarji glede dotičnega objekta povodom revizije sproti predložili, vpisati dalje kaj je predlagal pri sreskem oblastvu. Tako izpopolnjena izvestja je moral sreski šumarski referent do 20. januarja vsakega leta predložiti dalje bivši deželni vladi v Ljubljano, ter jim priključiti izkaz o gozdnih prestopkih, iz katerega je bil razviden za vsak posamezen slučaj potek kazenskega postopka. Preden je izkaz o gozdnih prestopkih predložil deželni vladi, moralo ga je prizadeto okrajno glavarstvo (sedaj sreski poglavar) pregledati in vpisati vanj vse rešitve ali pa označiti, zakaj zadeva ni rešena in v kakem stadiju se nahaja obravnava.

Navodila, izdana o priliki, ko je bila vpeljana opisana kontrola o izvrševanju pogozdovalnih nalogov, osobito povdarjajo, da so dolžni gozdarski organi v smislu službene instrukcije (§ 1, točka 2 min. nar. z dne 1. nov. 1895., drž. zak. štev. 165), prizadevati si, da s poukom in navodili vplivajo na to, da se pogozdovanja posebno po malih posestvih čimprej po sekanju na golo započno, ker se z odlašanjem pokažejo rade marsikake zapreke in težkoče, ki jih ni lahko odpraviti brez večjih denarnih žrtev.

Uzorci teh izvestij so bili prvotno sledeči:

I z

o reviziji nasadb, ki jih je bilo po odredbah po-

Tek. štev. izkaza siran štev. slu- čajev	Izkaz B gozd- nega katastra	Oznaka gozda													
		krajna občina	davčna kat. parc. štev. po zem. katastru	ploskev		pogozdovanje je bilo				posestnikovo					
				ukazano	in pogozdo- valni rok podaljšan	dne	št.	dne	št.	ime	bivališče	hiš. št.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Davčni okraj:															
1	1	1	Polom	Polom	2688 61	1·2642	1·2642	16/12 1908	34760	9./9. 1912	18229	31./5. 1913	Ivan Perc	Polom	5
2	2	1	"	"	2688 60	1·5153	1·000	"	"	6./12. 1912	25270	"	Josip Šober	Prigorica	50
3	6	1	"	"	2688 63	1·6404	0·6009	17./9. 1910	17223	2./9. 1911	21710	31./5. 1912	Marija Hren	Mala Gora	12
4	1	1	Srednja vas	Koblerji	1247 12	0·7866	0·4000	10./3. 1912	6886	—	—	31./5. 1913	Franc Jaklič	Srednja vas	14
5	4	1	"	"	1247 21	1·0491	0·5000	"	"	—	—	31./5. 1913	Anton Šturm	"	25
6	7	1	"	"	1620 2	0·2200	0·2200	"	"	—	—	31./5. 1913	Ivan Primož	Koblerji	6
7		1	Mozelj	Mozelj	1350	2·5220	0·3000	14./8. 1909	15630	—	—	31./5. 1910	Franc Jurkovič	Mozelj	20
8	7	1	"	"	580	1·2300	0·2300	5./8. 1912	16500	—	—	31./5. 1913	Ana Krese	"	60

i. t. d.

Opomba: Parc. številke navadnih gozdov je vpisati črno. Parc. številke zaščitnih gozdov je vpisati

k a z

gozdrovalnih nalogov izvršiti tekom leta 1913.

Pregled je bil izvršen

dne	Ugolovitev		Natančen popis izkazane pogozdene in še gole ploskve v ha	Kaj je glede naročenega pogozdovanja ukreniti			Sklep sreskega šumarskega referenta		
	zas- jeno	se golo		Predlog z	dne	štev.	vsebina	dne	štev
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26

Kočevje

25./6.	11642	—	Nasadbo dopolnil. Potrebno je čiščenje in daljnje dopolnjevanje	poročal	9./8. 1913	194	predlog za opomin, da nadaljuje z dopolnjevanjem in za čiščenje	7./9. 1913	530
—	1'000	—	Ni dopolnil nasadbe	ovadbo predložil	21./7. 1913	175	predlog za kazensko postopanje	24./7. 1913	466
—	0'6000	—	Leta 1913 nasadbo dokončala	ostane v evidenci	—	—	—	—	—
2./7. 1913	0'4000	—	Nasadbo izvršil s 1500 smrečicami	ostane v evidenci	—	—	—	—	—
—	0'5000	—	ni pogozdil	ovadbo predložil poročal	10./7. 1913	203	predlog za kazensko postopanje	20./7. 1913	490
6./7.	—	0'2200	ni pogozdil. Vložil prošnjo za izpremenbo gozda v travnik	poročal	7./7. 1913	192	koncem leta izkaza izpustiti, ker krčitev dovoljena z odl. 3./10. 1913, št. 20.520	30./12. 1913	1095
5./9.	0'3000	—	Nasadba izza prejšnjih let popolnoma uspela	Bilo bi koncem leta vzeti iz dlane evidence	—	—	Se pritrjuje	30./12. 1913	1095
—	—	0'2300	Parcela je prešla v last drugega posestnika	o premembi poročal	8./9. 1913	240	Predlog, da se pogozditev naroči novemu lastniku	10./9. 1913	584

i t d

rdeče. Parc. številke brambenih gozdov je vpisati višnjevo

Rekapitulacija

o poimensko izkazanih pogozdovanjih med letom 1913. po

tek. št.	Davčnih okrajih:	število slučajev	pogozdovalna ploskev v ha
	Kočevje	216	362.2812
	Velike Lašče	9	11.7289
	Ribnica	1	20.0000
	Skupaj	226	394.0101

Sumaričen izkaz

o dosedanjih, odrejenih, izvršenih, izbrisanih in še v evidenci preostalih pogozdovanjih, (računši od 1. 1901)

Tek. štev.	Predmet	Stanje in prirastek						Odpadlo je					
		v davčnem okraju											
		Kočevje		Velike Lašče		Ribnica		Kočevje		Velike Lašče		Ribnica	
		sluč.	ha	sluč.	ha	sluč.	ha	sluč.	ha	sluč.	ha	sluč.	ha
1	Do konca leta 1912. je bilo vsled pogozdovalnih nalogov predpisanih	295	470'0262	49	87'9726	56	79'8503	—	—	—	—	—	—
2	Od teh je do konca I. 1912. odpadlo: a) izvršenih in uspelih pogozditev	—	—	—	—	—	—	53	62'5250	38	75'0037	44	38'6156
	b) radi dovolitve krčenja	—	—	—	—	—	—	26	45'4000	2	1'2400	11	15'2347
3	Skupaj	295	470'0262	49	87'9726	66	79'8503	79	107.9950	40	76'2437	55	53'8503
4	Ako odštejemo odpadek	79	107'9250	40	76'2437	55	53'8503	—	—	—	—	—	—
5	Ostane za revizijo med letom 1913	216	362'2812	9	11'7289	1	20'0000	—	—	—	—	—	—
6	Med letom 1913 je prirasto vsled pravomočnih (novih) pogozdovalnih nalogov	15	28'2990	2	5'5222	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Med letom 1913 je odpadlo: a) radi izvršenih in uspelih pogozditev, vsled odredbe sres. šum. ref. z dnë 30. dec. 1912, št. 1095.	—	—	—	—	—	—	10	15'3584	—	—	—	—
	b) radi dovoljenja za krčitev	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1'4733	—	—
	Skupaj	231	390'5802	11	17'2511	1	20'000	—	—	—	—	—	—
8	Ako odštejemo odpadek	10	15'3584	3	1'4733	—	—	—	—	—	—	—	—
9	ostane za revizije v prihodnjem letu 1914.	221	375'2218	8	15'7778	1	20'0000	10	15'3584	3	1'4733	—	—

Ime vlasti. datum. podpis (Okrajni gozdar. Sreski šumarski referent.)

Navodilo, ki je bilo izdano leta 1901, je odrejalo glede vpisovanja in evidence vsakoletnega izkaza po formularjih (natisnjениh na str. 204, 205) v glavnem sledeče:

V kolono 2. revizijskega izkaza je vpisati stran, na katerej je zaznamovan dotični pogozdovalni nalog v seznamu B gozdnega katastra. V tem seznamu so vpisani pogozdovalni nalogi za navadne gozdne parcele črno, za zaščitene gozde rdeče, za gozde v prepovedi višnjevo.

V kolonah 4 do 7 revizijskega izkaza je navesti krajno (politično) in davčno občino, kat. številko parcele in njeno polno ploskovno izmero, v kol. 8 pa ploskev pogozdovalnega objekta (črno, rdeče, višnjevo, kakor zgoraj označeno). Ta ploskev ostane v letnih revizijskih izkazih ves čas, dokler se pogozdovanje vrši. V kolono 9 in 10 se vpiše pogozdovalni nalog okr. glavarstva (sres. pogl.). V kol. 11, 12 in 13 se vpišejo od loki, s katerimi je bil rok za izvršitev pogozd. nalogov (po kazenskem postopku ali na prošnjo stranke ali iz drugih vzrokov) podaljšan. V kol. 14 do 16 pridejo podatki o posestniku, ki je obvezan pogozditev izvršiti. V kol. 17 do 23 se vpišejo opombe glede ugotovitev, ki jih je okrajni gozdar napravil o prilikti vsakoletnega pregleda dotičnega pogozdovalnega objekta. Ako dotičnega objekta ni mogel v dotičnem letu revidirati, mora to v kol. 21 označiti. V kol. 24 do 26 mora vpisati sres. šum. referent svoje rešitve, odnosno predloge in skele.

V rekapitulaciji (glej formular) je navedena vsota vseh, v revizijskem izkazu v kolonah 3 in 8 poimensko navedenih pogozdovalnih slučajev in ploskev.

Kako je sestaviti sumaričen izkaz, je razvidno iz natisnjenega primera. Podatki tega sumarija se morajo ujemati z zapiski v seznamih A in B gozdnega katastra.

Poleg navedenega, tu le v glavnem posnetega navodila iz l. 1901, so se poznejša leta povodom pregledovanja predloženih revizijskih izkazov izdajala leto za letom po deželnem gozdnem nadzorništvu (pri biv. dež. vladi za Kranjsko), še specjalna navodila, s katerimi so se odpravljali ugotovljeni nedostatki.

Poprej omenjeni izkaz o prestopkih, ki ga je bilo začetkom leta sporedno predlagati za preteklo leto, je imel sledeči obrazec* (Uzorec)

Okrajno gozdro nadzorništvo v ..... (sedaj sreski šumarski referent) v ..... ad štev. 2174 iz l. 1899.

Izkaz

o ovadenih prestopkih gozdnega zakona, ki so jih gozdarski organi politične uprave napravili pri okrajnem glavarstvu v ..... v dobi od
1. januarja do 31. decembra leta .....

Oprav. štev.	Ime in bivališče ovadenčeve: predmet zagrešenega prestopka.	Odločba o prijavljenem prestopku z navedbo oblastvene rešitve.	Oprav. štev.
120	Starč Jurij, Tržič 6, radi prestopka določil § 3 gozd. zak., zagrešenega s tem, da ni ugodil pogozdovalnemu nalogu, izdanemu z odlokom z dne 28. sept. 1908., štev. 24.245 — na parc. štev. 661 kat. občine Kovor, v delni izmeri 0'60 ha	Glasom obvestila z dne 10. febr. 1909., št. 5212 je bil ovadenec z odl. z dne 30. jan. 1909. štev. 2500 obsojen v globo ter se mu je pogozditev vnovič naložila do konca maja 1909.	54
360	Ur h Andrej, Sorica 38, radi prestopka določil § 6 gozd. zak., zagrešenega s tem, da je posekal nagolo gozd na parc. štev. 26., kat. obč. Zalilog v izmeri 2'00 ha, ki je bil glasom odl. z dne 23. marca 1894 štev. 3198 uvrščen med zaščitene gozde.	i. t. d.	

* Prvotno so vodila tudi okrajna glavarstva še poseben kazenski izkaz, ki je imel 29 rubrik. Ker je bil prekomplikiran, je povzročal okr. glavarstvom silno dela in se je leta 1906 opustil. Sedaj vodijo poenostavljen izkaz, ki ga predlagajo velikemu županu (šum. ref.) četrtnetno zaradi evidence dohodkov oblastnega gozdnega zaklada. Dotičnega formularja v tem spisu ne objavljam.

Ker se je po prevratu zaposlovanje gozdarskega osebja obče uprave zelo razvilo in v centrali v Ljubljani ni bilo toliko osebja, da bi se bilo moglo vsako leto došle zaključke revizijskih izkazov o kulturah in izkazov o prestopkih smotreno pregleđovati, treba je bilo ves *postopek poenostaviti*, pri čemer pa je bilo treba paziti, da se dosedanji uspeh tega velevažnega delovanja gozdarskovoštvenega in tehnično-pomožnega osebja ne zmanjša, to tembolj, ker je baš smotrena kontrola pogozdavalne akcije privedla do detajlirane orientacije nad neštevilnim maloposestvom in k temu, da se je gozdna kultura dvignila in da pri vedno bolj naraščajočem ukorisčanju gozdov niso ostale sečine zanemarjene in nepošumljene. Po vestnem predarku in upoštevajoč navedene vidike, je izdal dne 23. septembra 1920 odsek A takratnega gozdarskega oddelka deželne vlade za Slovenijo z opr. štev. 1422/A sledečo okrožnico:

„O K R O Ž N I C A

za vsa okrajna gozdna nadzorništva in vse gozdno-nadzorovalne postaje.

Z odlokom z dne 17. 7. 1901., štev. 7677 je bivša deželna vlada za Kranjsko uvedla posebno evidenco glede revizije nasadb, ki so bile oblastveno odrejene in se vodijo glasom min. naredbe z dne 8. 7. 1873, avstr. drž. zak. štev. 89 v seznamu B gozdnega katastra.

Okrajinim gozdarjem, ki so po § 42 službene instrukcije z dne 1. 11. 1895, štev. 17.838 predvsem poklicani, da nadzorujejo izvršitev oblastveno odrejenih pogozdovanj, je bilo voditi na Kranjskem od leta 1902 dalje poseben revizijski izkaz, ki je tudi okrajinim gozdarskim inženirjem ter okrajinim gozdarjem na Štajerskem poznan, v kolikor so ti služili poprej na Kranjskem.

Osebju, ki mu ta izkaz ni poznan, prilaga se po 1 izvod tega izkaza, kakor se je bil vodil dosedaj, v proučitev in smotreno porabo z ozirom na premembe, ki se omenjajo v sledenem.

Ker je manipulacija po predpisih pravkar omenjene naredbe iz leta 1901 za vzdrževanje evidence tega izkaza komplikirana in zamudna, sklenil je gozdarski oddelek, ta na Kranjskem predpisani izkaz p o e n o s t a v i t i in z njim združeno d e l o kolikor mogoče o l a j š a t i . Ob enem pa se je odločil, uvesti poenostavljeni izkaz tudi za področje na Štajerskem in v Prekmurju, čemur pritrjuje tudi ministrstvo za šume in rudnike z odlokom z dne 12. 3. 1920, br. 3729.

Ta korak se utemeljuje s tem, da je smotreno pregleđovanje kultur na podlagi točne evidence potrebno in koristno. Kdor ima vpogled v zadetno delovanje okrajinov gozdarjev na Kranjskem, mora priznati, da so se bili dosegli z redno in dobro organizirano revizijo nasADB za povzdigo gozdne kulture posebno pri kmečkem gozdnem posestvu lepi uspehi. Izvršajoč to nalogu z razumom in vestnostjo ob točni evidenci pridobi si okrajni gozdar lahko zaslug, ki mu jih bo vselej priznati, nasprotno pa se ob površnem postopanju kmalu pokažejo posledice, ki ne morejo biti v korist niti stvari sami, niti dotičnemu uslužbencu.

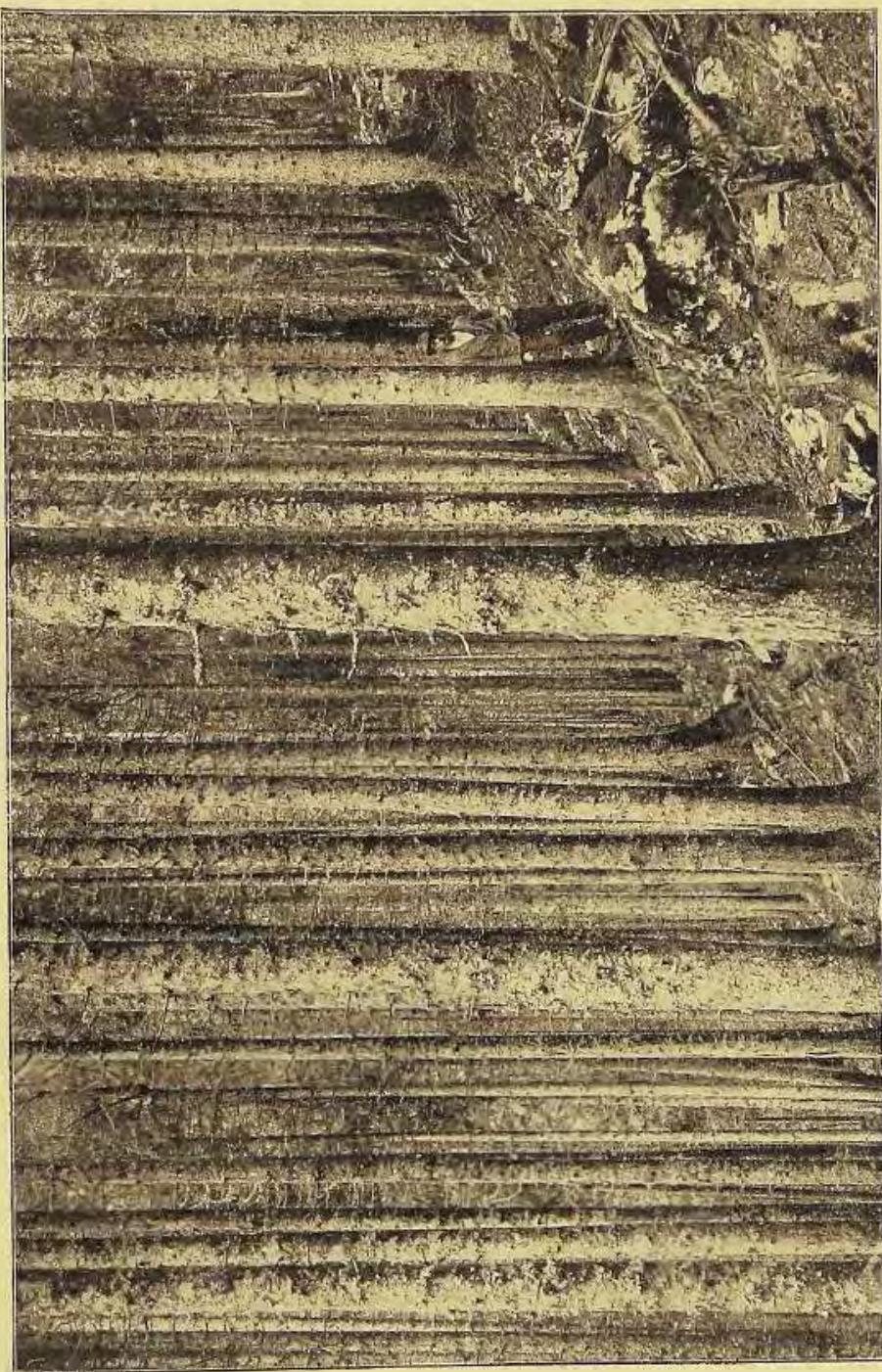
Na Kranjskem je letos dosedanji revizijski izkaz koncem leta zaključiti in poslati prepis gozdarškemu oddelku, tako kot je bilo doslej predpisano. Za naprej pa ta predloga odpade in bo ravnati na Kranjskem in drugod na sledeni način:

Vse koncem leta 1920 v evidenci ostale slučaje pogozdovanj je vpisati v izkaz po priloženem vzorcu I. Na Kranjskem je te slučaje izpisati iz dosedanjega revizijskega izkaza, primerjaje ga s seznamom B gozdnega katastra. Drugod se zbero ti slučaji le iz seznamoma B gozdnega katastra, primerjaje tudi izkaze o prijavi in dovolitvi sečenj. Vpisati je le slučaje, razvrščene po občinah, ne da bi bilo med posameznimi občinami izpustiti v izkazu kako prazno vrstico.

Ko so vpisani ti slučaji, vpišejo se v ravno isti izkaz oni, ki prirasto leta 1921, kakor kaže vzorec I. Opozarja se, da je vpostaviti tudi slučaje, pri katerih je izvršitev nasADB odrejena na pr. šele leta 1922, ali tudi pozneje.

V izkaz II, III, IV in V se bodo vpisali slučaji, pri katerih bo zaukažana pogozditev leta 1922, oziroma 1923, 1924, 1925, odnosno v tistem letu, v katerem gozdnonadzorovalna postaja prejme dotični spis v zaznambo, v katerem se nahaja odredba pogozditve. Ako se je na pr. odredilo, da je kako goljavo pogozditi v letih 1922, 1923 in 1924, vselej po 1/3 ploskve, vpiše se ta odredba v izkaz II, ki je prirejen za zaznambe leta 1922.

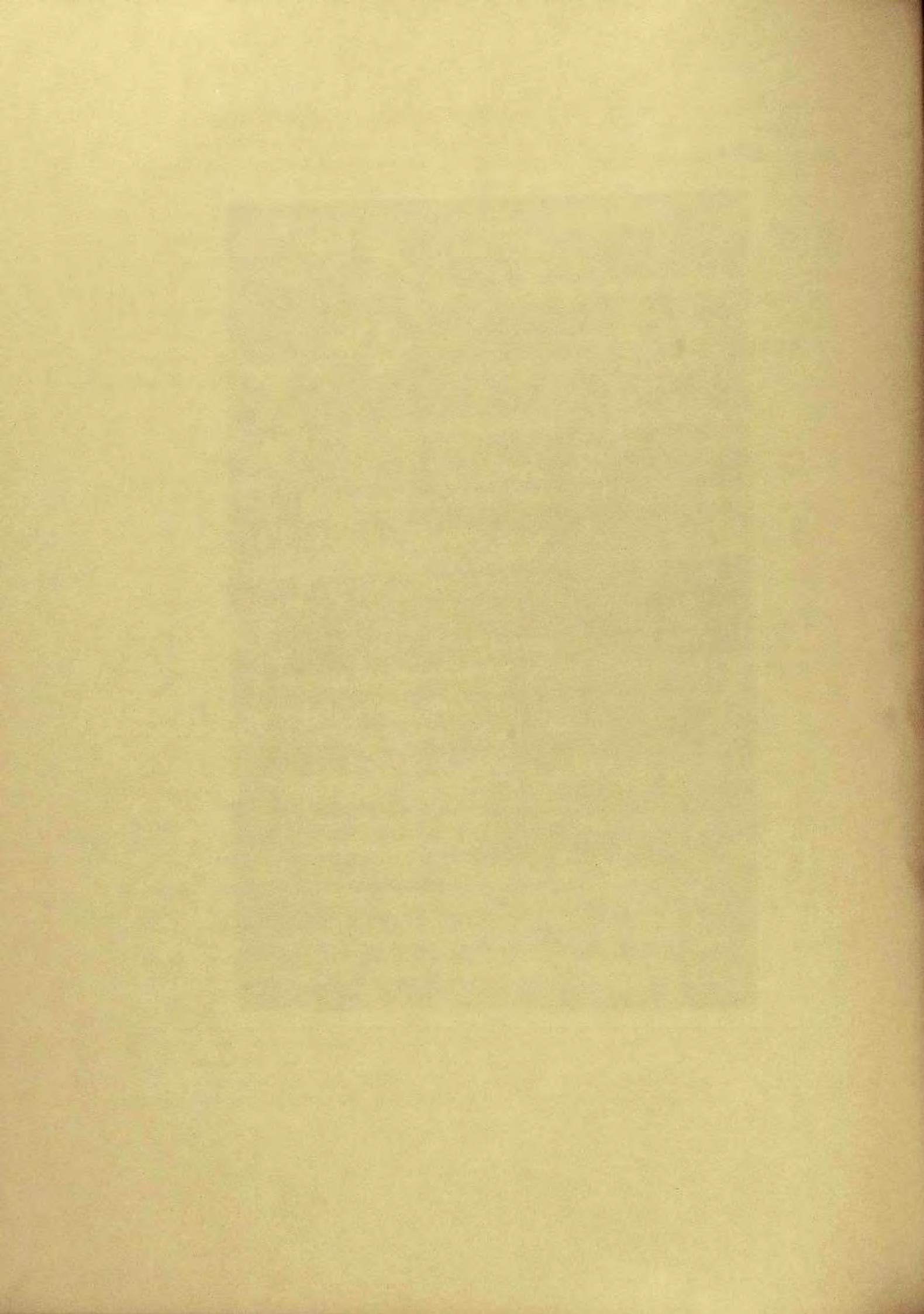
Kakor vzorci kažejo, je v izkazih I do V za vsako leto določena po ena vrstica in sicer na levih polovicih pole za vpisovanja morebitnih izpreamemb (odlokov glede podaljšanja pogozdilnega roka, kulturne

Smrečkov gozd na Mežaklji. Funtate d' épicés en Slovénie

Sivle: Gozdarsivo v Sloveniji

Slovenija

izpremembe lastnika parcele itd.), na desni polovici pa za vpisovanje revizijskih izvidov, za ovadbe, predloge gozdarjeve in inženirjeve.¹⁾

Predlogi okr. gozd. inženirja¹⁾ in došle oblastvene odredbe vpisujojo se vselej, ko dojde zadeven, po okr. glavarstvu rešen akt na vpogled v svrho zaznamovanja v gozdnem katastru. Predloge, ki jih je stavljal, pa utegne okr. gozd. inženir tudi povodom obiska gozdnadzorovalnih postaj vpisovati.

Omeniti je, da zadostuje označiti pogozdovalne prostore le v desetinkah hektara in sicer od 0,2 ha dalje, ker se za goljave pod 0,2 ha običajno ne izdajajo ukazi za pogozditev.

Ako je okr. gozdar povodom pregleda dognal, da je nasadba tako dobro uspela, da jo je moč izbrisati iz evidence v seznamu B gozdnega katastra in iz revizijskega izkaza, ima od slučaja do slučaja, ali tudi za več slučajev skupaj, poročati okr. gozd. nadzorništvu,²⁾ da se dovoli odpis. Opravilno številko in datum dovoljenja je v izkazih označiti.

Dolžnost okr. gozd. inženirjev²⁾ je, da so o stanju pogozdovalnih objektov svojega okoliša primerno informirani in da se tekom službenih potovanj in vizitacij zanimajo za pravilno evidenco izkazov.

Sumarna rekapitulacija in sestavitev sumarnega pregleda, kakor je bila doslej predpisana, se v prihodnje o pusti popolnoma. Zato pa bo evidenco tako točno voditi, da bo vselej mogoče dobiti potrebnih podatkov, kadar se bodo rabili na pr. za letno poročilo in v druge svrhe.

Novovpeljanih izkazov I do V ne bo predložiti letno kot doslej, temveč šele tekom meseca januarja 1926 (glej izkaz o terminiranih vlogah), nato pa vsako peto leto. V teh petletnih terminih bo vposlati te izkaze potom okr. gozd. nadzorništev³⁾ gozdarskemu oddelku³⁾ v originalu, potem, ko si je okr. gozdar napravil le potreben izpis za izkaz I za leto 1926 na tak način, kakor koncem leta 1920 za leto 1921 do 1925.

Vendar pa bo gozdarski oddelek vsak čas lahko zahteval predložitev izkazov v originalu za kratko dobo, da se prepriča o njih točnosti, poleg tega pa se bo povodom vizitacij o evidenci teh izkazov in o stanju posameznih slučajev pogozdovanja v naravi prepričaval.

Da ne bo okrajinom gozdarjem treba nositi revizijskih izkazov, ki naj ostanejo v pisarni in jih je tu in tam na zahtevo predložiti, s seboj na potovanja, založil se je tudi priročen format, ki se daje na razpolago. Poraba tiskovin tega formata naj se omeji na neobhodno potrebno množino, ker bi se sicer te tiskovine ne mogle oddajati brezplačno.

Glede izkaza o prestopkih gozdnih zakonov, ki so ga na Kranjskem vpošiljala okrajna gozdnadzorništva ob enem z revizijskim izkazom, se odreja, da je odslej prvoomenjeni izkaz pošiljati vsakoletno samega zase (glej izkaz o terminiranih vlogah). Kako je ta izkaz voditi, se bo pojasnilo v posebnem odloku".

Novovpeljani in poenostavljeni izkazi obstoje — kakor je v navedeni okrožnici obrazloženo, iz petih delov. Sledеči primeri prikazujejo način, kako je bilo iste za kvinkvenij 1921, 1922, 1923, 1924 in 1925 voditi. V navedenih primerih sem podal le glavo in po 1 do 2 vpisana pogozdovalna objekta, faktično pa tvori vsak izmed izkazov I. do V. za vsak srez veliko strani obsegajoč zvezek. Rekapitulacija in sumaričen izkaz, ki sta bila poprej vpeljana in sta mnogo pripomogla k eliminiranju računskih pogreškov v nominativnem izkazu, sta se radi poenostavljenja poslovanja — vendar na škodo točnosti — opustila.

¹⁾ Sedaj sreski šumarski referent.

²⁾ sedaj sreski šumarski referent.

³⁾ sedaj veliki župan (obl. šum. ref.).

I z

a) o pregledovanju nasadb preo-

Tek. št.	izkaza Štev. izkaza B katastr. gozdn.	Krajna občina	davčna kat. parc. št. ploskev ha	Oznaka gozda:									
				po kata- stru		pogoz- dovanja		pogozdovanje je bilo ukazano		in pogozdo- valni rok podaljšan		posestnikovo	
				dne	št.	dne	št.	dne	št.	ime	bivališče	hišna št.	
						12./9. 1910.	28.947	19./11. 1913.	28.305	31./5. 1914.	Franc Perne	Sv. Ambrož	6
								12./9. 1921.	1.555	31./5. 1923.	Peter Kuhar	"	5
1	21	Cerklje	Šentur- ška gora	1218 94,95	5'0700 2'6400	2'50							
i. t. d. sledijo													

b) o pregledovanju nasadb, na

							21./5 1921.	7680			31./5. 1922.	Franc Lanišek	Klemen- čeve	20
1	2	Cerklje	Šentur- ška gora	441	1'4400	0'26								
i. t. d. (sledijo)														

c) o pregledovanju nasadb,

							11./4. 1922.	5137	—	—	31./5. 1923.	Josip Ogrizek	Št. Ur- ška gora	15
1	67	Cerklje	Št. Ur- ška gora	347	1'4900	0'50			11./10. 1923.	18.390	31./5. 1924.			
									2./8. 1924.	18.233	31./5. 1925.			
i. t. d. (sledijo)														

d) o pregledovanju nasadb,

							4/10 1923	18.290			31./5. 1924.	Ivan Dolinšek	Sv. Lenart	5
1	58	Cerklje	Št. Ur- ška gora	1262	9'1500	2'00			3./9. 1924.	16.900	31./5. 1925.			
i. t. d. (nadalj.)														

kaz I.

stalih v evidenci izza prejšnjih let

P r e g l e d j e b i l i z v r š e n							
dne	Natančni popis pogozdovanja na izkazani ploskvi	Kaj je glede naročenega pogozdovanja ukreniti			Sklep sreskega šumarskega referenta		
		predlog	dne	št.	vsebina	dne	št.
25./8. 1921.	dognal spremenbo posestnika (sedaj Peter Kuhar)	prenos ukaza novemu posestniku	10./9. 1921.	159	prenos in podaljšanje roka	12./9. 1921.	949
1922.	pogozdil s smrekami	ostane v evidenci	—	—			
1923.	popravil nasadbo z macesni	ostane v evidenci	—	—			
1924.	ni bilo pregledano	—	—	—	—	—	—
1925.	nasad je uspel	naj se izbriše iz evidence	23/12 1925.	892	izbris se odobri	28/12 1925.	2030

nadaljnji slučaji)

na novo prirastih leta 1921.

1922.	ni bilo pregledano	—	—	—	—	—	—
14./9. 1923.	golo in nepogozdeno	ovadba	29./9. 1923.	208	predlog za kazensko postopanje	2./10. 1923.	1175
25./6. 1924.	nekoliko pogozdil ustmeni pomin; naj nadaljuje	ostane v evidenci	—	—	—	—	—
20./11. 1925.	nadaljeval s pogozdovanjem; nekaj goljav ostalo	"	—	—	—	—	—

nadaljnji slučaji)

kaz II.

na novo prirastih leta 1922.

14./9. 1923.	golo in neobraščeno	ovadba	19./9. 1923.	210	predlog za uvedbo kaz. postopka	2./10. 1923.	1179
25./6. 1924.	smreke nasadil; trebljenje grmovja potrebno	poročilo	28./7. 1924.	131	predlog za opomin	30./7. 1924	1005
18./6. 1925.	opomin upošteval; nasad se povoljno razvija	izbris	28./12. 1925	398	izbris se odobri	28./12. 1925.	2030

nadaljnji slučaji)

kaz III.

na novo prirastih leta 1923

20./6. 1924.	nasadil 3.000 smrekovih sadik; nadaljevanje potrebno	poročilo	30./6. 1924.	142	predlog za opomin	7./7. 1924.	1030
8./10. 1925.	nasadbo izpopolnil s smrekami	ostane v evidenci					

nji slučaji)

I z

o pregledovanju nasadb,

Tek. št. izkaza	Štev. izkaza B gozdn. katastra	Oznaka gozda:											
		Krajna	davčna	kat. parc. št.	ploskev		pogozdovanje je bilo				posestnikovo		
					po katastru	pogozdovanja	ukazano		in pogozdovalni rok podaljšan	d o	i m e	bivališče	hišna št.
		občina			ha		dne	št.	dne	št.			
1	69	Cerknje	Št. Urška gora	420	0'8100	0'81	4./7. 1924	11.230			31./5. 1924	Jakob Slanc	Zgornji Bernik 9
2	79	"	"	426	3'3600	1'50	7./7. 1924	11.357			31./5. 1925	Anton Novak	Dvorje 2

t. d. (nadaljnje)

I z

o pregledovanju nasadb,

1	83	Cerknje	Št. Urška gora	1348	3'0900	0'40	28./5. 1925	11.368			30./5. 1926	Marija Anžič	Sidraž 4
2	84	"	"	1731	4'0500	0'50	7./7. 1925	14.470			31./5. 1928	Janez Sajovic	Sidraž 16

i. t. d. (sledijo)

Za leto 1926 je bilo s stanjem 1. januarja 1926 sestaviti zopet izkaz I. in sicer a) o reviziji nasadb, ki so preostale v evidenci izza prejšnjih let (torej izpisek zaostankov iz izkazov poteklega kvinkvenija), — in pripraviti takoj b) izkaz o reviziji nasadb, za koje postanejo pogozdovalni odloki pravomočni in jih prejmejo državne nadzorovalne postaje gozdov v zaznambo tekom leta 1926. Drugo leto (1927) se bo pridružil temu izkazu izkaz II, itd.

***

Cetudi se vse poslovanje ne da tako popisati in objasniti, kakor bi se moglo ustmeno s pomočjo konkretnih izkazov in praktičnih pripomočkov storiti, mora biti vendar vsakomur jasno, da mora okr. gozdar imeti v izkazih točno evidenco vseh pogozdovalnih nalogov in da mora leto za letom revidirati dotične objekte. Čim vestnejše izpolnjuje to svojo dolžnost, tem več uspehov ima. K pregledovanju povabljeni prizadeti posestniki imajo priliko, da se pri okrajnih gozdarjih informirajo o raznih gozdorejnih vprašanjih.

Da morejo okrajni gozdarji to eminentno službeno nalogo izvrševati, treba je, da si na zimo sestavijo potovalni program, po katerem si razporedijo pregledovanja za spomladni, poletni in jesenski čas, v svrhu, da obhodijo med letom čimvečje število v evidenci nahajajočih se pogozdovalnih prostorov odnosno gozdnih parcel. Za ta pregledovanja, kakor tudi za razne druge poizvedbe o sečnjah i. dr. potrebujejo reden in izdaten mesečni potovalni pavšal. Obžalovati je, da so bili potni pavšali po prevratu vsled devalvacije valute vedno prenizki in da so še danes tako

k a z IV.

novo prirastih leta 1924

P r e g l e d j e b i l i z v r š e n						
dne	Natančni popis pogozdovanja na izkazani ploskvi	Kaj je glede naročenega pogozdovanja ukreniti			Sklep sreskega šumarskega referenta	
		predlog	dne	št.	vsebina	dne
1925	ni bilo pregledano					
19./10. 1925	zasadil nekoliko smrekovih sadik; nasad pomanjkljiv	poročilo	27./10. 1925	354	predlog za opomin	30./10. 1925

nji slučaji)

k a z V.

novo prirastih leta 1925

nadaljnji slučaji)

neznatni, da se jih niti ne more primerjati s predvojnimi. Zato vnanja šumarska služba zelo trpi in si more gozdarsko osebje samo še s tem nekoliko omogočiti pregledovanja, da ista združi s takimi poizvedbami, ki gredo po obstoječih zakonitih predpisih na stroške strank. Takih poizvedb pa je v nekaterih okrajih jako malo.

* * *

V ilustracijo uspehov pravkar opisanega službovanja naj navedem nekaj podatkov o pošumljevanju v preteklem letu (1925) za ljubljansko in mariborsko oblast.

V ljubljanski oblasti je koncem leta 1924. ostalo v evidenci od oblastveno odrejenih pogozdovanj 1554 slučajev na ploskvi 3232·10 ha. Leta 1925 je bilo odrejenih novih 344 slučajev na ploskvi 501·96 ha. Odpadlo je leta 1925 kot popolnoma uspelih 329 slučajev na ploskvi 873·37 ha; izbrisano je bilo radi dovoljenega krčenja 10 slučajev s 6·94 ha. Tako je koncem leta 1925 ostalo v evidenci 1559 slučajev na 2853·75 ha, ki se revidirajo letos in prihodnja leta vsako leto toliko časa, dokler nasadi niso toliko uspeli, da je njih razvoj osiguran.

Poleg teh pogozdovanj so gozdni posestniki pogozdovali gozdne sečine tudi prostovoljno, brez oblastnega ukaza in sicer v l. 1925 v 110 slučajih na 262·10 ha; na negozdnem, posebno na neplodnem zemljišču v 24 slučajih in na ploskvi 20·36 ha.

V mariborski oblasti pa je ostalo od oblastveno odrejenih pogozdovanj koncem leta 1924 v evidenci 1149 slučajev na ploskvi 4091·43 ha. Leta 1925 jih je bilo novooodrejenih 177 slučajev na ploskvi 507·86 ha.

Odpadlo jih je med letom 1925, ker popolnoma uspelih, 379 slučajev na ploskvi 1185·13 ha, izbrisanih pa je bilo radi dovoljenja gozdne krčitve 17 slučajev na ploskvi 19·99 ha.

Torej je preostalo koncem leta 1925 v evidenci še 930 slučajev na ploskvi 3393·17 ha.

Potrebne sadike dobivajo posestniki iz gozdnih drevesnic obče uprave in okrajev, ki jih oskrbuje gozdarsko osebje državne obče uprave. Sadike se oddajajo po tarifni ceni, izjemoma po ujmah prizadetim ali ubožnim posestnikom po znižani ceni ali povsem brezplačno.

* * *

Ker je praktično dokazano, da se je *institucija o sistematični kontroli, namenjeni izvrševanju oblastveno odrejenih pogozdovanj* po vzorcu predpisov, ki obstojajo v Sloveniji izza leta 1901. dobro obnesla v prid gozdnemu kulturi, sem mnenja, da naj se to službeno prizadevanje ne le pospešuje, temveč vpelje tudi po drugih delih naše države, ker je najbrž marsikje potrebno.

